

MED BARN I STAN

ETT PÅBYGGNADSPROJEKT I CENTRALA GÖTE- BORG MED FOKUS PÅ BARNFAMILJER

WITH KIDS IN THE CITY

AN EXTENSION PROJECT IN CENTRAL GOTHENBURG WITH FOCUS ON FAMILIES WITH CHILDREN

Ett projekt som:

Undersöker barnfamiljers möjlighet att ta del av den täta, hållbara staden och samtidigt få de kvalitéer som associeras med villaförorten.

Undersöker begreppet kollektivboende för att ge dessa kvalitéer på ett effektivare och mer hållbart sätt.

Utfört av:	Alexander Odelberg
Examinator:	Ola Nylander
Handledare:	Björn Gross

Institution of Architecture, Chalmers University of Technology

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. BAKGRUND

Introduktion

- Bakgrund och problemställning
- Jakten på en plats i staden
- Barn på tak?

Val av tomt

- Staden
- Närmiljön
- Jungmansgatan 11
- Närmiljöanalys
- Platsinventering

Referenslista

2. INTERVJUER

Introduktion

- Stad-Närmiljö-Bostad

Fam Selleby/Flygare

- Läget i staden
- Närmiljön
- Bostaden

Fam Källdin

- Läget i staden
- Närmiljön
- Bostaden

Fam Nilsson/Olsson

- Läget i staden
- Närmiljön
- Bostaden

Referenslista

3. PROCESS

Introduktion

Förutsättningar

- Detaljplan och volym
- Plan

Övergripande målbild

- En jämförande analys
- En trovärdig kollektivism
- Program

Området

- Introduktion
- Skissprocess

- Slutgiltig disposition
- Kostnaden av grannskapet
- Radhusets kvaliteter
- Färdigt förslag

Volym och fasader

- Introduktion
- Kontextanalys
- Att bygga på det befintliga
- Skissprocess
- Färdigt förslag

Planlösningar

- Introduktion
- Bostadens olika rum
- Takplanens indelning
- Skissprocess
- Två grundprinciper
- Färdigt förslag

Detaljer

- Introduktion
- Genomförande
- Konstruktion och materialval
- Att glasa in utemiljön

Referenslista

4. FÖRSLAGET I HELHET

Introduktion

Förslaget i helhet

Summering och analys

BILAGA: REFERENSPROJEKT

Bostadsform

Område

Utemiljöer

Planlösningar

Referenslista

ABSTRACT IN ENGLISH

This project sprung out of a growing tendency in today's city development. That is, the fact that more and more families with children makes the active decision to remain in the city as the children grow up. The previously almost mandatory move to the suburbs is more and more questioned. This is a positive tendency from a sustainability point of view. These families can live a car free life style with lesser amount of transportation and their ecological footprint is significantly reduced. But as the situation is today this comes with an obvious set of cons. Many of this inner city families lives in overcrowded apartments with, for instance, small opportunities for easy access to outdoor environments. It is my belief that these obvious flaws in the housing alternatives in the city limits the potential of this positive trend. An additional fact is that many parents are tied to visit the city centre on a daily basis because that is where the working opportunities exists. In a larger perspective you can argue that to not enable this group to live closely to their daily routines is to prohibit the development of sustainable cities.

Having acknowledged this problem the fundamental question for this thesis became:

How can we build attractive homes for families with children in the middle of the city? And at the same time contribute to the densification of the city.

And the way to respond to this question has been with a drawn proposal.

The proposal can be interpreted both as an individual piece of architectural design, but also in a wider perspective. As a concept for a new way densifying the cities and at the same time open them up for a new target group, previously designated to a life in the suburbs.

ABSTRACT PÅ SVENSKA

Detta projekt är sprunget ur en växande tendens i dagens stadsutveckling. Nämligen det faktum att fler och fler barnfamiljer gör det aktiva valet att stanna kvar i staden under barnens uppväxttid. Den tidigare mer eller mindre obligatoriska flytten till förorten har blivit ifrågasatt. Detta är en positiv tendens i stadsutvecklingen ur ett hållbarhetsperspektiv. Dessa familjer kan leva en bilfri livsstil, minimera sina transporter och därmed även sitt ekologiska fotavtryck. Men som bostadssituationen ser ut idag så kommer detta livsstilsval också med en baksida. Många av dessa innerstadsfamiljer är trångbodda och saknar nödvändiga boendekvaliteter som exempelvis lätt tillgång till utemiljöer. Det är min övertygelse att dessa tillkortakommanden i bostadsutbudet i våra städer begränsar potentialen i denna positiva utveckling. Ännu en aspekt man kan lägga till är att många föräldrar idag är bundna till en vardag i stadens centrum då det är där arbetstillfällena finns. I ett större perspektiv kan man då se att stadens oförmåga att erbjuda attraktiva bostäder i närheten av denna vardag förhindrar målet att uppnå en hållbar stad.

Efter att ha klarlagt denna problematik för mig själv blev det här examensarbetets utgångspunkt:

Hur kan vi bygga attraktiva hem för familjer med barn i stadens centrum? Och dessutom göra detta på ett sätt som bidrar till förtätningen av staden.

Svaret på denna fråga blev i form av ett gestaltungsförslag.

Förslaget kan läsas både som ett enskilt exempel på ett bostadsprojekt men också ur ett större perspektiv. Som ett koncept för hur vi kan förtäta staden på nya sätt och samtidigt öppna upp densamma för en negligerad målgrupp, som hittills har varit tillrättavisad till ett liv i förorten.

BAKGRUND

INTRODUKTION

“Flytten till förorten är inte längre given. De unga barnfamiljerna styr inte längre per automatik kosan mot radhusen, de stora förortslägenheterna eller enplansvillorna när barnen är tre eller fyra år gamla. Allt fler väljer att stanna inne i staden. Det är inte nödvändigtvis ett val av tvång, utan ett val av livsstil. Det innebär att städerna måste börja vända sig till barnfamiljerna. Det är ett trendbrott. Efter att i ett halvt sekel kunnat räkna med att de allra flesta i en viss tid av livet väljer förortens lugn framför stadens brus måste nu stadsbyggarna börja barnanpassa staden. Förtätningar måste ta hänsyn till detta, trafikplaneringen kommer att tvingas göra det, och många fler. “Rätten till staden” utropade Henri Lefebvre 1968. Snart står barnen och deras föräldrar nedanför kommunhusen och ljuder “ropan skalla, staden åt alla!”. En hållbar stad måste i framtiden klara att möta det kravet.”

/ Dan Hallemar¹

BAKGRUND OCH PROBLEMSTÄLLNING

Dan Hallemars tio år gamla citat har under det årtionde som gått bara växt i aktualitet. I en ledare i Svenska dagbladet publicerad 2008², presenteras statistik som visar att det bor 4800 fler barn i Stockholms innerstad än 1998, och att man de senaste 30 åren sett en ökning på 154 %. Som Hallemar tydligt påpekar ovan handlar det om ett frivilligt val, ett aktivt val. Eller som Pia Björkling, professor i pedagogik uttrycker det i ovan nämnda artikel:

»På 70-talet ansågs det sunkigt att bo i stan med barn. Idag är stan mer attraktiv, det är där det händer, titta bara på latte-generationen. Aktiviteterna för barn är fler än för de barn som växer upp utanför tullarna och det finns inte längre något skamligt med att vilja vara kvar i stan med barn – snarare är det många som ser de praktiska fördelarna. «

Det är utifrån denna tendens i stadsutvecklingen som detta examensarbete tar sin utgångspunkt.

Göteborgs Stad har, som så många andra städer, en uttalad vision om att förtäta sina centrala delar

och bygga en blandstad. Likt många andra städer i utveckling pratar man om att detta är nyckeln för att nå en hållbar stadsutveckling. En stad där det finns ett brett utbud av jobbmöjligheter, rekreation och nöjen inom en armslängds avstånd. Där transporter minskas och miljövänliga kommunikationsmedel främjas. Läser man befolkningsstatistik i exempelvis Göteborg och kringliggande kommuner målas dock en ganska tråkig bild upp, det urbana stadslivet är för närvarande främst förbehållet ungdomar, äldre och barnlösa par⁹. Även om trenden pekar åt andra hållet så är det alltför jämnt så att många när de passerar trettio och får tillökning i familjen överger staden till förmån för villan eller radhuset. Man väljer att bosätta sig längre ifrån de förnödenheter man behöver i vardagen. Man blir bilberoende och ens ekologiska fotavtryck ökar markant. Eller som Pontus Åkvist, arkitekten bakom bostadsprojektet Urbana Villor i Malmö, uttrycker sig kring problematiken:

*“Idag är realiteten den att vi bör lösa våra boendebö-
behov i staden för att leva det hållbara livet. Många*

hjärtan slår fortfarande för villa boendet i förorten. Det är fantastiskt att bo i en villa med trädgård, granngemenskap men samtidigt är det viktigt att modernisera arkitekturen för att möta det hållbara samhället.”

Om man väger trenden Pia och Dan talar om mot befolkningsstatistikens tydliga språk och samtidigt betänker Pontus citat så kan man fråga sig; Är det så att bristen på lämpliga bostäder begränsar den förtätade och hållbara stadens potential? En sådan indikation får man om man tittar bostadsproduktionens utveckling i Stockholm, där man på senare år utvecklat en ny bostadstypologi, sk *stad-sradhus*. Det uppdämda behovet av dessa bostäder kan bekräftas av det faktum att stadens invånare röstat fram sådana bostäder som årets stockholmsbyggnad både 2011 och 2012⁷.

Ur hållbarhetsperspektiv kan man alltså här ana en viss skevhet i utvecklingen. Allt fler av stadens invånare finner sina jobbmöjligheter i innerstaden. Men om vi skall kunna nyttja den täta stadens alla

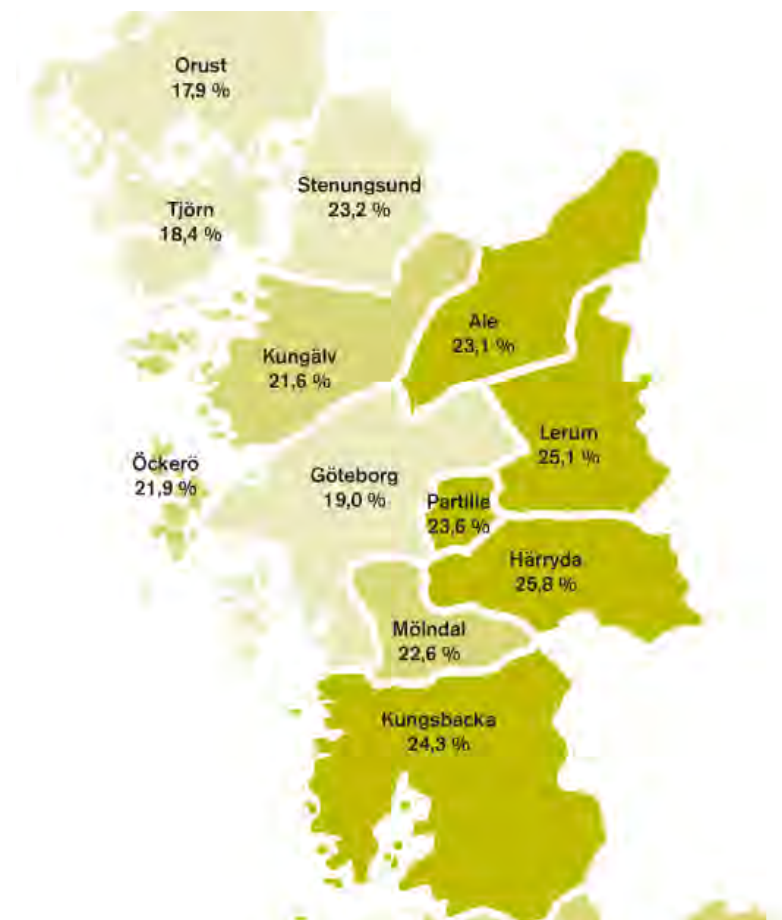
fördelar så bygger det på att vi också kan bo i den. Snittåldern för när man får sitt första barn är 31 år i Sverige⁸, flerbarnsförälder blir men i snitt vid 36 års ålder⁸. Detta betyder att en stor del av våra arbetsföra år lever i familjekonstellationer med barn i olika åldrar. Är det inte rimligt att man då, i drömmen om den hållbara staden också inkorporerar denna målgrupp, som verkligen är knuten till en vardag inne i innerstaden?

Samtidigt är förtätning just förtätning, alla de positiva egenskaper vi knyter till det bygger på just många människor på liten yta. Samtid som de boendeformer vi normalt sett associerar med barnfamiljer fungerar just på grund av motsatsen. Få människor i ett område, ger en social trygghet och granngemenskap, precis som Pontus pekar på. Skall vi få in denna målgrupp i staden måste vi börja genomföra fler bostadsprojekt likt Urbana Villor, som omtolkar villan eller radshusboendets kvaliteter i en helt annan kontext.

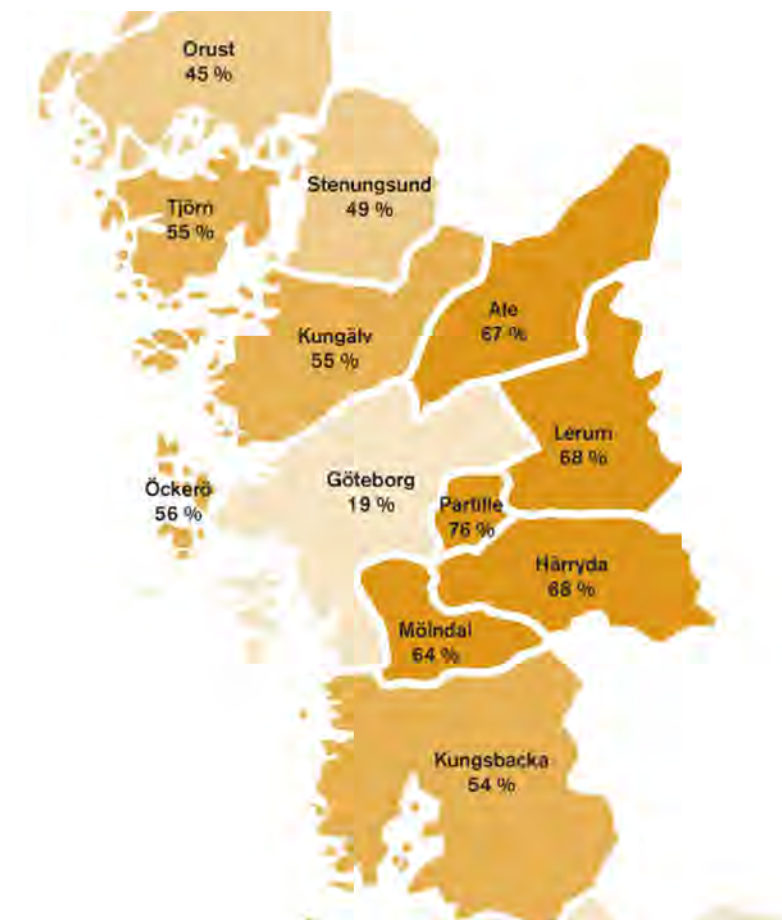
Frågan är bara hur?

INTRODUKTION

Andel av befolkningen under 18 år.

Andelen arbetspendlande.

Statistiken kring barnfamiljer talar sitt tydliga språk. Arbetstillfällena finns inne i staden och boendemiljöerna utanför densamma.

JAKTEN PÅ EN PLATS I STADEN

Som avslutningsfrågan på föregående sida antyder så är målet med detta examensarbete att genomföra ett bostadsprojekt som kan ses som en replik på den problematik som introducerats. Det första steget för att kunna genomföra ett sådant projekt är att hitta en lämplig tomt. För att kunna göra detta krävs först en sammanställning av vilka värden som är viktiga i barnfamiljers närmiljö.

Ur föräldrarnas perspektiv

Om man återgår till Dan Hallemars citat, vad är då de nämnda praktiska fördelarna, vad är det som gör att staden växer i attraktivitet? I samband med ovan nämnda ledare gjorde Svenska dagbladet också en enkätundersökning² där de frågade småbarnsföräldrar vad som har gjort att de valt staden till sin hemvist. De 3 främsta fördelarna som omnämns är:

- En bilfri livsstil.
- Kortare pendlingstider.

- Ett rikt kulturellt och kommersiellt utbud, så som restauranger, affärer etc.

Bland de nackdelar som folk nämner är trafiksituationen den absolut mest dominant. Och med den, den ofrånkomligt försämrade luften, som bla gör att astma är upp till 60 % vanligare i innerstaden jämfört med ytterområden³.

En annan frekvent återkommande faktor som beskrivs som avgörande när barnfamiljerna söker sig till staden är närheten till grönområden och vikten av social trygghet. I takt med att barnen blir äldre ökar deras självständighet och deras aktionsradie i staden. Så småningom kommer frågeställningar som “Kan vi släppa iväg dem själva?” upp. Här är det främst våld och andra angrepp på barnen samt olycksrisken i trafiken man har i åtanke.

Något annat som också dyker upp i ovan nämnda undersökning och som även belyses i Maria Nordströms rapport Barn i Stan⁴ är skalan på bebyggelsen i närmiljön:

» Goda förutsättningar för detta bör varierande, låga, täta bebyggelser ge. De kan erbjuda många av de friliggande småhusens fördelar tex täppor och odlingsland – utan att samtidigt ha deras krävande markutnyttjande och därmed också sämre underlag för service av olika slag. Det är viktigt att områdena har utrymmen för gemenskap och avskildhet – inomhus och utomhus – och att det finns aktiviteter för alla åldrar, varför sig och gemensamt. Det är inte minst viktigt att de boende kan påverka sin miljö – även barnen. «

Ur barnens perspektiv

Miljöpsykologen Maria Nordström har i rapporten Barn i Stan⁴ gjort en omfattande undersökning kring vilka kvaliteter barn ser med att bo i staden. I en undersökning gjord ibland 12-åringar på ett antal olika skolor i Stockholm kan hon se ett antal olika faktorer som verkar vara centrala för barnens välbefinnande. Möjligheten att vara i natur, och möjligheten att vara i miljöer arrangerade för barnen. En trygg trafiksituation är också återkommande ibland de barn som vistas i en närmiljö där detta är ett

problem. I Stockholms mindre bemedlade områden hamnar diskussionen mindre om omgivningens kvaliteter och mer på sociala. Att folk delar med sig och att man känner sig trygg är två exempel på positiva saker som barnen uttrycker. Maria Nordström har vidare gjort en studie på hur barns mentala utveckling påverkas utav att bo i staden. I detta arbete påpekar hon positiva aspekter som ökad social träning, en större medvetenhet kring omvärlden och ökad självständighet.

En kort analys

En utmaning som tydligt framstår vid val av tomt och utformning av detta projekt ligger främst i en motsättning som framkommer i denna sammanställning. Å ena sidan vill man ha en kontrollerbar närmiljö som upplevs som trygg, där barnen kan röra sig fritt. Liknande den som finns i det lilla villakvareteret. Å andra sidan vill man ha stadens brokighet, mångfald och oförutsägbarhet. Hur kan man få in båda dessa två, till synes motpoler, i ett arkitektoniskt förslag?

INTRODUKTION

Många av de betonghus vi byggde under miljonprogrammets år på 60-talet, har god kapacitet att påbyggas om 1-2 vån, enl rapporten Våningspåbyggnader från miljonprogrammet – Etapp 1°. Är det här framtida unga generationers trygga närmiljö skapas?

BARN PÅ TAK?

Parallellt med undersökningen kring stadsmiljöer och barn och den beskrivna motsättning som allt mer avtecknar sig föds en tanke. Kan ett påbyggnadsprojekt på ett befintligt hus förena dessa två, till synes motstridiga, viljor.

Om man inte bara ser en påbyggnad som kvadratmeter av potentiell bostadsyta, utan som en möjlighet att skapa ett stycke lokal närmiljö. Kan det då vara ett sätt att etablera både den sociala tryggheten och samtidigt ha stadens mångfald inom en armlängds avstånd?

Idén som ett koncept växer sig allt starkare vid en vidare analys...

Ur stadsutvecklingsperspektiv

Om vi börjar med att ta på oss stadsplanerarens glasögon. För det första så genererar det möjligheten att bjuda in denna, som Hallemar konstaterar, bortglömda målgruppen till att ta del av staden. Med alla de nämnda fördelar detta innebär för en hållbar

utveckling, ekologiskt fotavtryck och så vidare. Men framförallt löser det upp knuten kring förtätningsspekten. På detta sätt kan vi bjuda in denna nya målgrupp *utan* att ockupera ny mark. På samma yta i staden får vi in fler människor och därmed ett bättre stadsliv, i enlighet med den vision som är de flesta stadsplanerarens mål.

Ur boendeperspektiv

För att vidare analysera boendeerspektivet av denna idé sneglar jag på ett framgångsrikt projekt som hanterat dessa frågor kring stadsutveckling och barnfamiljer, nämligen Urbana Villor i Malmö. Detta projekt ritades delvis, och bebos nu av arkitekten Pontus Åkvist. I en diskussion med honom frågade jag vad de hade haft för målbild med projektet Urbana villor. Hans svar var kort och koncist: *»... grundläggande var att det skulle kunna fungera som en villa utmed en villa gata. En villa med egen trädgård där du på ett avspänt sätt kunde snacka med grannen över staketet.«*

Jag tar mig an detta som ett ledmotiv. Kan man

återskapa samma gemytliga känsla, med granngemenskap och den småskaliga bebyggelsens sociala trygghet på ett hustak? Om man, som beskrivits, inte ser ett påbyggnadsprojekt som en våning till på ett befintligt hus, utan en möjlighet att skapa ett stycke lokal närmiljö. Istället för att tillfredsställa behovet av en småskalig miljö där man har kontroll på tillvaron genom att flytta långt ut i horisontalled, skulle man kunna göra bostadskarriären i vertikalled istället? Därmed finns ju den förtätade stadens alla fördelar fortfarande tillgängligt.

Som ett mer generellt koncept

Idén växer sig stark om man betänker att de betonghus vi byggde på 60-talet, enligt utredningar ifrån Skanska⁶, i många fall tål en påbyggnad om 1-2 våningar. Framförallt konstruktivt, men också i många fall även med avseende på andra tekniska förutsättningar. Hiss, ventilation, vatten och avlopp är ofta tilltaget med en kapacitet för ett ökat antal hushåll. Är det på dessa hustak som framtida generationer av

barn finner den trygga närmiljö de behöver? En ny generation betongbarn. Fast ovanpå betongen.

Med denna idé har mitt projekt gått ifrån frågeställning till att ha klätts i en arkitektonisk vision. Mitt projekt skall bli ett påbyggnadsprojekt.

Med detta med oss i bagaget återgår vi till jakten på en plats i staden. Vad projektet behöver är alltså ett hustak. Och skall vi verkligen genomföra projektet som ett generellt förtätningskoncept så behövs ett hustak på ett hus från miljonprogramstiden. För går det att göra ett framgångsrikt projekt på ett sådant ställe så finns det plötsligt en uppsjö av tak i innerstan att utveckla konceptet på.

Så med denna samlade bakgrundsinformation har vi nu en ganska konkret kravbild av vad en tomt för detta projekt behöver erbjuda. Det är lämpligt att aktivt söka av Göteborg så att denna idé kan testas i ett gestaltande projekt. Som vi skall se på nästkommande uppslag görs detta genom en analys i tre steg.

VAL AV TOMT

STADEN

Projektets tomt har jag valt utifrån de sökta kvalitéer bland barnfamiljer som SvD enkätundersökningar har visat². Dvs där det finns ett underlag i form av kulturellt, kommersiellt utbud, samt där jobben finns. Man vill helt enkelt ha en närhet till alla vardagsinstanser, så att den bilfria livsstilen och mer kvalitetstid till barnen faktiskt kan bli en realitet.

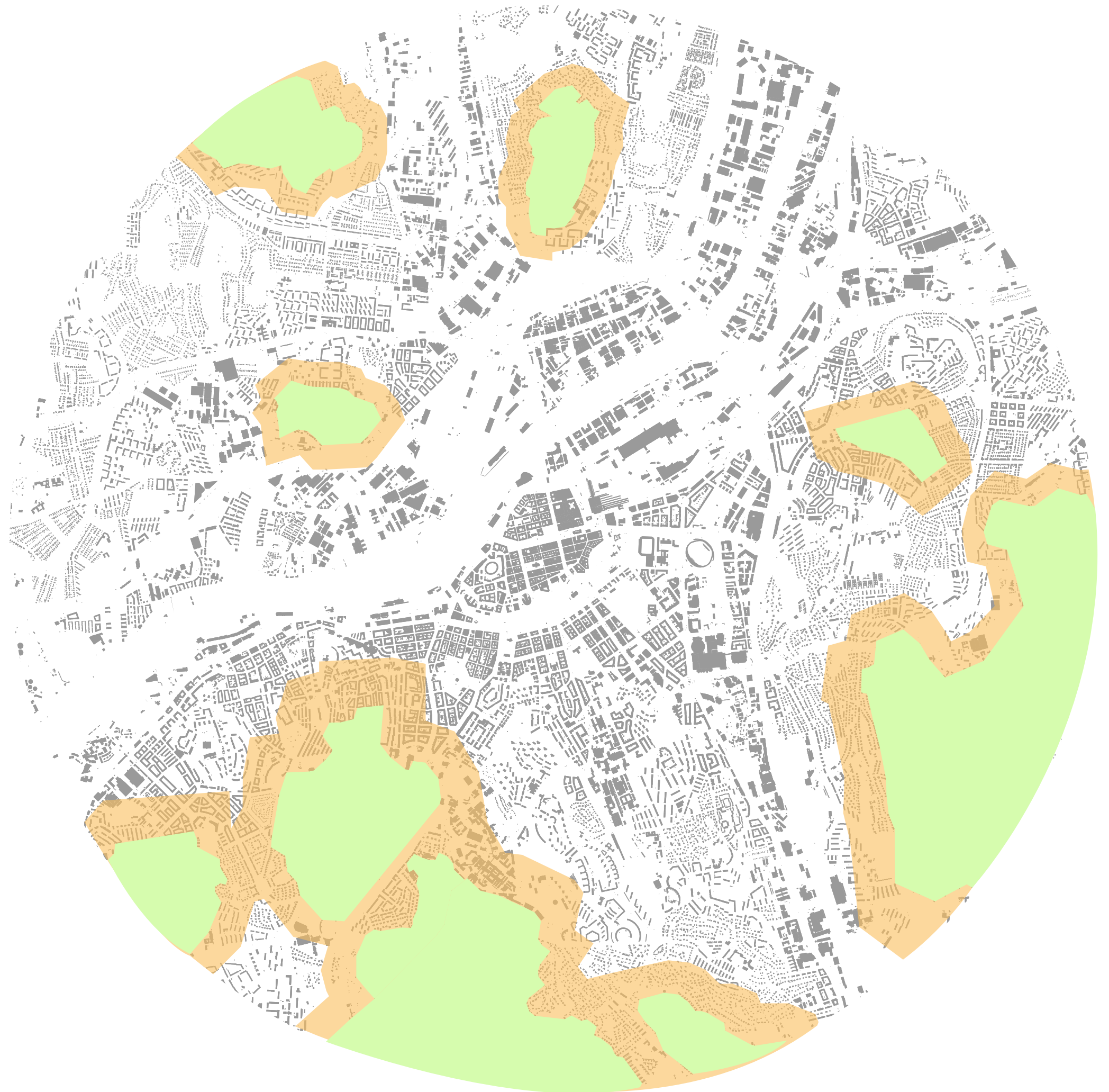
Som en första avgränsning har projekttomt därför sökts inom en radie av 6 km ifrån stadens centrum.

VAL AV TOMT

NÄRMILJÖN

Innanför denna avgränsning av staden har en tomt därefter sökts utifrån de kvalitéer som barnfamiljer söker i sin närmiljö. Ett viktigt kriterie enligt Maria Nordströms rapport⁴, och ett kriterie som ständigt återkommer i mina egna intervjuer (se kap 2 i arbetet), har varit en närhet till kvalitativa grönområden i vardagen. Alla områden som uppfyller denna kravbild har markerats ut med orange färg i illustrationen till höger. Inom dessa områden bör alltså tomten ligga för att kunna anses som lämplig för detta projekt.

VAL AV TOMT

JUNGMANSGATAN 11

Efter att ha sammanställt kravbilden på läge i staden och närmiljö genererades ett antal olika områden som aktuella. Nästa naturliga steg var att korsreferera detta mot potentiella påbyggnader i dessa områden. Detta genererade en "match". På Jungmansgatan i Linnéstaden har det precis genomförts en detaljplaneändring som tillåter följande hus att påbyggas om 1-2 våningar. En byggnadsteknisk inventering har gjorts, som visat att påbyggnaden är möjlig utan allt för stora ingrepp.

Detaljplan

Antagandehandlingen för detaljplanen¹², ger följande bild att förhålla sig till.

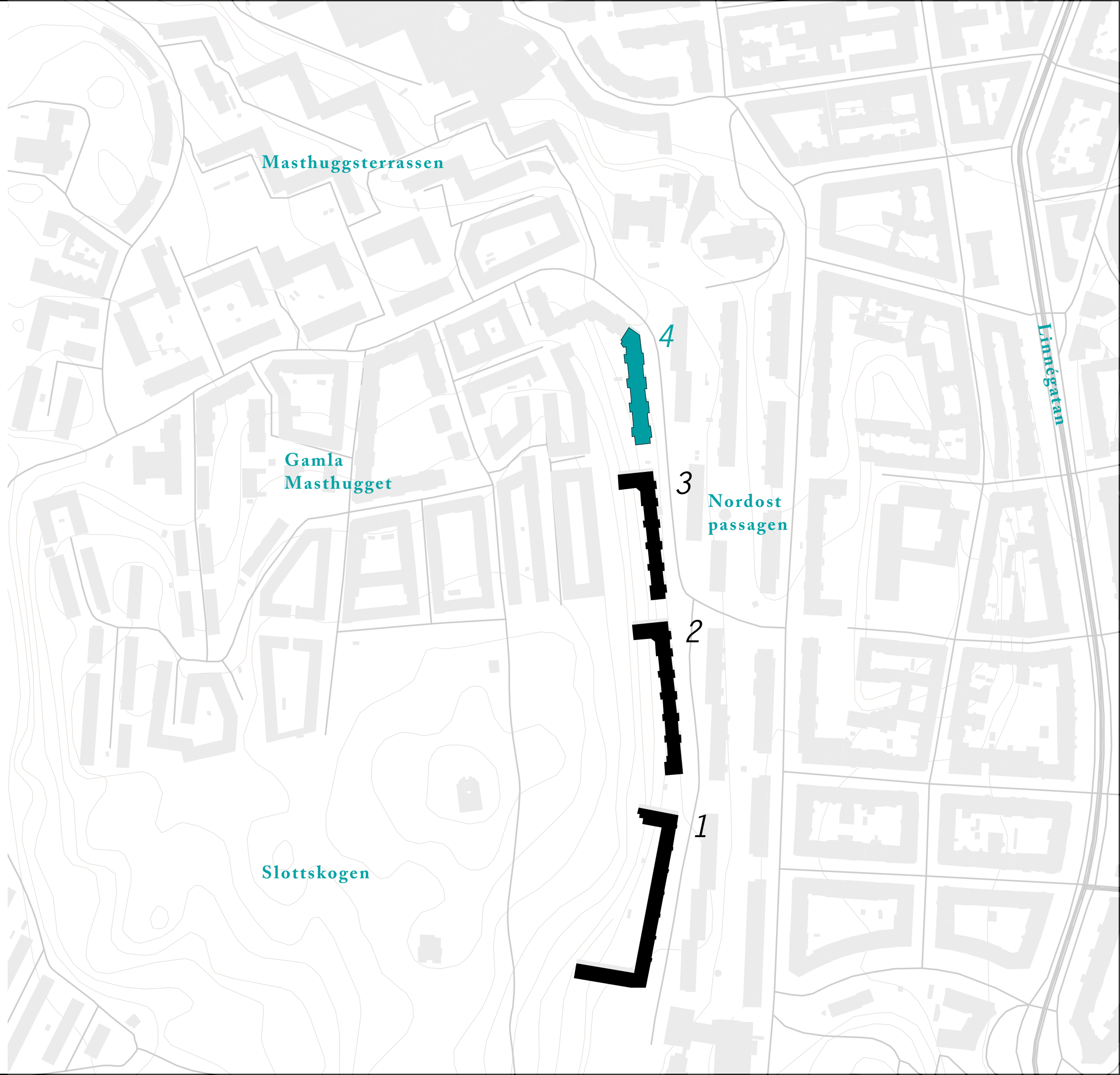
- Fastighet 1 - 2 vån påbyggnad, målbild ca 50 lgh.
- Fastighet 2 - 2 vån påbyggnad, målbild ca 35 lgh
- Fastighet 3 - 2 vån påbyggnad, målbild ca 30 lgh
- Fastighet 4 - 1 vån påbyggnad, målbild ca 15 lgh.

Efter kontakt med fastighetsägaren för fastighet 4 har det framkommit att denne inte för avsikt att utnyttja den nya möjligheten. En idé formuleras. Kan mitt projekt presentera en alternativ version av vad denna outnyttjade resurs skulle kunna användas till?

Tankar kring genomförandeform

Det lite lägre antalet lägenheter betyder att projektet blir ett mer småskaligt bostadsprojekt. Detta ger en möjlighet att fokusera på en tät och nära grannsamverkan likt den i Urbana Villor. En förutsättning för detta är att man kan försäkra sig om att ha grannar man kommer överens med. Kanske skulle man, som i Urbana Villor, kunna arbeta med byggemenskap som genomförandeform? Enligt diskussioner med involverade i byggemenskapsgruppen Co-Creation¹⁰ lämpar sig denna genomförandeform bäst för just ett 15-tal hushåll. Detta är ju möjligt även vid påbyggnader i och med att regeringen sedan 2004 tillåter 3-Dimensionell fastighetsbildning i Sverige¹¹. Med denna lagstiftning i åtanke kan man därför tänka sig följande genomförandeform:

Ett gäng barnfamiljer går samman och bildar en byggemenskap. De köper sedan rätten att bebygga takplanet av fastighetsägaren, istället för att köpa sig en bit tomtmark av kommunen. De kommer sedan överens med fastighetsägaren att via servitut utnyttja befintlig kommunikation, ventilation och avlopp. Sedan bygger de sitt drömboende på taket!

VAL AV TOMT

NÄRMILJÖANALYS

På följande uppslag redovisas en närmiljöanalys av projektets tomt. Genom att titta på hur närliggande områden ser ut och jämföra de med de kriterier för barnfamiljer som nämnts innan, säkerställs att tomten kan anses lämplig för att genomföra detta projekt på.

En utgångspunkt är att närmiljön skall erbjuda en varierad stadsbild då, som Maria Nordström påpekar i tidigare nämnda rapport⁴, upplevelsen av närmiljön är den grund på vilken barnen bygger sin uppfattning av världen. En varierad miljö i uppväxten bidrar helt enkelt till en mer sammansatt världsbild, i vilken barnen kan utveckla högre social kompetens och självständighet.

Vidare har området analyserats utifrån Nordströms⁴ tydligt utstakade tre krav. Trafiksituation, närheten till arrangerade utomhusmiljöer samt närheten till natur.

3. NORDOSTPASSAGEN

Nordostpassagen är ett område i sin struktur och omfattning ganska likt Masthuggsterrassen. En annan stor bilfri zon bara en vägkorsning bort. Hit kan barn tryggt ta sig ifrån projektets plats och söka upp exempelvis vänner eller fritidsaktiviteter.

4. SLOTTSKOGEN OCH PLIKTA

Slottskagen är centrala Göteborgs största kvalitativa område med både arrangerade parklandskap och mer vildvuxna områden. Projektets lokalisering gör att boende i det via endast en kort promenad kan nyttja hela denna gröna oas. Dessutom hushåller den centrala Göteborgs största lekpark i precis det hörn av parken som ligger närmast vår tomt.

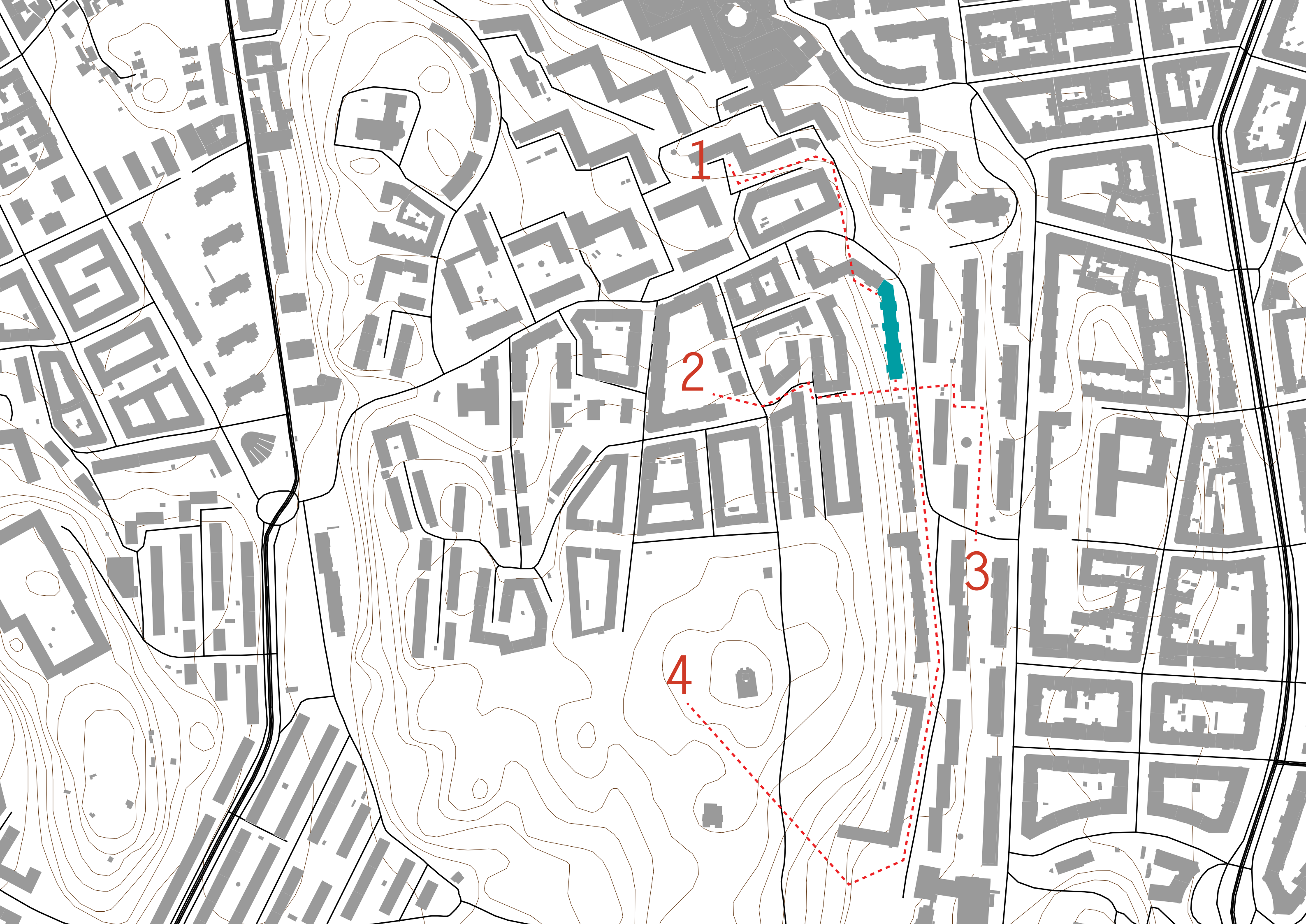
1. MASTHUGGSTERRASSEN

Masthuggsterrassen är ett stort bostadskomplex ritat under miljonprogramsåren. Området är ett betrakta som en enda stor bilfri zon, med sammanhängande gårdar som erbjuder goda möjligheter till lek och rekreation i en trygg miljö, bara en vägkorsning bort. Barnfamiljer är välrepresenterade i området och därmed är möjligheten till sociala kontakter stor.

2. GAMLA MASTHUGGET

Gamla Masthugget är med sin låga bebyggelse och låga trafiktäthet också ett område lämpligt som en närmiljö för barn att röra sig i. Dessutom erbjuder den en helt annan stadsbild än Masthuggsterrassen och därmed en variation i barnens uppväxtmiljö.

VAL AV TOMT

PLAT SINVENTERING

Detta uppslag redovisar resultatet av en platsinventering. På vänster sida redovisas i närområdet av fastigheten. På höger sida själva fastigheten.

Till vänster:

Gamla Masthugget på tomtens västra sida.

Till höger:

Innegårdarna inom Nordostpassagen, på andra sidan gatan, öst om projektet.

Till vänster:

Utsikten åt Nordost. Med Masthuggskolan och dess skolgård i förgrunden.

Till höger:

Masthuggsterrassen med dess innegårdar. På andra sidan gatan norr om projektet.

VAL AV TOMT

PLAT SINVENTERING

Till vänster:

Innegårdarna till det befintliga huset, orienterade åt väst, men inklämda mellan husväggar och berget upp mot gamla Masthugget.

Till höger:

Befintligt hus fasad ut mot Jungmansgatan.

Till vänster:

Intilliggande fastigheter som sitter sammankopplade med aktuell fastighet. Projektets fastighet syns med sin nordligaste del som den lägsta volymen till vänster i bild.

Till höger:

Fasad på västsidan.

Till vänster:

Entrésituationerna till fastigheten, belägna på västsidan och alltså vända in mot innergården.

Till höger:

Fastigheten på västsidan, med närmsta koppling till Gamla Masthugget i form av en trappa till vänster

REFERENSLISTA

Litteratur

1. Dan Hallemar. 2003. Barn och unga skall veta sin plats. Arkitekten. Februari.
2. Elin Ekselius, Alexandra Hernani. 2008. Barnen tar över innerstaden. *Svenska Dagbladet*, 2008, http://www.svd.se/nyheter/stockholm/barnen-tar-over-innerstaden_1410375.svd (hämtad 2014-01-22)
3. Studie av Arbets- och miljömedicin vid Stockholms läns landsting och Institutet för miljömedicin vid Karolinska institutet
4. Maria Nordström. 2001. *Barn i stan?* Stadsmiljörådet.
5. Hanne Wilhjelm. 2002. *Barn och omgivelser - Vi-erklighet med flere fortolkninger*. Arkitektthøgskolen i Oslo.
6. Camilla Lidgren och Clara Widerberg. 2010. *Våningspåbyggnader från miljonprogrammet – Etapp 1*. Skanska Sverige AB.
7. Anders Sundström. *Hus i stan – här är lösningen*. DN. 2014-02-25, sid 6.
8. Statistiska centralbyrån. Hitta statistik. scb.se. http://scb.se/sv_/Hitta-statistik/. 2014-02-24.
9. Hyresgästföreningen. hurvibor.se. <http://hurvibor.se/lanssidor/goteborgsregionen/befolkning/>. 2014-02-24
10. Ulf Barkan Pettersson, Co-Creation Building, Intervju 2014-02-14.
11. Mikael Jarbrink. 2004. *Fastighetsindelning i tre dimensioner*. Boverket.
12. Karolina Örneblad. 2010. *Detaljplan för Påbyggnad av bostäder i kv Flaggspelet m fl vid Jungmansgatan*. Göteborgs stad.

Externa bildkällor

- s. 4 Hyresgästföreningen.
<http://hurvibor.se/lanssidor/goteborgsregionen/befolkning/>
- s. 5 Yimby GBG.
<http://s.yimby.se/gbg/2278/e0138df9-8a60-11e1-b53a-835523b00a1f.jpg>
- s. 10 Google
maps.google.se

INTERVJUER

INTRODUKTION

STAD - NÄRMILJÖ - BOSTAD

Tidigt i projektet utveckling föddes en ambition hos mig att arbeta med målgruppen för projektet på ett direkt sätt. Det fanns en övertygelse hos mig att projektet skulle stärkas om mina teoretiska studier också blandas med neddyk i verkligheten. Och att jobba med att på ett väldigt direkt sätt översätta »vanliga människors« tankar till arkitektonisk gestaltning är något jag verkligen velat testa innan jag lämnar skolan som färdigutbildad arkitekt. Därför har jag, parallellt med det arbete som beskrevs i föregående kapitel, intervjuat tre barnfamiljer kring deras boendesituation. Följande kapitel i rapporten innehåller en transkribering av dessa intervjuer.

Syftet med dessa intervjuer har varit att skapa ett underlag för utförandet av de tänkta bostäderna, samt en kravbild på stad

och närmiljö som kan underlätta vid valet av tomt att utföra bostäderna på. Därför är intervjuerna 3-delade med avseende på skala. Fast diskuterar vi staden, sedan diskuterar vi närområdet, till sist diskuterar vi den enskilda bostaden.

Genom att intervjua barnfamiljer som valt att bosätta sig i Göteborgs stad, men i olika närhet till stadslivet, i olika områden och i olika upplåtelseformer, har syftet varit att försöka få en sammansatt bild av vilka krav en barnfamilj kan ha på sitt boende. Målet har varit att stämma av de generella kvaliteter som undersökningar och litteratur pekar på mot ett par olika enskilda familjers uppfattningar. Samt att få fram specifika krav ifrån de olika familjerna som kan vara relevanta för detaljutformningen av bostäderna i ett senare skede.

Följande ämnesområden har varit mål för

intervjuerna:

- Vilka är de avgörande faktorerna när man väljer stadsdel att bosätta sig i?
- I takt med att barnens självständighet och aktionsradie i staden ökar och ytbehov inom bostaden också ökar, hur påverkar barnens ålder, kravbild på närområde och bostadsutformning?
- Vilka skillnader i boendekvalitet ser man bland de tre olika vanligaste upplåtelseformerna. Villan, Lägenheten och "mellanvarianten", radhuset. Vad söker man i de respektive formerna?
- I relation till Maria Nordströms slutsats i "Barn i stan"⁴ kring att stadens uppväxtförhållanden beskrivs som avsevärt mer

individualiserade pga bristen på gemensamma rum för barn i stadsbilden. Hur ställer sig de intervjuade till kollektivt ägande och granngemenskap?

• Utforska begreppet trygghet och skala. Vad krävs ur denna synpunkt för att närmiljön skall kännas trygg för barnen. Med avseende på känsla av kontroll och övervakning av barnen.

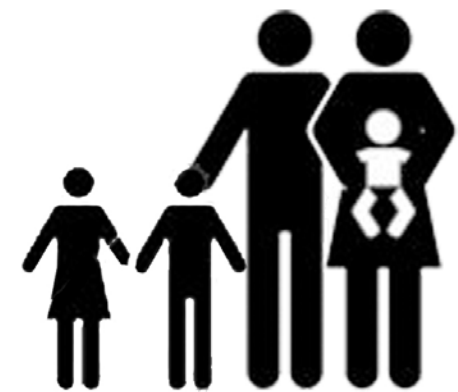
• Hitta specifika krav på bostad som kan vara intressant att undersöka i detaljutformningen av bostäderna, för att ge projektet kvalitéer som är hämtade från verkligheten.

• Sammantaget, försöka svara på frågan. Kan man "slå sig till ro" i en bostad mitt i staden på samma sätt som man kan göra när man köper ett hus i villaförorten.

FAMILJEN
SELLEBY/FLYGARE

Civilstatus	Ogift par
Antal barn	3 barn, 2 ifrån tidigare äktenskap.
Barnens ålder	6 år 4år, 1 mån.
Bor	Radhus, Högsbohöjd.

Familjen Selleby/Flygare är en modern varannan vecka familj. Med varsitt barn från tidigare äktenskap är deras familj tätt sammankopplad med två andra familjer. Lisa är 31 år gammal och socionom, arbetandes i Biskopsgården, Göteborg. Axel är 35 år gammal och maskinist på ett fartyg. Detta innebär att han växelvis är hemma på heltid i två veckor och sedan borta ifrån hemmet i två veckor. Familjens situation betyder därmed att det vissa veckor är 5 personer i hemmet och understundom endast är Lisa och deras 1 månader gamla dotter.

Det markerade området är Högsbohöjd, stadsdelen där Lisa och Axel bor.

LÄGET I STADEN

Vilka är styrkorna och svagheter med att bo i det läge i staden som ni gör?

Axel och Lisa börjar snabbt lista saker som plus och minus, man kan ana att de haft den här diskussionen när de flyttade till området för drygt ett år sedan.

- Närheten till bra förskola. Axel påpekar att det de senaste åren blivit allt mer viktigt för föräldrar att deras barn inte bara går på förskola utan att det är RÄTT förskola. Detta begränsar plats i staden ganska tydligt.
- Lugnt och barnvänligt, men ändå med staden inom räckhåll.

- Prisvärt i förhållande till staden.
- Just närheten till staden möjliggjorde också att de bara behövde ha en bil.
- Närheten till spårvagnar och bussar är undermålig. Framför allt för att det gör att vänner som inte är bilburna inte lika spontant kan komma att hälsa på.
- De tycker utbudet av handel är lite lite. De hade velat ha en snabb och smidig åtkomst till volymhandel. För deras familjekonstellation när barnen tar mycket tid vill man att den typen av aktiviteter skall gå snabbt och effektivt.

ANALYS: Helst hade Axel och Lisa velat ha kakan och äta den också. En känsla inte helt ovanlig bland småbarnsföräldrar tror jag. De

vill ha tillgång till den typen av funktioner som kräver en högre densitet av människor än vad som bor i deras område för tillfället. Samtidigt uppskattar de att inte ha för mycket människor i området, på grund av den sociala tryggheten detta ger. Det känns som de vägt dessa fördelar och nackdelar och gått den gyllen medelvägen genom att placera sig i Högsbohöjd, i gränslandet mellan stad och yttterområden och kranskommuner.

Era barn är 6, 4 respektive nyfödd nu, vart ser ni er boende om, säg 5-10 år?

Här dividerar Axel och Lisa fram och tillbaka och väger för och nackdelar. Efter en stund kommer de fram till att de är ganska

nöjda med var de är nu. Området är bra och tryggt, lagom mycket folk och avståndet till staden känns bra, både mentalt och fysiskt.

Det som framstår som extra viktigt när de börjar diskutera hur de vill bo på sikt är social tillhörighet. De vill bo i ett område med likasinnade. Med politisk tillhörighet på vänsterkanten framhäver de att de inte vill bo där det känns »pretentiöst eller snobbigt.« Hellre Angered, där de bott innan, än Saltholmen, exempelvis.

Möjliggör läget i staden för den livsstil/ vardagsliv som ni vill leva på ett bra sätt? Varför? Något ni saknar/önskar?

Som barnfamilj märker man att den här frå-

Miljöbild ifrån stadsdelen Ekeby, som Axel och Lisa beskriver som sitt drömområde att bo i.

LÄGET I STADEN

gan tolkas på ett ganska praktiskt sätt, frågan handlar mer om ifall området gör att man får ihop vardagen och dess logistik på ett bra sätt, jämfört med hur jag hade värderat den. De poängterar först att all service de behöver finns här, sedan återkommer de snabbt igen till att de kanske saknar ett litet center med kommers. Aktiviteter för föräldrarna verkar också lite undermåligt i området. Som hängivna klättrare får de tex bege sig till Johanneberg. Men lederna in och ut ur stan är bra ur deras synpunkt. Skall de ut på landet eller till föräldrarna så är det smidigt att komma iväg.

ANALYS: Den återkommande känslan man får är att det är lite döfött på aktiviteter här, samtidigt som lugnet välkomnas.

Finns det någonstans ni hellre hade bott?

Det här med drömboende har givetvis Axel och Lisa, likt många andra i Hemnet-generationen, diskuterat förut och där har de ett snabbt svar:

» Kungssten. Eller möjligen Ekeby, Grimmered. Det är den där Bullebykänslan. Fina trähus och vackra trädgårdar och snirkliga små gator. Och sen utsikten över stan.«

Snabbt fastslår de dock att de inte är ensamma om det. De har inte, och kommer aldrig att ha, de pengar som krävs för att bo där.

ANALYS:

Man kan tydligt se att de, trots att jag bad dem tänka fritt oavsett boendeform etc, fastnar i en dröm som är ganska bildlig. Det

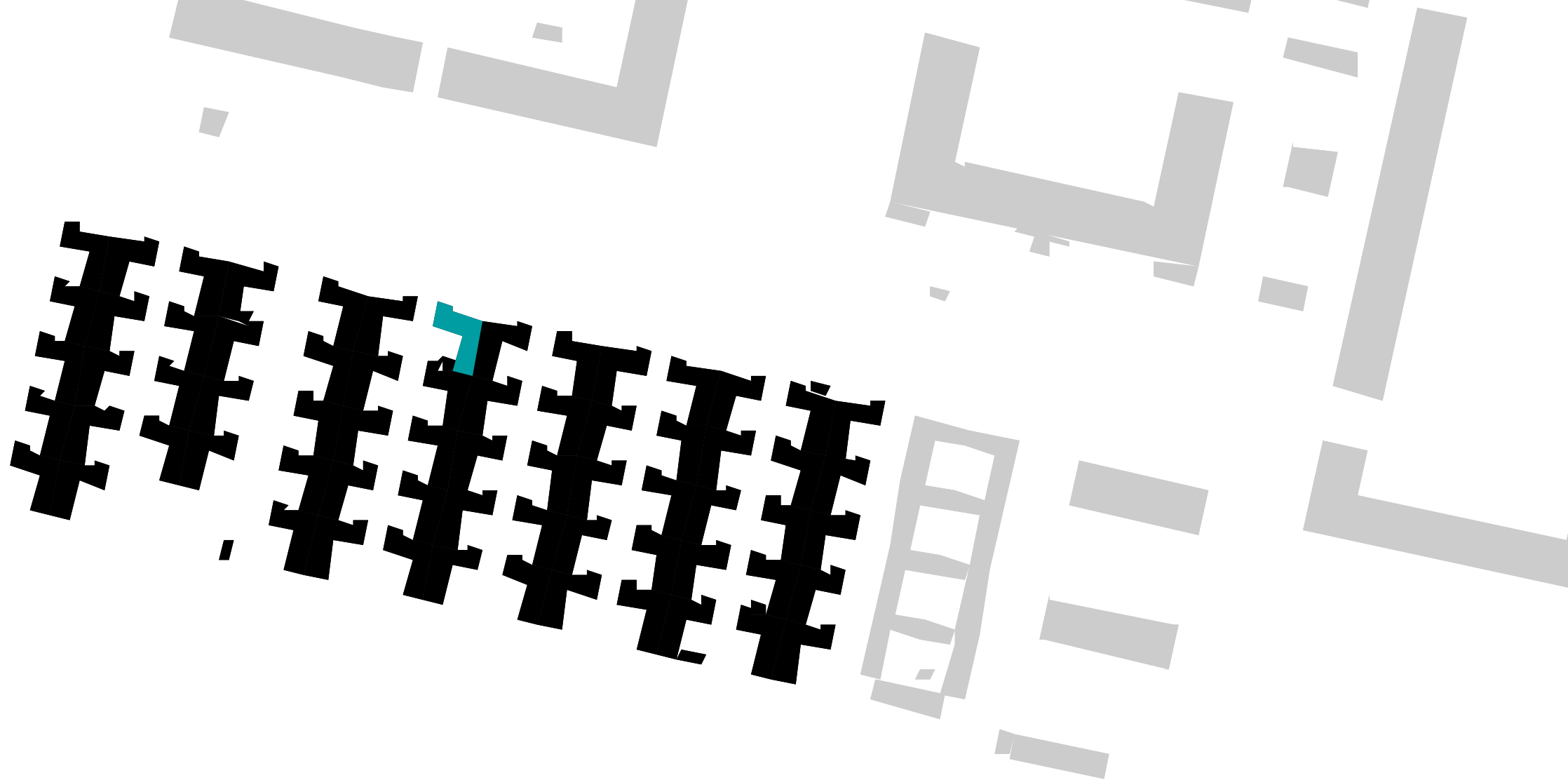
är uppenbart skönhetsvärdena i området som lockar. Att de motsäger sig själva, eftersom de tidigare påpekat vikten av rätt social tillhörighet, verkar då åsidosätta till förmån för de vackra bilder de kan måla upp inom bords. I förhållande till stadsliv, utbud, logistik etc verkar de dock välja ett område med liknande förutsättningar som det de redan har.

Har det faktum att ni både har barn ifrån tidigare förhållanden påverkat vart ni valt att bosätta er? Hur hade det ideala vara att bo i relation till gamla partners?

Återigen är det praktikaliteter som framförallt kännetecknar Axel och Lisas svar. Ellen (Axels dotter ifrån tidigare förhållande) har en mamma som jobbar i Högsbo, därmed blir logistiken smidig vid hämta och lämna vid förskola. Även om avståndet mellan föräldrarna rent fysiskt är långt då mamma bor på annan ort. Lisas ex-man bor också i Högsbo vilket också gör logistiken smidig i varannan vecka tillvaron.

Den sociala aspekten av att ha båda föräldrarna nära kommer först efter en stund. Lisa kommer på att det kommer kännas skönt att Jack, när han blir äldre, själv kommer kunna gå och cykla emellan mamma och pappa.

Men det verkar inte finnas någon trygghet för föräldrarna emellan att ha varandra nära. Axel och Lisa verkar fokuserade på att de är

Radhusområdet som familjen bor i, turkos markering visar deras hus.

NÄRMILJÖN

en EGEN familj med sin vardag.

Vilka är styrkorna respektive svagheter med den närmiljö ni bor i?

Här kommer inte det lika snabbt en plus/minus lista som när jag ställde frågan i relation till läget i staden. Kanske är detta inte lika prioriterat när man väljer bostad som barnfamilj? Eller handlar det om mer mjuka värden som är svåra att tydligt peka på. Efter en stunds diskussion om fördelar och nackdelar kommer det dock ett antal punkter:

- Grannkontakten är lite avskalad. Jämfört med när de bodde i lägenhet i Angered (en boendeform många nog tänker på som mer socialt avskärmad en radhus), där det var

mer social gemenskap mellan de boende i området. De skulle önska en mer uttalad mötespunkt för folk i området, en grill och lekplats kanske, spånar de högt.

- Närheten till skog är ett plus. Inte bara för barnens lekmöjlighet, utläser jag mellan raderna, utan för att den innebär lugn och avslappning för föräldrarna, i den livliga småbarnstillvaron.

• *»Bilfriheten just inne bland husen är rätt skönt. Samtidigt innebär den ju mindre komfort. Det är ju skönt att kunna köra ända fram till dörren ibland.«* resonerar Axel.

Vart har ni bott med era barn tidigare? Hur står sig närmiljöerna i jäm-

förelse? Vad har varit bättre respektive sämre?

- Tillgängligheten för bilen tycker Axel om när han jämför med boendet i Angered. *»Det kan vara ett helvete med alla prylar och barn när man bor i lägenhet man vill ha det smidigt.«*

- Enplansvilleområde står sig bättre jämfört med lägenhetsområdet där de bodde i Angered. Detta plockar de fram med snarlikt motivation. Logistiken som småbarn innebär blir mycket smidigare när allt är på samma höjd. Man kan snabbt komma in och ut ur huset och området.

- Lisa poängterar att när hon bodde ensam med barn så var staden bra (då bodde hon vid Chapmans torg i Majorna). Man blir mer

beroende av att ha vuxna omkring sig. Både för intellektuell stimulans, kunna gå på krogen, fika etc och för att man blir mer beroende av sina vänner, för barnpassning etc. Då finns de mycket närmare än nu. Dessutom känns det skönare socialt. Villa och radhus ser hon ganska entydigt som något för kärnfamiljen, hon hade *»kännt sig utanför bland alla lyckliga mamma, pappa, barn.«*

- Jämfört med när de bodde i Angered så är ju avståndet mer väl avvägt. Nu är det inte ett dagsprojekt för deras vänner att komma och hälsa på, även om de inte bor mitt i smeten. Och även om de själva inte brydde sig så mycket, eller upplevde det otryggt i Angered, så känns det skönt att bo i ett område som inte har en negativ klang för många. Bara det gjorde nog att många drog sig för att komma och hälsa på, utöver avståndet.

Fam Selleby/Flygares hem.

NÄRMILJÖN

Vad tycker ni om att bo så tätt som radhusen ligger här?

Jag ställde den här frågan med tanke på att de båda antytt att en villa med trädgård hade varit önskvärt och ville utreda om detta berodde på att grannarna kommer längre bort. Men efter en stunds dividerande om bra respektive dåligt verkar man inte kunna uttyda någon egentlig nackdel med detta. Radhusen är ju försedda med var sin atriumgård mot vilken alla husets fönster är riktade, denna avgränsas med ett plank vilket gör att alla fönster är skyddade mot insyn. Därmed bryr man sig inte så mycket om att grannarna är nära. Samtidigt som de antyder att det är tråkigt. Trots att atriumet är gräsbeklätt säger de att de saknar en trädgård. De ser alltså

inte atriumet som en trädgård. Det verkar inte primärt bero på storleken utan på att det i sin utformning är en ganska stel och trist miljö.

Trots tätheten i området är bostäderna väldigt avskurna ifrån varandra, hur väl känner ni grannarna?

De allra närmaste grannarna stöter de ju så pass ofta att det blir naturligt att man pratar lite. Men det verkar mest handla om kallprat. De tror däremot att de pratar mer med grannarna än om de bott i en villa.

ANALYS: Så som de beskriver situationen blir mitt personliga intryck att anonymiteten grannar emellan mer påminner om den som

är i lägenhetsboende. Ifrån min ungdom minns jag att mina föräldrar kände och åt middag med alla de närmsta grannarna. Kanske gör den fysiska tätheten att man känner ett behov av att hålla ett mentalt avstånd? Kanske är det tätheten ihop med familjekonstellationen. När man är en barnfamilj har man en väldigt tydlig privat sfär kring de sina, som man kanske inte har annars. Då kanske det är avgörande att man kan slå av och på social interaktion med andra på egen begäran? Eller så beror det på att de inte bott i området så länge. Skall man bo vägg i vägg med någon en lång tid framöver vill man kanske närma sig dessa människor med tillförsikt.

Känner era barn många andra barn i närområdet?

Ja, det gör de, konstateras det snabbt. Och det är väl också här en fråga om avstånd. De barn som bor närmast har de umgåts mest med. Däremot umgås barnen bara på förskolan. Övrig tid leker barnen ensamma i hemmet. Detta går att direkt att relatera till Hanne Wilhjelm och Maria Nordströms beskrivning av dagens vardag för barn som väldigt instutionaliserad. Social interaktion sker inte på oväntade platser längre utan på plattformar designade för detta. Kanske är det i Axel och Lisas fråga en åldersfråga också. Barnen har precis börjat upptäcka konceptet att leka hemma hos varandra. Axel och Lisa verkar själva tro att den perioden kommer snart.

Hur fungerar området i re-

Familjen Selleby/Flygares närmiljö i Högsbohöjd. En ganska typisk 60-tals stadsdel. Mycket grönytor och blandad bebyggelse av radhus och flerbostadshus.

BOSTADEN

lation till trygghet nu när era barn blir lite äldre och mer självständiga?

Lisa och Axel känner ingen oro över bristande trygghet i det område där de bor nu. De har inte identifierat några tonåringar på glid, eller skumma mopedhäng i området. En typ av orosmoln som Lisa, som arbetat med utsatta ungdomar i Majorna, ser lite som en problematik när hon reflekterar över hur det skulle vara att bo i en lägenhet där.

REFLEKTION: Det känns som att det alltför jämnt är en ganska utbredd uppfattning i Sverige att lägenheten som boendeform är associerad med människor som »inte har råd med bättre» , en klassfråga. I alla fall för familjer med barn längre upp i åldrarna. I yngre åldrar börjar latte-generationen luckra

upp den uppfattningen.

Lisa tror också att föräldrar idag skrämmer upp sina barn onödigt mycket och att de är mer rädda för att upptäcka nya områden, snarare än föräldrarna är rädda för att släppa kontrollen. Skräckhistorier om knivdåd och liknande skapar en överdriven rädsla. I den här frågan märker man att de också pratar ganska mycket om sin bild av områdets sociala status snarare än praktisk erfarenhet av hur området är , kanske för att de inte har bott här så länge än. Det känns lugnt för att det är en »lagom balans mellan rikemansområde och sådär.«

Vilka är stykorna respektiva svagheterna med er bostad?

När jag återigen ställer samma fråga, fast i förhållande till bostaden, märker man ganska snabbt att de har ganska konkreta punkter igen. Det känns som att bostadens beskaffenhet och plats i staden har varit prioriterade i diskussionen när de skulle köpa bostad tillsammans. Närmiljön känns inte som att de analyserat lika mycket. Kanske för att den tar längre tid att känna. Iaf, här kommer deras punkter:

- Representabel. Alla publika miljöer i hemmet hänger ledigt samman. »Det är skönt att hänga här.» Det finns lite extra lyx som spotlightbelysning, vinkyl etc.
- Allt i ett plan. Det tycker Lisa är bra för den sociala gemenskapen i familjen. »Barnen blir inte förpassade till övervåningen.» Mamma och pappa är alltid nära. »Vi har det

mysigt här och det gör att man umgås mycket tillsammans.« Samtidigt konstateras det att detta mest kommer fungera när barnen är unga, i takt med att integriteten ökar kommer man nog vilja ha mer avskildhet.

- Brist på förvaring. De har varit ett återkommande problem även där de bott tidigare. Barnfamiljen har mycket saker. Och man vill inte göra sig av med oaktuella grejer eftersom de kan komma till pass igen vid ett eventuellt nästa barn.

- Saknar generellt praktiska saker. Stor diskmaskin hellre än vinkyl, rejält kök med matplats, etc. Samtidigt är detta många av de saker som kom fram som positiva i sammanhanget att hemmet var representabelt.

BOSTADEN

ANALYS: Det verkar en viss motsättning mellan det öppna representabla och det praktiska hemmet. I alla fall i det här fallet.

Vad fick er att byta ut lägenheten mot radhus?

»Framförallt är det en prisfråga. I Göteborg finns inte stora lägenheter i bra områden för det priset man kan få att radhus för. Då köper man hellre radhuset.«

Axel påpekar att han gillar att greja, och Lisa pekar då på samma sak. Man har ett hem man kan »rå om«. De beskriver också känslan av att »ha sitt eget« som skön, och mer tillfredsställande än i lägenhet. Men när jag grillar dem lite om vad de menar med det kommer det fram att det handlar om ägandeformen snarare än typologin. Äger man något tillhör det otvivelaktligen dig, det

är inte ett temporärt boende och man kan forma det mer och på längre sikt. Vidare menar de också att snabb access till utomhusmiljöer är väldigt skönt. Detta är framförallt en årstidsfråga. Lägenhet har de alltid upplevt som instängt på sommaren. Det är alltid ett projekt att ta sig ut hela familjen när man bodde på tredje våningen. Och man var alltid förpassad till allmänna miljöer. Som Lisa uttrycker det »man vill att det skall vara lätt att vara ute, och att man kan vara det på sina egna villkor.« Axel summerar det med att »hade han haft en stor och rymlig bostadsrätt med hiss, en fet balkong och garage i huset.« Ja, då hade det varit okej, men det är ju typ det jag har här, konstaterar han sedan. Jag gör en jämförande reflektion med Urbana Villor. Där har alla bostäder direkt access från gatan in i hemmet via hiss. Transport in och ut är smidig.

Hur ser ni er själva boende om 10 år när barnen är tonåringar?

Axel konstaterar att han vill ha hus med källare för sitt donande, ett konventionellt hus. Det hade varit drömmen. Men mer realistiskt är väl ett större radhus, ekonomiskt, när barnen blir äldre och tar mer plats. Kanske 150 kvm, jämfört med 100 nu, föreslår han. De har tittat på Lindome som område, där skulle de kunna bo i hus. Då blir däremot logistiken för till jobb, förskola etc för. Det hade gjort att de behövt två bilar.

Dessutom begränsas då möjligheten till det sociala, spontana. Café, Bio, Pub. Lisa jämför med hur hon växte upp, på landet. Det up-

plevde hon helt enkelt som skittråkigt. Summa sumarum skulle de nog vara nöjdast med ett större radhus i samma område som nu när barnen blir äldre. Här får de, som de säger, »lite av det bästa av två världar.« Axel känner egentligen ett större behov av avskildhet, men kan hantera det för att de även har en sommarstuga. Där kan han hugga ved med bara skogen som närmsta granne.

Har ni några specifika önskemål på er bostad, exempelvis pga specialintressen eller familjesituation ex Axels arbete som gör att han är borta helt i perioder?

Framförallt innebär familjesituationen att de

En snickerboa, så man kan greja och dona lite tycker Axel att man skulle kunna dela med grannarna.

BOSTADEN

tycker att det är okej att leva mindre och mer tätt inpå varandra. De får alla ett mentalt break ifrån varandra ändå i perioder. Annars hade bostadens utformning nog varit mer belastande. Framförallt att alla sovrum ligger i fil, så att man måste passera varandras rum när man rör sig genom bostadens privata del.

Närheten till staden är befriande de veckor Axel är borta. Då kan Lisa komma i kontakt med andra vuxna och få lite intellektuell stimulans. »*I Lindome hade man varit mer isolerad med barnen*« tänker Lisa högt. Det är också då hon framförallt saknar de kollektiva utrymmena i grannskapet som de eftersökte innan. En naturlig mötesplats för föräldrarna i närområdet.

Hur ser ni på kollektiva utrymmen och grannsamver-

kan som en möjlighet att få mer utrymme för pengarna. Vilka delar kan ni isf tänka er att dela?

»*Egen tvättmaskin är guld att ha!*« utbrister Axel spontant när han hör frågan, då han tänker på gemensam tvättstuga »*den delar vi inte!*«

Efter en del diskussioner kan man se två typer av områden inom vilka man kan tänka sig att dela saker. Dels är det praktiska utrymmen. Axel tänker sig en gemensam spolplatta för att tvätta bilen, kanske verktygsförråd, barnvagnsförråd, i viss mån skafferi. Sedan är det utrymmen som manar till mer social samexistens. En festlokal för både

vuxna och barn, som man kan låna till barnkalas. En verkstad för att reparera grejer, exempelvis cykeln. Lite kolonilotter eller odling, generellt mer utemiljöer. Ett hobbyrum som man kan låna.

ANALYS: Nyckeln är nog att det är utrymmen som man kan VÄLJA att besöka lite mer flexibelt. När man är på humör för möten med andra människor. Tvätta som småbarnsfamilj är ingen frivillig aktivitet. Att behöva göra det i samsförstånd med andra hela tiden, när man är trött, irriterad, sliten, osocial, kan nog leda till sociala spänningar. Man vill inte dela den gråa vardagen med sina grannar.

Ser man sedan i detta fall radhuset som en kompakterad version av det åtråvärda villalivet så kan man förstå det behov som relat-

erar till materiella och utrymmeskrävande grejer. Men det som framstår tydligt här är att det är mycket i detta som varje hushåll inte behöver äga separat. Att dela detta skulle kunna vara ett sätt att få ner kostnaden på den enskilda bostaden, samtidigt som det kan minska vårt materiella ägande och våra konsumtionsvanor.

FAMILJEN NILSSON/OLSSON

Civilstatus	Gift par
Antal barn	3 barn
Barnens ålder	10, 8 och 5.
Bor	5 rok Nordostpassagen, Linnéstaden

Familjen Nilsson / Olsson är en relativt stor familj, där barnen är i olika åldrar med olika behov och vardag som skall pusslas ihop till en gemensam. De har gjort ett aktivt val att bosätta sig mitt i staden och har gjort så ända sedan de fick barn första gången. Tidigare har de bott betydligt mindre i en 3:a i Masthuggsterassen. Ett område med snarlika kvaliteter jämfört med det de nu bor i. Just nu står de i valet och kvalet. De väger villa utanför staden mot lägenheten inne i staden. I denna intervjun kunde jag dessvärre inte få tala med båda föräldrarna utan det är Anna, mamman i familjen, som för hela familjens talan.

LÄGET I STADEN

Markerat område är Linnéstaden, där familjen Nilsson / Olsson bor.

Vilka är styrkorna och svagheter med att bo i det läge i staden som ni gör?

Närheten till allting poängterar Anna främst. » *Det är det som gjort att vi valt staden. Bådas jobb. Skola. Förskola. Alltihop ligger inom 10 min gångavstånd ifrån varandra. Det är en oerhörd trygghet. Händer något på skolan kan jag vara där på 10 min, oavsett vad* « Sedan är det också närheten till sociala funktioner. Pubar, restauranger, café etc. Hon menar att det var ekvationen minimala transporter = mer familjetid som fällde avgörandet för deras skull. Framförallt då deras yrkesval innebär att arbetstillfällena alltid kommer att finnas inne i staden.

Möjliggör läget i staden för er att leva det vardagsliv och ha den livsstil ni vill ha?

» *Man rör sig inte så lätt mellan inomhus och utomhus, det innebär att vi är för mycket inne* « kommer svaret snabbt ifrån Anna. Det har hon uppenbarligen tänkt är en begränsning många gånger. Det relaterar även till Lisas svar om varför de valt radhus. Begränsningen är mycket en praktisk sak, det blir ett projekt för en familj på 5 att komma utanför dörren. Något som förstärks av att de bor på 5:e våningen. Men en annan faktor är också det att barnen inte kan vara oövervakade utomhus. Varför föräldrarna också måste ha tid att gå ut om det skall bli av. I övrigt är hon nöjd med tillvaron. Förde-

larna de såg när de valde staden, logistik och utbud, fungerar utmärkt.

Finns det någonstans där ni hellre hade bott, om ni får välja fritt?

» *Radhus i Kungsladugård* « svara Anna rappt. Det märks att familjen har drömt om detta tillsammans vid flera tillfällen. » *Att ha ett radhus men också ha staden* « sammanfattar hon det, utan att jag frågat varför. Jag antecknar det som ett potentiellt ledord inför skissprocessen.

Kan ni se er bo i Linnéstaden på sikt också, när barnen blir äldre?

» *Det var tanken ifrån början* « säger Anna. » *Vi blev charmade av att se oss själva bo i samma stadsdel hela livet* « Men nu har de börjat omvärdera den situationen och tänker ändå på en villa utanför staden. Anledningen är att deras 10-åring inte vågar röra sig så mycket i närområdet, och Anna tycker att hon är i en ålder då hon borde ha den friheten. Dessutom är de trötta på det projekt det blir varje gång de skall utomhus. Plus att närmiljön där de bor är inte så rolig. Det är inte så kul att vara utomhus där. De vill helt enkelt inte spendera så mycket tid inomhus som de gör. Att med lätthet ha tillgång till en bra utemiljö verkar vara en knäckfråga, precis som för Lisa och Axel. Men det är ju bostaden och dess närmiljö som gör det. Egentligen vill de bo i staden.

Vi diskuterar situationen om ett par år, när

NÄRMILJÖN

Nordostpassagen, bostadskomplexet där familjen bor. Turkost markerar just deras fastighet.

barnen går in i tonåren. Då vill Anna absolut bo i staden. » *Alla tonåringar vill ju hänga i stan, då är det lika bra att vi är där, så vi har våra barn nära. När jag var liten och bodde i radhus utanför stan så hängde vi alltid hemma hos innerstadsbarnen efter skolan. Det var ju roligast och smidigast. Då är det lika bra att vi är den familjen som de hänger hos* «

ANALYS: Anna menar att den jobbigaste perioden att ha barn i staden är under unga år. Vi diskuterar och identifierar att den mest problematiska perioden är mellan 5-12, när barnen vill vara allt mer självständiga men samtidigt inte kan vara det i den mån man skulle vilja, på grund av utomstående faror.

Vilka är styrkorna och svagheter med den

närmiljö ni bor i?

Eftersom Anna och hennes familj bor i ett stort miljonprogramskomplex så sätter hon närmiljö som entydigt med det område som komplexet avgränsar:

» *Ett det är ett stort bilfritt område här inuti Nordostpassagen känns ju bra. Tyvärr vågar inte barnen riktigt röra sig fritt i hela området. Det är liksom för stort. Nackdelen är utrymmets utformning också. Det är mycket passage alltihop. I Masthuggsterrassen, där husen låg i vinklar, så blev det liksom en stillsam ficka mellan husen. Där kunde man grilla, hitta på saker etc. Framför allt saknas det en miljö för föräldrar. Det är ju lika viktigt som att rita miljöer för barnen. Vi vuxna blir passiva utombus. Jag blir rastlös av att bara titta på ifrån en parkbänk när barnen leker* «

Möjliggör närmiljön att ni kan ha den vardag och livsstil ni vill ha?

Vi har varit inne på frågan förut, och Anna jämför med vänner de har som bor i villa längre ut och sådär. De upplever att de själva har mycket mer tid över för sina barn när allt ligger nära. Det känns oerhört skönt. Och det sociala livet fungerar, absolut. Men det är, som vi gått in på i tidigare frågor, bostadsformen, en lägenhet på 5:e våningen, som hämmar familjens möjlighet till aktivitet.

Hur fungerar Nordostpassagen i skala och sådär, med tanke på att det ritades med barnfamiljen som målgrupp?

Vi pratar lite i jämförelse med mitt eget boende, i ett landshövdingehus kvarter i Majorna. » *Mindre barn, mindre gård. Större barn, större gård* « säger hon nästan som det vore ett ledord. Hon bedömer att Nordostpassagen fungerar bäst för 6-7 åringar. Hon tror inte att skalan är ett problem i att det skulle vara det som eventuellt skapar otrygghet. Snarare pekar hon på avsknaden av omsorg i utomhusmiljöerna i området. » *Det är brist på saker att göra utombus, hade det funnits projekt som manar till grannsamverkan. Till exempel odlingslotter, eller vad som helst. Då hade man lärt känna sina grannar ändå. Det är jag övertygad om. Det behövs inte ett litet kvarter för det* «

Mängden människor i omlopp berör henne inte. Hon resonerar att det lika gärna kan vara grannen i ett villakvarter som är pedo-

Miljöbild inifrån det stora komplexet Nordostpassagen, där Fam Nilsson bor.

NÄRMILJÖN

filen man skall passa sig för.

Hur upplever era barn närmiljön?

Vi kom vid denna fråga att prata mycket om trygghet, som en förlängning på förra frågan. När jag undrar om det är barnen eller föräldrarna som är mest rädda för närmiljön. Hon funderar länge. » På ett sätt är det nog mest barnen som är rädda, jag skulle personligen inte ha några problem med att släppa ut en 7-8-åring obevakad här nere. Men de vågar inte det. Däremot vågar vår 5-åring det, som jag inte vill släppa obevakad. Han har inte förstått att han kan komma bort, så han bara vandrar iväg «
» Men det beror förstås väldigt mycket på hur barnen är « funderar hon vidare efter en paus

» å andra sidan är ju deras orosmoln de orosmoln vi projicerar på dom «

ANALYS: Vill man vara lite cynisk så kan man ju se ett moment 22 här. När föräldrarna märker att barnen kan identifiera och förstå faror så är inte de rädda. Men när barnen är så gamla att de kan identifiera och förstå faror så blir de i sin tur rädda.

Hur ser ni på er boendemiljö i förhållande till trafiken, i takt med att barnen blir äldre?

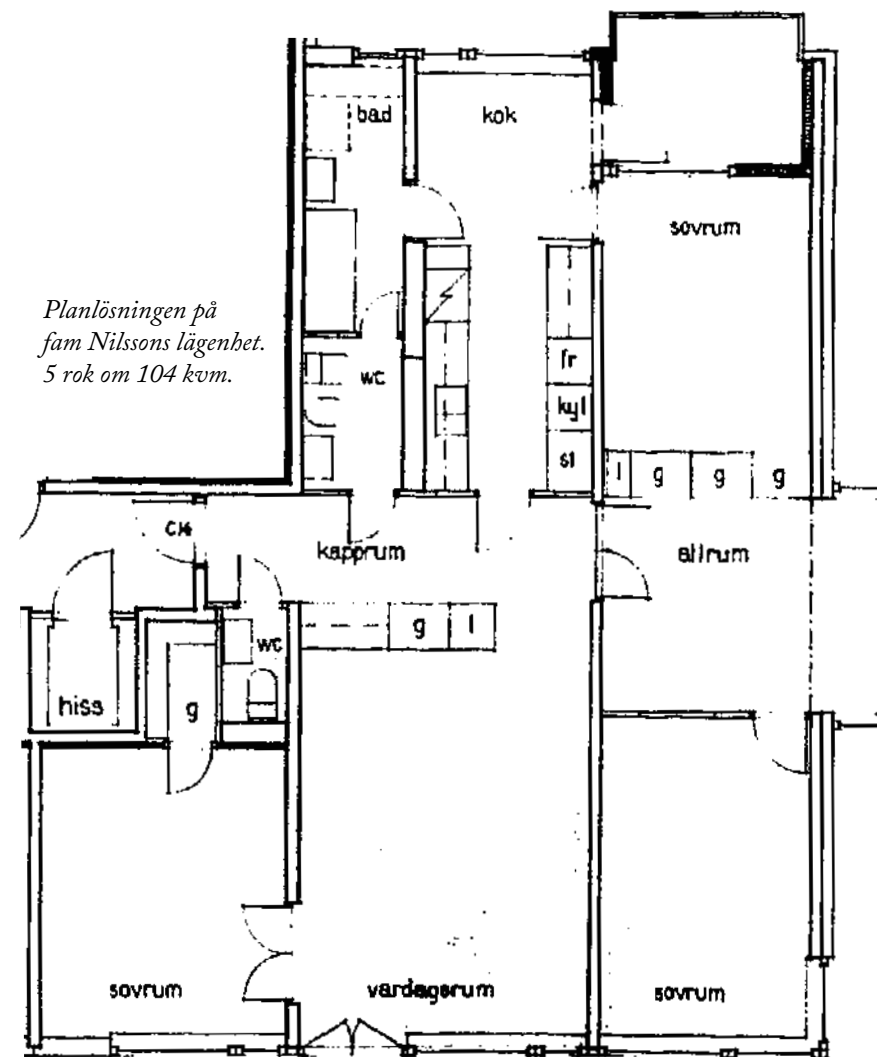
» Jag har ingen rädsla för att de skall gå och bli påkörda. Ingen alls « kommer det snabbt ifrån Anna. Det verkar som hon tycker att barnen rör sig säkert. Snarare handlar det om barn-

ens känslor igen, 8-åringen vågar exempelvis inte gå till skolan själv. Annas äldsta barn är 10 år, och hon tycker att de vid den åldern börjar förstå och kunna värdera de risker som finns i trafiken. Och innan dess har hon inte upplevt några problem. Det verkar med andra ord inte finnas några orosmoln angående detta hos Anna. Och man får tro henne då hon bott i tio år med barn under dessa förhållanden. Däremot är det problematiskt att barnen ändå begränsas i att kunna röra sig fritt. Det verkar dock främst handla om att de inte vågar själva.

Vilka styrkor och svagheter finns det med den bostad ni har idag?

Logistiken, som tidigare nämnts i intervjun,

seglar återigen upp som en stor problematik. Det finns ett motstånd mot att ta sig ut, för att det är ett sådant projekt. Där känner familjen uppenbart sig lite infängslade. Däremot gillar hon att alla funktioner man behöver finns. Jag ber henne förtydliga. Hon åsyftar separat tvättstuga, 2 toaletter samt ett stort antal rum. Hon berättar också att de först skaffade en större bostad med huvudtanken att alla barn skulle få varsit rum. Men nu har de istället flyttat ihop två barn till förmån för två samvarorum istället. Det blir ett enskilt TV-rum av det ena rummet. Hon upplever det som att barnen sover bättre när de har varandra, något hon också läst en forskningsrapport om. Sedan blir det mindre kaos i vardagen när man kan bena upp samvaron lite. Så för lugnet i hemmets skull är det mer ändamålsenligt så här.

BOSTADEN

» Barn gör ju ändå inte sina läxor på rummet längre. De ligger i soffan eller sitter vid köksbordet « Det verkar som att sovrum numer verkligen bara nyttjas för sovandet. Och det är något Anna pekar på, hon tycker det är bra att lägenheten är yteffektiv och "tajt", för det manar till mer social samvaro i familjen. Men hon hade gärna krympit sovrummen till förmån för mer gemensamma ytor, som man då skulle kunna funktionsuppdelat. Trenden med öppna planlösningar är värdelös för barnfamiljer menar hon. Det skulle aldrig vara lugnt i någon vrå i hemmet. » *Separera kök och vardagsrum!* « nästan skaldar hon ut, man är för ljudkänslig som småbarnsförälder för det. Förvaring är en konstant bristvara för barnfamiljer tycker hon också. Till sist gillar hon att köket är kompakt, att äta med småbarn är ingen lugn tillställning. » *Två tuggor, sen skall man upp och hämta något, två*

tuggor till, sen har någon spilt. Då är det bra att köksutrustningen är nära till hands «

I jämförelse med andra boendeformer, vad tycker ni att ni har respektive saknar?

Avsaknaden av trädgård är så självklar för Anna att hon först glömmer att nämna den. » *Det behöver inte vara mycket «*, förklarar hon, » *lite odlingsmöjligheter bara «*. Jag berättar om Lisa och Axel, som angående radhuset som boende nämnde kvalitén i att ha något att "rå om". Anna fattar vad de menar, men känner inte riktigt igen sig själv i det. De har en sommarstuga, där får de uttryck för det behovet. Valet av att bo i stan var ett val av en kombination visar det sig. Som-

marstugan och lägenheten som en pakettlösning. Ett ställe där det alltid finns att göra, och ett som bara funkar. Hon vill inte ha omålade listor som stressar henne i vardagen, nämner hon som ett målade exempel.

Hur ser ni er själva bo om, säg 5 eller 10 år?

» *I hus...tyvärr «* medger Anna skrattande. Hon ringar ju därmed in problematiken med staden. Den tillåter inte för barnfamiljer att bo där. Motvilligt ger man upp sina drömmar om att kunna kombinera familjeliv och stadsliv.

Har ni några specifika önskemål på er bostad, om ni fick välja?

» *Hobbyrum «* säger hon snabbt. » *Jag vill kunna bygga bokhyllor och inredning, barnen kan pussla. Det skall vara för både barn och vuxna. Sedan flera olika typer av samvarorom, ett där man kan titta på tv, ett för att läsa läxor etc. Så kan man minimera sovrummen till bara en säng, typ «* återkommer hon till. Vi diskuterar i samband med detta återigen barns behov. Anna upplever att de i hennes familj gör mycket mer saker i varandras närvaro än när hon växte upp. Läsa läxor gör man medan någon står bredvid och lagar mat, någon annan sitter i rummet bredvid och tittar på TV samtidigt som någon sitter bredvid i soffan och spelar spel. Den moderna familjen verkar inte ha samma behov av avskildhet ifrån varandra. Samtidigt som det kan vara praktiskt för att de olika intresserna inte skall hamna i konflikt med varandra.

Små odlingsprojekt på gården skulle vara en utmärkt kollektiv sysselsättning som stärker grannsamverkan, menar Anna.

BOSTADEN

Hur ser ni på kollektiva ytor i boendet, vad hade ni kunnat dela med andra?

Utemiljön framförallt, menar Anna. Lite mer mötesplatser där man kan hänga. Hobbyrummen slänger hon också in i ekvationen. Det skulle generera en väldigt bra social gemenskap. Någon slags “halvkollektivboende”. Det skulle också generera mycket praktiska fördelar. Man kan skicka över barnen till grannen en halvtimme om något krisar eller sådär.

På grund av detta har Anna funderat på det där med bygggemenskaper. Någon dag skulle hon vilja *»ta tag i det med några vänner, vi har även funderat på att köpa ett stort hus ihop flera familjer* » berättar hon. Det finns mycket fördelar med “halvkollektivet” som

boende tycker hon.

» Men vardagen vill jag inte dela, fastslår hon snabbt. Inte laga mat i lag och sådana grejer. Så progressiv är jag inte! » erkänner hon med ett skratt.

FAMILJEN KÄLLDIN

Civilstatus	Gift par
Antal barn	1
Barnets ålder	4 mån
Bor	Lamellhus, Guldheden.

Familjen Källdin är en nybliven familj. Runt trettiostrecket, precis nygifta och har nyligen fått sitt första barn. Johan är 29 år och sjuksköterska. Arbetet innebär att han jobbar skift, vilket kan innebära både helger och kvällar, men också lediga dagar mitt i veckan. Det är med andra ord inget 9 till 5 arbete. Karolina är 29 och bibliotikariestudent. Men för tillfället mammaledig ifrån sina studier samt sitt extraarbete. Därmed är familjens ekonomiska situation ganska begränsad.

LÄGET I STADEN

Ni är båda uppväxta i villaområden i småstäder. Vad är det som lockar med att bosätta sig i staden istället?

Det förefaller ganska självklart för Johan och Karolina att de skall bo i staden. Därför är det först lite trevande som de svarar på frågan. Från början var det utbildning och jobbmöjligheter som lockade. Karolina nämner ett stort kulturutbud som inte finns på landsorten där hon är född. Det kan hon inte tänka sig att avsäga sig. Samt att det helt enkelt »händer för lite« på landsbyggden. Johan menar det faktum att allt är på ett cykelbart avstånd. I en småstad kan man också cykla, resonerar han, men allt man vill cykla till finns ju inte där. Hade han bott där hans föräldrar bor så hade ju närmsta jobbmöjlighet för honom varit 4:a mil bort. Då hade han fått cykla till en buss som går en gång varannan timme istället, där försvinner poängen med cyklandet. Jag kan uttyda att det är lika delar miljömedvetenhet och upplev-

else som Johan gillar med transportmedlet cykel. Det händer mer saker på en cykeltur än en bil eller busstur. Dessutom är man aldrig förhindrad av övrig trafik, det finns en flexibilitet och frihet i att komma fram utan att beröras av trafikstockningar. Sist nämner de också det sociala livet. Man kan ha mer vänner på nära avstånd i staden. Vänner som man ledigt kan ta sig till, genom en promenad med barnvagnen eller möjligen en spårvagnsresa.

Vilka är styrkorna respektive svagheterna med att bo den platsen i staden som ni bor på?

»Det är centralt samtidigt som det är avskilt« säger Karolina först och ringar därmed in kärnan för den diskussion som följer. Det upplever det tillräckligt nära för att man skall kunna gå till hela staden. Sen tycker de att det är synd att det inte finns mer utbud just i Guldheden, just stadsdelen är ju »lite sömnig.« Det finns matbutik, apotek etc, det man

till nöds behöver. Men när man har barn är det lite meckigt att komma ut. En restaurang eller café precis i närområdet hade förhöjt vardagen.

Möjliggör läget i staden för den livvstil och det vardagsliv som ni vill leva på ett bra sätt? Varför?

Spontant verkar Johan och Karolina nöjda. De påpekar återigen på närheten till allt staden har att erbjuda. Jag tar tystnaden som ett tecken på att de inte saknar något i sitt närområde, förutom det de nämnt innan. Jag frågar om bil vs bilfritt. Johan säger att, visst, ibland hade det varit skönt med bil. Men det skapar ju en del problem också. Parkeringsplats, avgifter, skötsel etc. De vill inte ha bil, men de vill ha möjligheten. De kommer fram till att de sakas en bilpool i Guldheden. Det hade de definitivt velat ha.

Det markerade området är Guldheden, där familjen Källdin bor.

Finns det någonstans ni hellre hade bott? Varför?

Avståndet till staden är återigen det avgörande. Sedan struntar de i om det är väster om, söder om, norr om, eller öster om. Social status på området verkar heller inte beröra dem nämnvärt. »Hade Bergsjön varit på gångavstånd till staden hade jag bott där med« konstaterar Johan. Karolina funderar tyst en stund men preciserar sig sen om läget. »Mastbugget hade varit fint, lite närmare där det händer liksom. Lite mer stadskänsla och lite mindre sömnigt.« Samtidigt de hade rakt av sagt nej till en takvåning i Vasastan menar de.

ANALYS: De verkar återkommande komma tillbaka till samma sak. Läget i staden men samtidigt livfullhet i stadsdelen. De vill inte bo mitt i smeten, det är för livligt. Men samtidigt vill de ha lite saker runt hörnet också.

NÄRMILJÖN

Vilka är styrkorna respektiva svagheter med den närmiljö där ni bor?

Direkt svarar båda två »ingen trafik!«. Att det finns element av vildvuxen grönska i klumpar mellan husen känns idylliskt, speciellt när Malte blir lite äldre. Samtidigt menar de att de saknar lite mer planerade grönområden, de här lite större skogspartierna (slänten ner mot Sahlgrenska) känns helt irrelevanta för andra än hundägare. »De har ju för fan hela Änggården som är skitfint om de bara går 100 meter till!, vad ska de med den här värdelösa plätten till?« Det är nog en generationsfråga också menar de, bara på de 5 år de bott i Guldheden har ju andelen gamla tanter ersatts av barnfamiljer ganska rejält. Området kommer nog anpassa sig. Däremot är området illa lämpat för cyklister tycker Johan.

Och visst det är ett 50-tals område, planerat när bilen var synonymt med framtiden, så han har ju rätt.

ANALYS: Man kan se att område och skala på grönskan är avgörande för om de kan se det användbart för barnen. Antingen ett par björkar och lite högt gräs, vilket räcker för att barnen skall kunna bygga upp sin egen fantasivärld och leka kreativt. Eller ett rejält skogsområde som Änggården, där både de vuxna och barnen kan hämta kvalitéer. Mellansteget verkar, iaf om det är oprogrammerat, inte direkt fylla någon funktion.

En fråga om typologin. Hur är det att bo i ett punkthusområde med barn?

Efter en stunds trevande tystnad förtydligar

jag frågan och nämner Nordostpassagen eller landshövdingehusen i Majorna som två andra typologier.

»En innegård känns ju spontant mycket tryggare med barn« säger Johan, Han åsyftar att man har kontroll på miljön då den är väl avgränsad från otrygga element. Ett miljonprogramsområde känns ju sämst.

»Kanske beror det på att husen är så fula, det vet jag inte.« säger Karolina. Och betyder att hur området ser ut spelar stor roll. »Betongghetto och barn känns ju sorgligt« men just om miljön som utformning känns bättre eller sämre än där de bor nu verkar de inte ha något specifikt att säga om. Framförallt handlar det nog om den mentala bilden av sådana områden, den sociala situationen och skräckbilder som målats upp i media. Att det känns associerat med en hemsk uppväxtmiljö. Hur det i verkligheten fungerar är mindre vidkommande i

Turkost markerar fastigheten som familjen bor i.

just den här diskussionen.

När Malte blir äldre, ser ni något problem med att bo där ni bor då?

Den här oplanerade, klippiga miljön mellan husen är ju idealisk att slå sig på, tänker Karolina och ser en Malte som har lärt sig gå framför sig.

Man det farligaste elementet de ser för barn i stan är trafik, och den finns inte här, fastslår de. På det hela verkar de inte se några större nackdelar med deras område. Jag frågar om hur de ser på det när Malte blir äldre och vill vara mer utomhus och leka fritt. Men jag får inte några svar som antyder det som något problemområde. »Man får väl hänga med ner och hålla ett öga på honom, det förstås.«

Fam Källdis närmiljö uppe i Guldheden.

NÄRMILJÖN

ANALYS: Spontant känns Johan och Karolina väldigt obrydda kring ämnet social trygghet. De är inte rädda för staden i relation till Malte. De är införstådda med att de kanske måste hålla mer koll på honom och ev framtida syskon, men ser det inte som ett problem. Annorlunda jämfört med hur dom växte upp, men inte nödvändigtvis sämre.

Känner ni att ni har bra tillgång till de samhällsfunktioner ni behöver? Vilkar är dessa?

Vi har angränsat frågan förut och får ungefär samma svar. Först tänker de på nödvändiga funktioner för att vardagen skall gå ihop och då är svaret, absolut! Mataffär, apotek, bibliotek, förskola etc finns när man behöver det. Men sen är det som sagt skralt på underhåll-

ning i Guldheden. Återigen kommer lusten över dom, de behöver inte ha Andra långgatan runt hörnet, men en bra kvarterskrog, ett bageri där man kan köpa bröd på morgonen och lite dylikt hade varit skönt.

Man kan ana ett Tage William Olsson ursprungsideal kring livet som skall utspela sig i Guldheden känns ganska väl överrensstämmande med Johan och Karolinas målbild av hur det skulle kunna vara. Ett stadsdelstorg, lite närliggande funktioner, men avskildhet till centrum's mer vilda stadsliv.

Har ni träffat några andra familjer med barn i samma ålder?

Inte i närområdet nej, vid besök på BVC och liknande har de ju träffat folk som givetvis bor i närheten. Men något annat umgänge

med andra som har barn i deras ålder har de inte etablerat. Kanske kommer det naturligt när Malte blir lite äldre, vill leka ute etc. Kanske beror det också på bostadstypologin testar jag. Hade ni gått ut och satt er i solen på min innergård i Majorna hade ni snabbt fått vänner i form av andra föräldrar. Det är kanske en mer anonym tillvaro i punkthusbebyggelsen?

»Jo, fast, samtidigt. Om barnens föräldrar istället bor två kvarter bort så kan vi väl gå dit.

Det kommer ju finns lekkamrater i Guldheden» kontrar Johan. Det har han ju rätt i, framförallt är det ju en fråga om folktäthet. Resten kanske bara handlar om mer eller mindre ändamålsenlig stadsutformning.

Vilka är styrkorna respektive svagheter med den bostad ni

har idag? Vad saknas etc.

Den känns välplanerad, menar Johan. Två våtrum är ju guld när Malte är i den här åldern. (Anm. de har ett badrum med WC-stol och handfat, ett med dusch, tvättmaskin, skötrum). *»Med småbarn blir det ju väldigt relevant att det inte är lyhört, fortsätter han. Vi känner ju ibland att alla grannar måste hata oss»* Jag försöker föra över frågan kring lägenheten som beoendeform, jämföra med exempelvis ett radhus. Men de tycker sig inte sakna någonting. Klart att det är bökigt med en trång hiss och upp och ned med barnvagn där, och att det saknas bra förvaring. Men det kommer ju mycket annat meck med hus i någon form menar de, saker som dom helst ser sig slippa.

Jag konstaterar att Johan och Karolina verkar nöja sig med förutsättningarna som ges och

Flerbostadshuset som fam Källdin bor i.

BOSTADEN

inte spekulerar så mycket kring materiellt välbefinnande. Precis som med bilen ser de i huset inte bara en tillgång utan ett åtagande. De verkar söka en ganska sparsmakad tillvaro och en hyresrätt är då förstås den enklaste vägen att gå.

Om ni jämför lägenhet med villa, som ni växt upp i. Vad ser ni för skillnader, positiva och negativa?

Johan konstaterar att det ju främst är för deras skull som de har lägenhet. För att läget i staden är viktigare än boendets beskaffenhet. Man har ju inte de bästa förutsättningarna för att barn skall kunna leka, ingen trädgård och sådär. Men sedan vänder han på steken. »Å andra sidan bor det fler människor här. Det

kommer finnas betydligt fler barn och platser att leka med och på. Så sammantaget finns det ju fler möjligheter.»

ANALYS: Johan och Karolina verkar inte känna behovet av att ha sitt, de ser inte den kvaliteten på det sätt som Axel och Lisa gjorde. Därmed öppnar sig ju fördelar förstås. Ser man mer närområdet som en gemensam arena som man delar med sina grannar är ju det ju en betydligt större resurs än enskild villa med trädgård.

Hur tänker ni kring er framtida bostadssituation i samband med att Malte växer och blir större?

Det beror ju mycket på om, och i så fall hur

många syskon han får. Att de skulle behöva mer plats, absolut. Men egentligen finns inget problem med läget eller bostadsformen. De ser helst inte att de flyttar till villa när barnen blir äldre, så som de tror att många andra tänker. De känner heller inget behov av bostadsrätt. De verkar se hyresrätten som det ideala. Där många andra ser materiellt välstånd som ett tecken på att man har bra familjeförhållanden tänker de nog att en sparsmakad livsstil med få åtaganden i form av egenägd bostad, bil, etc, skapar en frihet och möjlighet att fokusera på andra saker.

» Innan vi fick barn tänkte jag nog att kollektivboende vore drömmen, typ som Trädet i Kortedala. Men nu vet jag inte längre. Det är mycket som måste klaffa då, att man kommer överens och sådär. Det känns lite känsligt med barn.» säger Karolina. Här vittnar hon nog

om mångas drömboende. Tätt ihop med nära vänner, där man delar bördor och glädjeämnen familjerna emellan. Men hur man kan göra den drömmen mindre naiv då?

Har ni några specifika önskemål på en bostad? I förhållande till specialintressen eller dylikt.

Bra förvaring för cyklar samt möjligheten att mecka med dem, menar Johan. Det behöver inte vara en hel verkstad, men kanske ett ställ där man kan hänga upp den och sådär. Några kvadratmeter golv att breda ut sig på. Förr värdesatte Johan möjligheten till gym i huset, något han hade i ett tidigare boende. Det väljer han dock direkt bort igen, »sportlife finns ju ändå i varenda kvarter nuförtiden.»

BOSTADEN

En större uteplats är en annan kvalitet som de hade velat ha. Varje gång de går innanför dörren efter en promenad i barnvagnen så vaknar Malte. De hade velat kunna rulla ut honom på balkongen så han kan sova vidare. Övernattningslägenhet är guld att det finns nu. När man bor i lägenhet och har ett litet barn som sover oregelbundet så är det otroligt smidigt att övernattande gäster kan få sova någon annanstan i lugn och ro. Utan att de behöver ta in på hotell. Det är skönt att ha egen tvättmaskin och bra sådana utrymmen menar Johan. Men å andra sidan hade det väl gått att ha en gemensam tvättstuga också, bara det inte är trängsel om tiderna.

ANALYS: Det är intressant att Johan och Karolina, till skillnad mot Axel och Lisa som bor i radhus nästan bara listar saker som

ligger utanför den egna hemsfären. Kanske uppmanar de olika boendeformerna till olika typer av tänkande. Ett radhus, eller villa, då vill man mer vara en självständig enhet. En hyresrätt då ser man kvaliteten i att ha grannar att samexistera med. Kanske inte så hårdtaget, men det verkar finns tendenser i vart fall. Tydligt kan man också se att mycket vill ha mer. Axel och Lisa upplevde sin situation som sparsmakad, Johan och Karolina fokuserade mycket på saker de var tacksamma över att ha. Trots att Axel och Lisa, enligt gängse uppfattning har det bättre ställt på den fronten.

Hur ser ni på kollektiva utrymmen som en möjlighet att få mer utrymme för pengarna när man bor i storstaden. Vil-

ka utrymmen kan ni isf tänka er att dela?

Förvaring kommer snabbt fram som en punkt, dels i relation till diskussionen på förra frågan. Johan konstaterar att *“det är ju en jävla massa saker man har som man inte behöver i vardagen”*, det kan man skicka iväg upp på någon vind menar han. Då skulle man kunna ha mindre lägenhet. *»Man kan tänka sig kollektiva rum för barnen«* tycker Karolina *»då skulle sovrum kunna vara bara sovrum och inget mer. Det skulle vara väldigt skönt.«*

Inressant är också att även om lägenhet kanske ofta ses som en mer avskärmad tillvaro än radhuset, så är det Axel och Lisa som uttryckligen söker efter utrymmen som manar till social grannsamverkan. Är det

så att Johan och Karolina inte nått till den punkt då det känns relevant, med tanke på barnets ålder? Eller är det så att det kommer mer naturligt när man bor i ett område med mindre privat sfär och högre densitet av människor?

REFERENSLISTA

Externa bildkällor

s. 19,21,22,28,34	Google <i>maps.google.se</i>
s. 24, 30	Lantligt i smultronbacken <i>lantligtismultronbacken.blogspot.com</i>
s. 29	Anna Nilsson
s. 35	Bostadsbolaget Poseidon <i>poseidon.goteborg.se</i>

PROCESS

PROCESS

INTRODUKTION

Denna del av rapporten, kallad process, vandrar igenom projektets tillblivnad genom att dela upp processen i ett antal olika områden. Dessa är:

- Området
- Volymstudier och fasader
- Bostäderna
- Detaljer

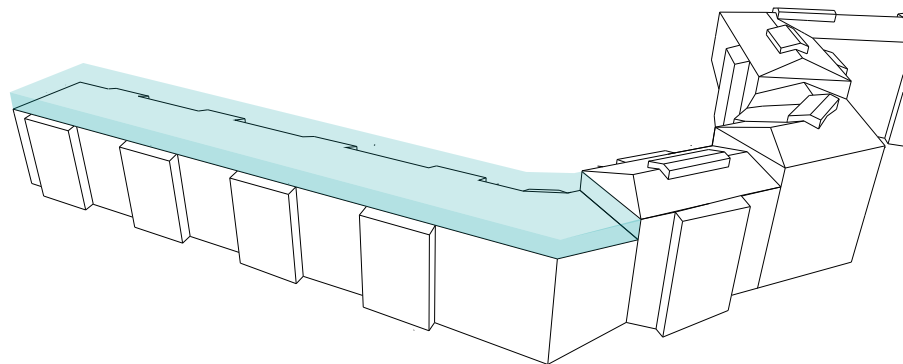
Under varje delrubrik redovisas sedan en inblick skissprocessen och vilka faktorer som har varit relevanta under den. Slutligen redovisas färdigt resultat ihop med en analys av hur projektet slutligen kom att förhålla sig till faktorerna och varför.

Först redovisas dock över ett par sidor ett inledande arbete som redogör för projektets förutsättningar och hur en övergripande vision utarbetades.

FÖRUTSÄTTNINGAR

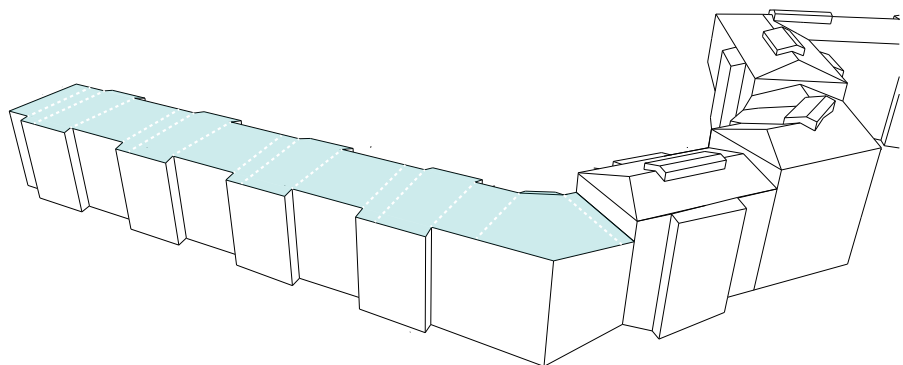
DETALJPLAN OCH VOLYM

Nedan följer en sammanställning utav de förutsättningar som den befintliga byggnadens utformning, samt rådande detaljplan ger oss:

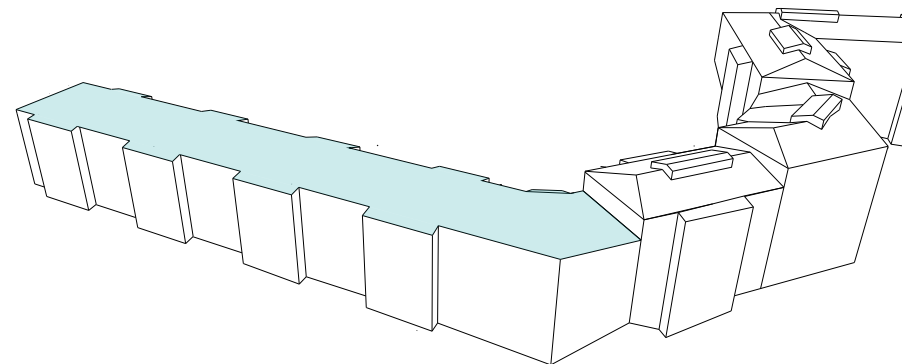
HÖJD

Intilliggande fastighets höjd samt reglering i detaljplan ger påbyggnaden en naturlig begränsning i höjddled.

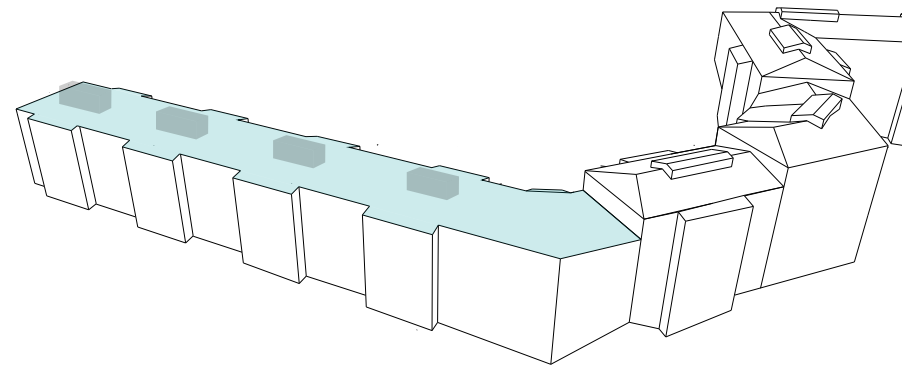
BEFINTLIG EXTERIÖR

Påbyggnaden måste på ett smakfullt sätt ta upp rytmiken i befintlig byggnad.

BYGGBAR YTA

Detaljplaneändringen anger möjlighet att bebygga hela husets takareal.

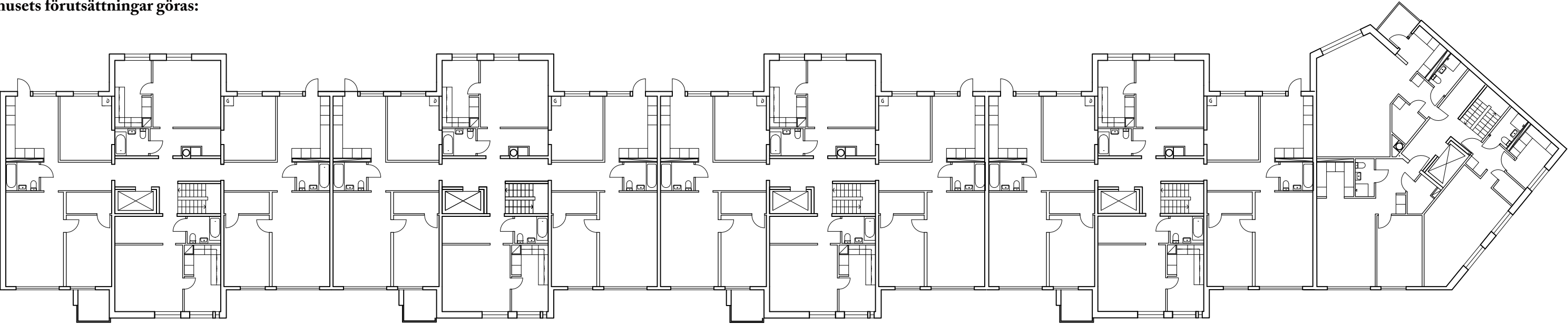
VERTIKAL KOMMUNIKATION

Befintliga hissars maskinrum, trapphus, och ventilationsaggregat är alltsammans i dagens läge placerat i fyra små byggnader på husets tak.

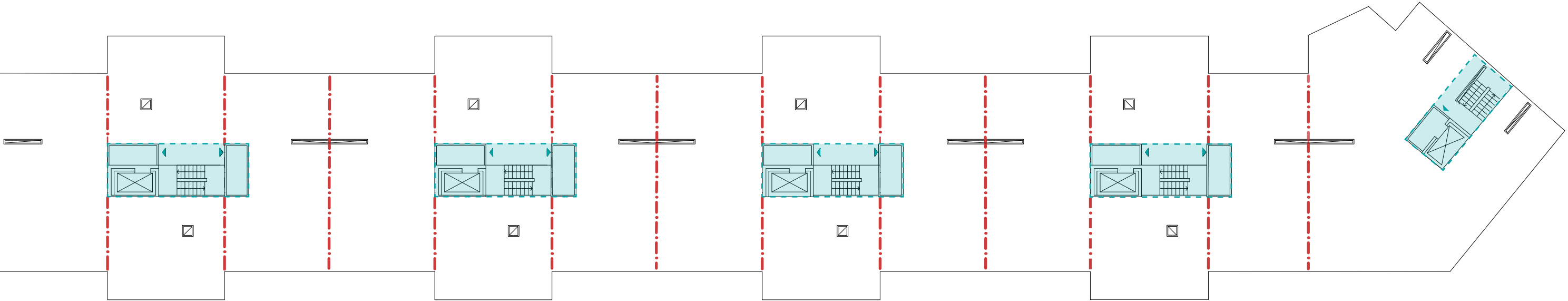
FÖRUTSÄTTNINGAR

PLAN

Efter att jag fått tillgång till ritningar på befintlig fastighet kunde en mer detaljerad kartläggning av husets förutsättningar göras:

Typplan i bef. fastighet
Skala 1:250

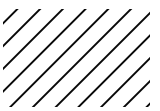

Omtolkning till förutsättningar för påbyggnad:

- Bärande stomme
- Teknikutrymmen och vertikal kommunikation.
Utrymmen som behöver vara tillgängliga för boende och/eller fastighetsskötare.

Skala 1:250

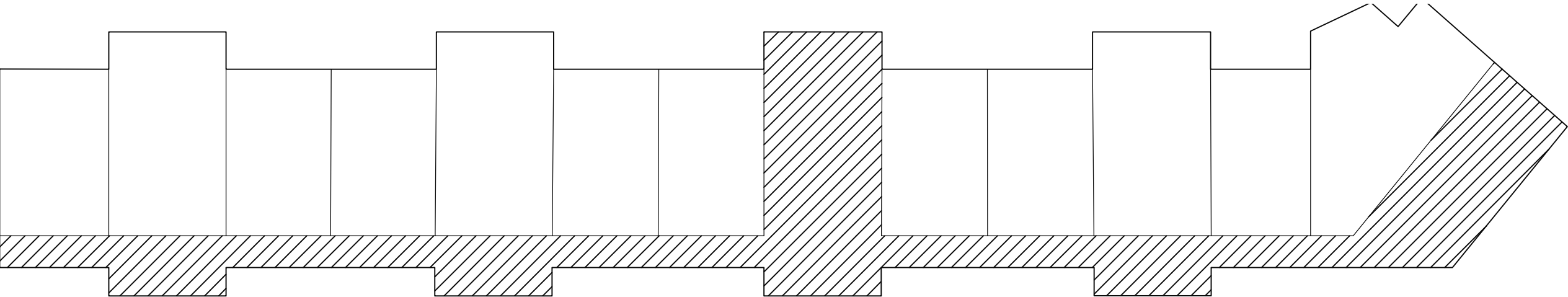
ÖVERGRIPANDE MÅLBILD

Gemensamma ytor och kommunikation

Bostäder

En illustration av hur planen skulle kunna fyllas med loftgångslägenheter:

- 8 st lgh om 65 kvm
- 3 st lgh om 90 kvm
- 1 st lgh om 75 kvm

150 kvm lgh förråd och teknikutrymmen.

EN JÄMFÖRANDE ANALYS

Med en kartläggning av fastighetens beskaffenhet och detaljplanens utförande har projektet getts en komplett spelplan för att påbörja skissarbetet. Men än så länge finns bara en vag vision kring närmiljö och projektet som förtätningskoncept. För att få någon slags riktning i skissprocessen måste jag hitta tydligare spelregler att förhålla mig till.

Ett första sätt att närma mig ett program eller kriterier som projektet skall uppfylla var att göra en areaanalys av utrymmet som finns på taket. Då en av projektets grundbultar har blivit att hitta en bostadstypologi för barnfamiljer i staden, något som inte finns idag, är en logisk utgångspunkt att göra analysen utifrån befintliga bostadstypologier. Genom att titta på hur många bostäder av de olika typlogierna som man skulle kunna få in på dessa kvadratmeter kan man kanske nå fram till en viktig startpunkt för skissprocessen, nämligen hur många bostäder som skall ritas in i förslaget.

För just antalet bostäder i förslaget känns som en

väldigt viktig utgångspunkt i projektet, utifrån två aspekter:

Den första aspekten är ekonomisk. Priserna för att bygga i staden, var sig det är tomter på tak eller på mark är relativt höga. För att projektet skall kunna appellera en bred målgrupp och ha relevans som ett koncept för hur vi kan förtäta staden måste det vara ekonomiskt effektivt. Att bygga bostäder för en förmögen målgrupp som redan har råd med en bostad var de än vill kännas inte som en utmaning och inte heller relevant i relation till den större frågan om hållbar stadsutveckling. Och utan att göra någon större djupdykning i denna ekonomiska realitet, så kan det väl på god grund antas att antalet bostäder i projektet är en avgörande faktor för vad slutnotan blir för varje potentiell bostadsägare.

Den andra aspekten handlar också om relevansen för projektet som ett generellt koncept i relation till hållbar stadsutveckling. Om projektet aspirerar på att bidra till förtätningen blir rimligen antalet bostäder relevant. Det bör inte vara för få i relation

till hur många “vanliga” lägenheter och därmed antal människor man kan få in som framtida boende i påbyggnaden. Då tappar projektet sin slagkraftighet.

Mot denna bakgrund gjordes alltså en snabb ar-easammanställning av takplanet:

Totalt antal kvadratmeter:
1300

Andel kommunikation och tekniska utrymmen:
250

Potentiell bostadsyta:
1050

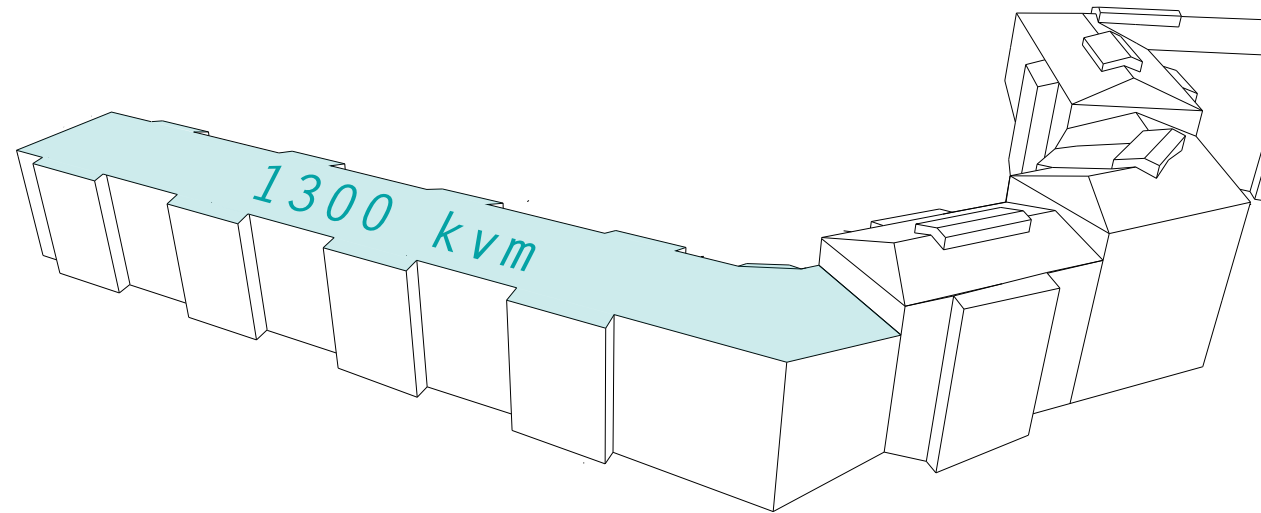
På detta följer en analys av hur många bostäder av olika typologier man skulle kunna få på denna area:

JÄMFÖRELSE 1:
RADHUS
Antal bostäder 7

JÄMFÖRELSE 2:
VILLOR
Antal bostäder 4-5

JÄMFÖRELSE 3:
LOFTGÅNG MED STORA
LÄGENHETER
Antal bostäder 12

ÖVERGRIPANDE MÅLBILD

EN JÄMFÖRFANDE ANALYS

Med denna enkla kvadratmeteranalys i ryggsäcken återkommer jag sedan till frågan; hur många bostäder är lämpligt att försöka arbeta in i förslaget?

För att kunna svara på detta får jag fläta samman de tre viktiga faktorer som nämnts tidigare; målgrupp och bostadsform, ekonomi samt förätnings. När jag gör detta landar jag i den slutliga frågeställningen:

Kan man göra ett projekt som förenar villa- eller radhusområdets bostadskvaliteter med en yteffektivitet som påminner om ett våningsplan med lägenheter?

Utifrån den frågeställningen känns det som ett rimligt avvägt mål att antalet bostäder i projektet placeras sig någonstans mellan radhuset och loftgången i föregående analys.

Då landar vi runt 9 stycken bostäder.

För att lyckas med detta måste vi ett sätt att omtolka

radhuset eller villaområdets kvaliteter och stöpa dessa i en mer yteffektiv form. När jag funderar på detta ringer Pontus Åkvists citat återigen som ett ledmotiv för processen:

»... grundläggande var att det skulle kunna fungera som en villa utmed en villa gata. En villa med egen trädgård där du på ett avspänt sätt kunde snacka med grannen över staketet.«

Detta var det mål som de jobbade mot vid utformandet av Urbana Villor. Granngemenskapen var ett nyckelord i deras process. När jag betänker hur jag skall kunna förena yteffektivitet med en stark granngemenskap så dyker plössligen en potentiellt lösning upp i mitt huvud: en kollektiv boendeform.

Kan man få yteffektiva och därmed billigare bostäder och samtidigt åstadkomma den önskvärda gemenskapen genom att jobba med kollektiva utrymmen. Kanske kan vissa kvaliteter plockas ur det enskilda hemmet och istället ägas gemensamt?

Idén känns som att den löper i linje med min idé om genomförandeform, att projektet skulle vara en byggenskap. Familjer involverade i en byggenskap känner troligtvis varandra väl och vet att de kommer överens. Att då ha gemensamma ytor skulle vara en extra kvalitet som manar till ännu starkare sociala band mellan hushållen, något som verkligen känns attraktivt för den målgrupp som bostäderna är avsedda för.

Ja, en kollektiv boendeform av något slag känns onekligen som en spännande väg att gå för att uppnå yteffektivitet och önskvärd social situation på hustaket.

Men för att kunna arbeta in detta koncept i projektet på rätt sätt krävs en mer djupgående analys av vad det skulle kunna vara i just detta fall.

ÖVERGRIPANDE MÅLBILD

Ur filmen *Tillsammans*, Lukas Moodysons gestaltning utav svenskens schablonbild av kollektivboende.

EN TROVÄRDIG KOLLEKTIVISM

Som resonerades fram på föregående sida så skall vi arbeta in någon typ av kollektivt boende i detta projekt. Detta motiveras utav tre anledningar: Yteffektivitet, granngemenskap, samt möjligheten att ge det där extra som radhuset och villan har, men lägenheten saknar. För att kunna närma sig detta i skissprocessen krävs först en mer djupgående analys av vad kollektivboende brukar betraktas som och vad det skulle kunna vara. För att försöka ta reda på svaren på dessa frågor skrev jag mitt i processen följande text för mig själv.

Det är ett välkänt faktum ett prisläget på bostäder i dagens storstäder orsakar trångboddhet för många barnfamiljer. När jag för tre år sedan diskuterade bostadsköpande med en arkitekt bosatt i New York uttryckte han sin förvåning över hur besatta vi svenskar var över priset per kvadratmeter. Inte ens i New York, en av världens populäraste städer att bo i, är

man så orienterad kring hur mycket yta man får för sina pengar. Man kan se detta som en indikation på ett problem, vi stirrar oss blinda på hur mycket vi får för pengarna, inte vad vi får för pengarna. Speciellt i relation till barnfamiljer blir frågan relevant, barn tar plats. De sprider ut sina prylar, springer runt mellan rummen, spiller ner köket etc. Det krävs inte bara funktion för att bo i en lägenhet med barn, det krävs svängrum. Detta omtolkas kanske i enklaste fall till kvadratmeter. I mitt projekt vill jag undersöka hur det kan vara okej att bo i en liten bostad med barn, men hur vi ändå kan känna att vi har det svängrum som också ger andrum i vardagen. En enkel strategi för att uppnå kvalitet utan att bara öka på kvadratmeterantalet kan vara att helt enkelt dela vissa funktioner med andra hushåll. Detta kan, så att säga, reducera känslan av att vara fångad i sitt eget hem.

Det kollektiva boendet som boendeform har hittills i svensk bostadsproduktion handlat om boendeformer som uppmanar till samexistens mellan de olika hushållen. Det har ofta riktat sig mot ensamhushåll, exempelvis studentkorridorer, eller emot människor

som har en öppenhet mot andra som ligger över vad normalsvensson kanske har. Det som många tänker på som "hippiekollektiv", exempelvis Trädet i Kortedala. Har öppnar man verkligen upp för att dela sin vardag ihop med andra, då flera hushåll exempelvis lagar och äter middag ihop. Detta kan säkert vara en idealisk lösning för vissa människor, men det finns anledning att tro att denna bostadsform bara har slagit igenom hos en marginell grupp människor av en anledning. Många upplever det nog som att man lever för tätt inpå varandras liv. Det som detta projekt ämnar göra, är att hitta en kollektiv boendeform som inte bara fungerar för en marginell grupp utan som kan förhöja vardagen även för en genomsnittligt socialt interagerande människa.

Tittar man specifikt på den målgrupp som detta projekt har, barnfamiljer, så blir frågan extra relevant. För att dra sig åtminnes den slutsats jag drog vid analysen av Lisa och Axels boendesituation:

När man har en barnfamilj har man en väldigt tydlig privat sfär kring de sina, som man kanske inte har an-

nars. Därmed blir det väldigt viktigt att man kan slå av och på social interaktion med andra på egen begäran.

Jag ser en röd linje mellan denna slutsats och ett citat som jag fångade upp ifrån familjen Nilsson/Olsson, när Anna diskuterade sin dröm om att bo i någon slags halvkollektiv boendeform:

» Men vardagen vill jag inte dela« fastslår hon snabbt. »Inte laga mat i lag och sådana grejer. Så progressiv är jag inte! «

Och jag tror dessa två udrag ifrån intervjuerna ganska mycket ringar in spelreglerna för en trovärdig kollektivism för barnfamiljer. Att man samtidigt måste kunna behålla integriteten runt de sina och kunna vara i sin egen bubbla när man så vill. Det gäller att hitta en samexistens med de andra hushållen som upplevs som frivillig, något man kan "slå på" när man känner sig upplagd för det. Annars kommer det sociala samspelet familjer emellan att krackelera då det blir för påfrestande.

ÖVERGRIPANDE MÅLBILD

Ett radhus i Änggårdsbergen, Göteborg. Ett av stadens absolut mest attraktiva adresser. Hur kan vi använda en kollektiv boendeform för att omtolka dess attraktionsvärde i en mer kompakt form?

EN TROVÄRDIG KOLLEKTIVISM

Så vad är det då mer konkret som kan överföras till att samäga istället för att äga separat? Eller rättare sagt, vilka kvadratmetrar kan vi plocka ut ifrån den enskilda bostaden och placera i någon slags samexistens. Jag vänder mig återigen till mitt intervjuunderlag eftersom jag ställde denna fråga till alla familjerna, sedan sammanställer jag svaren i en punktlista:

Fam Källdin

- Förvaring
- Barnrum/Lekrum

Fam Nilsson/Olsson

- Utemiljö
- Hobbyrum (då det skulle generera bra granngemenskap)

Fam Selleby/Flygare

- Festlokal

- Verkstad
- Förråd
- Odlingar och utomhusmiljö
- Hobbyrum

Återkommande verkar vara tråkiga praktikaliteter som förvaring. Sedan verkar det handla om utrymmen man kan besöka när man vill vara social, ute likaväl som inne. Det finns två ytterligheter om man så vill. Utrymmen som man inte associerar till som personliga utan som svarar upp mot rent praktiska behov i vardagen och utrymmen som man inte behöver ha som personliga för att de inte är nödvändiga men förhöjer vardagen.

Så, för att i projektet försöka svara på frågan hur man kan leva på ett litet kvadratmeterantal utan att tappa i kvalitet jämfört med exempelvis radhuset eller villan, så kommer jag försöka ha följande synsätt på de olika komponenterna i boendemiljön:

- *Den enskilda bostaden*
Kvadratmetermässigt är det en institution som på

ett yteffektivt sätt erbjuder de funktioner du behöver för att komma igenom en vanlig vardag. Men rent upplevelsemässigt måste det vara något som också är attraktivt, för att du skall känna en känslomässig anknytning till hemmet, vår vrå i världen.

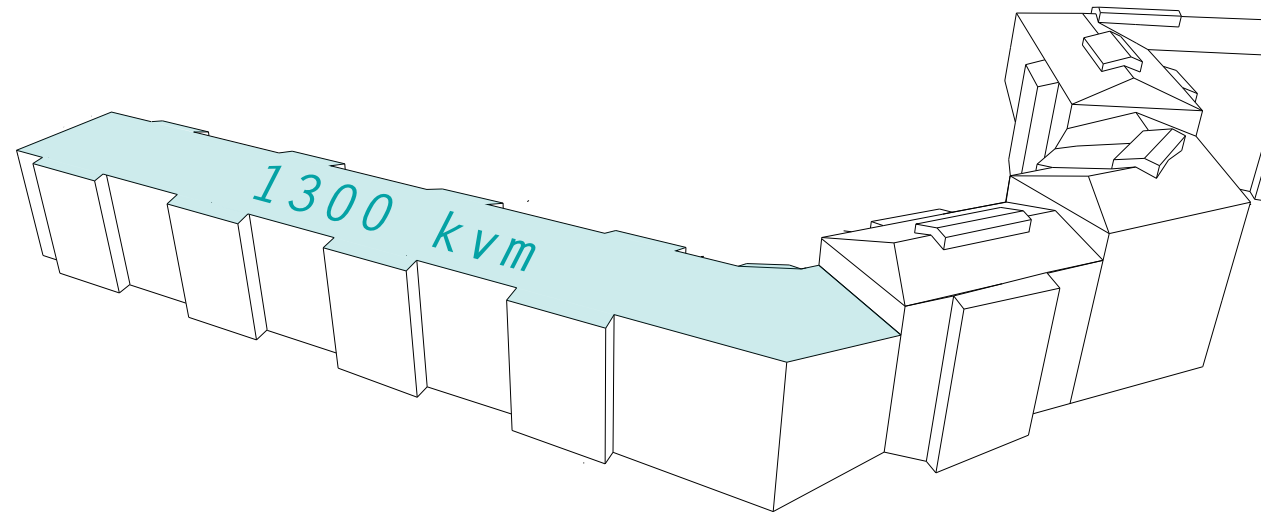
• *Utemiljön*

Utemiljön är ett steg ut i social samexistens. Det är en vardagsförhöjare. Det finns som fam Nilsson/Olsson intervjusvar antyder, en stor potential för utemiljön att verka för granngemenskap på ett fungerande sätt. När man väljer att kliva ut i denna miljö från den privata sfären så väljer man också att exponera sig själv för interaktion med grannar.

• *Kollektiva utrymmerna*

Har två syften, vissa är ett steg ut i social samexistens och fyller därmed samma funktion som utemiljöerna på skalan privat/publikt. Vissa är rent krasst kvadratmeterbesparande åtgärder.

ÖVERGRIPANDE MÅLBILD

PROGRAM

De ovanstående sidornas skissande på målbild och sökande efter koncept har till slut renderat i ett program. Programmet är tänkt att känna som underlag i skissprocessen, snarare än något att absolut förhålla sig till:

Rita bostäder till 9 bostäder riktade emot barnfamiljer.

Fokus skall ligga på att identifiera och tillgodose barnfamiljens behov i form av bostadsmässiga och närmiljömässiga kvaliteter i en urban kontext. Projektet skall tillgodose barnfamiljens enskilda behov samtidigt som det skall anpassa sig och bidra positivt till stadsbilden. Bostäderna skall vara ekonomiska både i form av detaljlösningar, energiförsörjning och användande av ytor. Därför ges följande riktlinjer:

3 rok - 60 kvm
4 rok - 75 kvm
5 rok - 95 kvm

Vidare får projektetets maximala fotavtryck vara i genomsnitt 100 kvm per hushåll.

Projektet skall på ett effektivt sätt utnyttja det befintliga husets struktur i form av konstruktion, trapphus, ventilation och avlopp, för att på så sätt

hålla ner kostnaderna och ge slutprodukten ett rimligt pris.

Projektet skall reflektera och ta hänsyn till den ökade variationen av familjekonstellationer som finns i samhället. Detta skall ske i planlösning samt i övriga utrymmen. Projektet skall vidare hantera barns varierade behov i förhållande till ålder för att säkerställa ett boende som tillgodoser barnfamiljens behov under hela barnens hemmavarande period. För att åstadkomma ovanstående vision ges följande ytspecifikationer:

Kollektiva utrymmen

Gemensamt för alla hushåll:

- 100 kvm, kollektiv utemiljö. För större sammankomster, lek och bollspel, grillfester, odlingsområde etc.
- 15 kvm stor övernattningsslgh.
- 15 kvm "bibliotek" för byte av ex barnkläder, leksaker etc.
- 1 st cykel och barnvangsförråd, 25 kvm.

Gemensamt för 5 hushåll:

- 1 st lektrum om 25 kvm

- 1 st hobbyrum för vuxna om 25 kvm

- 1 st gemensamt förråd 25 kvm.

- Kommunikationsytor med tillhörande utomhusutrymme för fri lek, ca 180 kvm

- Trapphus och hiss, 70 kvm.

Totalt: 470 kvm

Hushållens utrymme

10 lgh, med varierande storlek enl tidigare mall. Dvs med i genomsnitt 75 kvm.

Utöver detta skall varje hushåll ha sitt eget privata utomhus område om ca 8 kvm.

Totalt: 830 kvm

OMRÅDET

INTRODUKTION

I detta underkapitel redovisas arbetet med att utforma takplanen som en helhet. Ifrån arbetet med förutsättningar och målbild kommer ett antal faktorer som varit viktiga att arbeta in i projektet:

- Antalet bostäder som skall vara nio stycken. Detta för att ge projektet bäring ur ett hållbarhetsperspektiv; som ett trovärdigt förtätningssalternativ och för att kunna erbjuda bostäder som är så ekonomiskt överkomliga som möjligt.
 - Analogin med andra bostadsformer, en disposition uppe på taket som renderar möjligheten att arbeta in radhuset eller villaområdets kvalitéer.
 - En trovärdig kollektivism, som jag kallat det. Med det menas ett sätt att disponera ytan så att det finns kollektiva ytor tillgängliga för alla samt att de kan husera de typer av funktioner som beskrivits i tidigare kapitel.
 - Ett effektivt utnyttjande av underliggande fastighet med avseende på vertikal kommunikation och tekniska installationer. Därför att det ger en smidig byggprocess för de som bor i underliggande fastighet samt för att projektet skall bli ekonomiskt hållbart.
-

OMRÅDET

SKISSPROCESS

Att väga in alla de komponenter som listats på ovanstående sida och baka ihop dom till en helhet har varit en mödosam skissprocess som bjudit på utsvängingar åt flera olika håll. Nedan följer en snabb summering av den skissprocess som lett fram till den slutgiltiga utformningen:

Fig 1

Eftersom projektet skall erbjuda kollektiva ytor tillgängliga för alla krävs en sammankoppling av bostäderna. Därför började denna process med ett förslag likt ett loftgångsboende.

Fig 2

För att lösa vertikalkommunikation och skapa en grannsamverkande yta, minskades ytan i två bostäder till förmån för kollektiv yta.

Fig 3

Inspirerad av Moriyama Houses (se bilaga referenser), väcktes idén av att försöka ge området en känsla av ett landskap med bostäder i. Detta med hjälp av brutna siktlinjer och krokig kommunikation som slingrar sig runt de kollektiva ytorna.

Fig 4

Fig 3 utvecklades till att placera boxar med kollektiva ytor, fristående i området för att generera en känsla av rymd och möjligheter för barnen att springa runt, gömma sig för varandra etc.

Fig 5

Insikten av att idén kring ett landskap med bostäder krockar med en yteffektiv disposition av takplanet gjorde att idén tog ett steg tillbaka med mindre avkrokar till förmån för mer bostadsyta.

Fig 6

Vi närmar oss den slutgiltiga dispositionen av ytorna. Ett steg tillbaka mot en mer rationell indelning med rak och yteffektiv kommunikation där de kollektiva ytorna placeras längs detta stråk för att göra det till någonting mer än kommunikation.

Fig 1

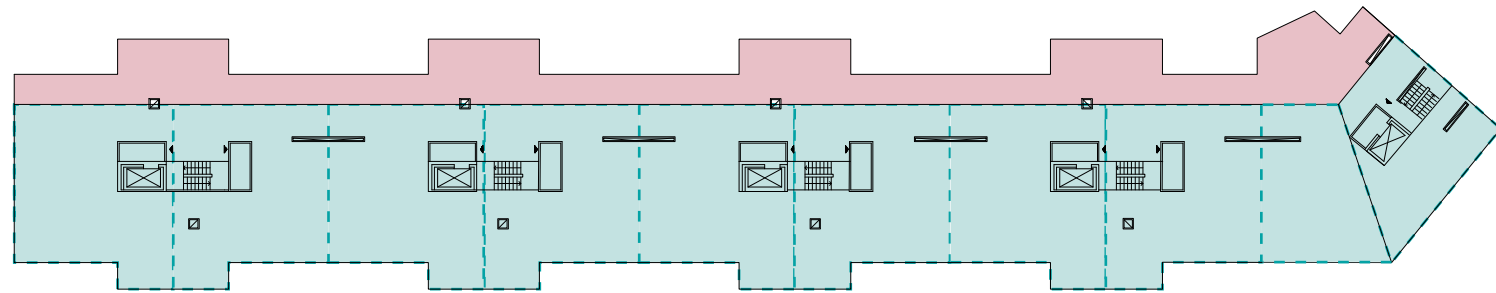

Fig 2

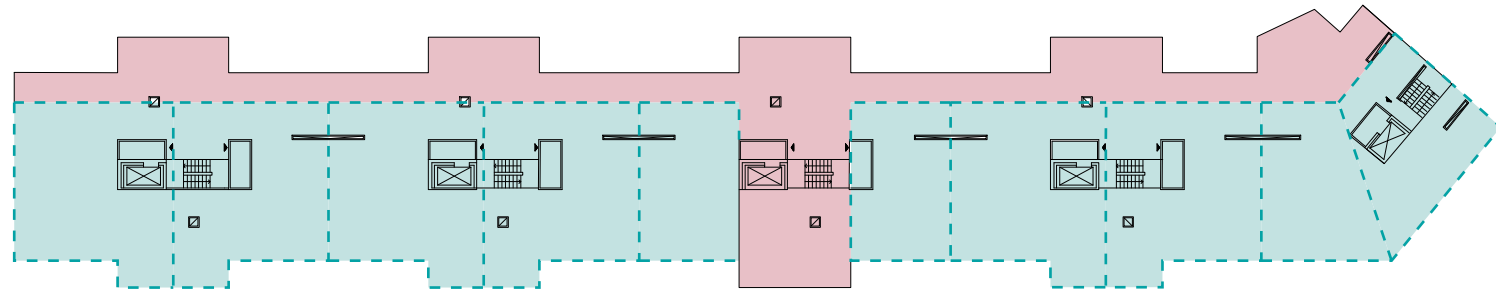

Fig 3

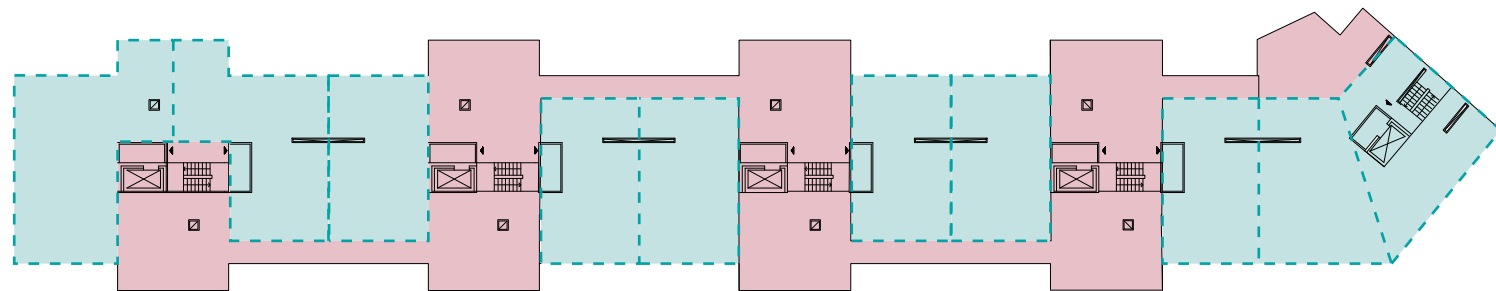

Fig 4

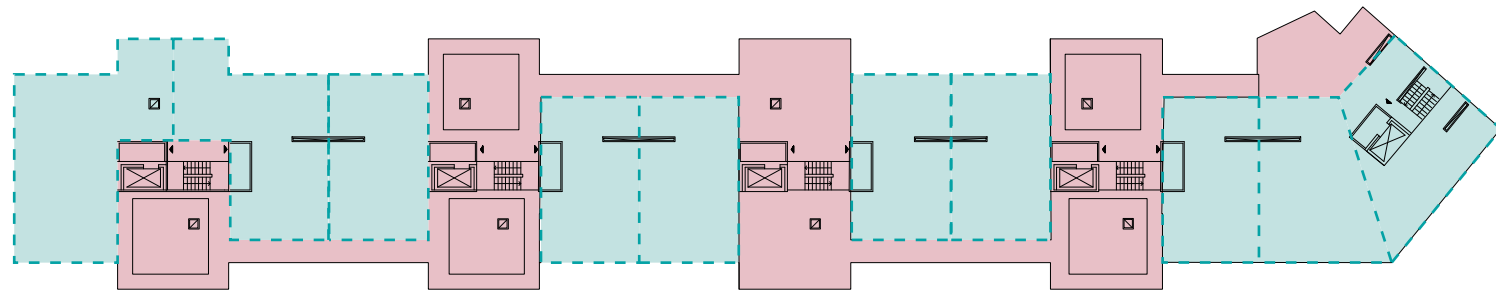

Fig 5

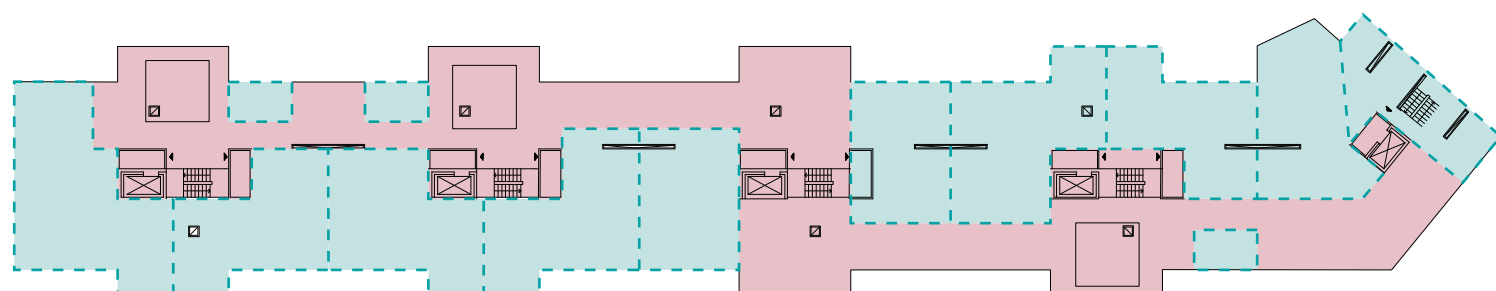
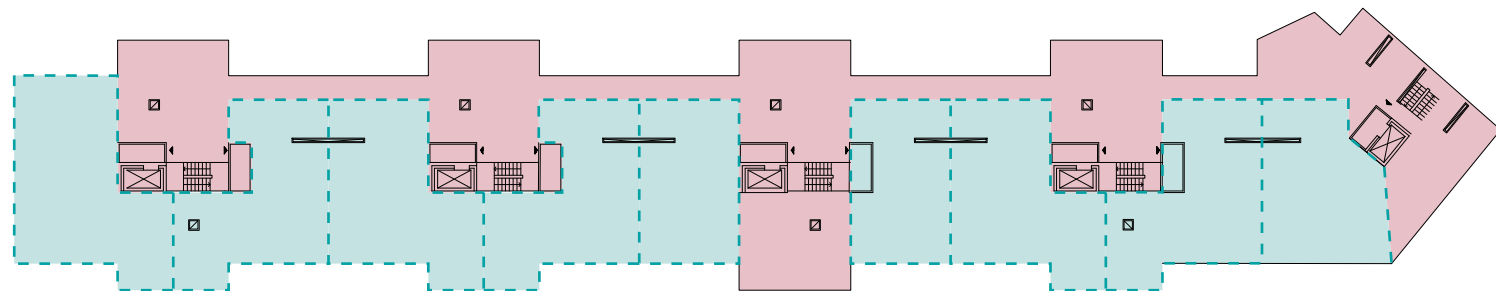

Fig 6

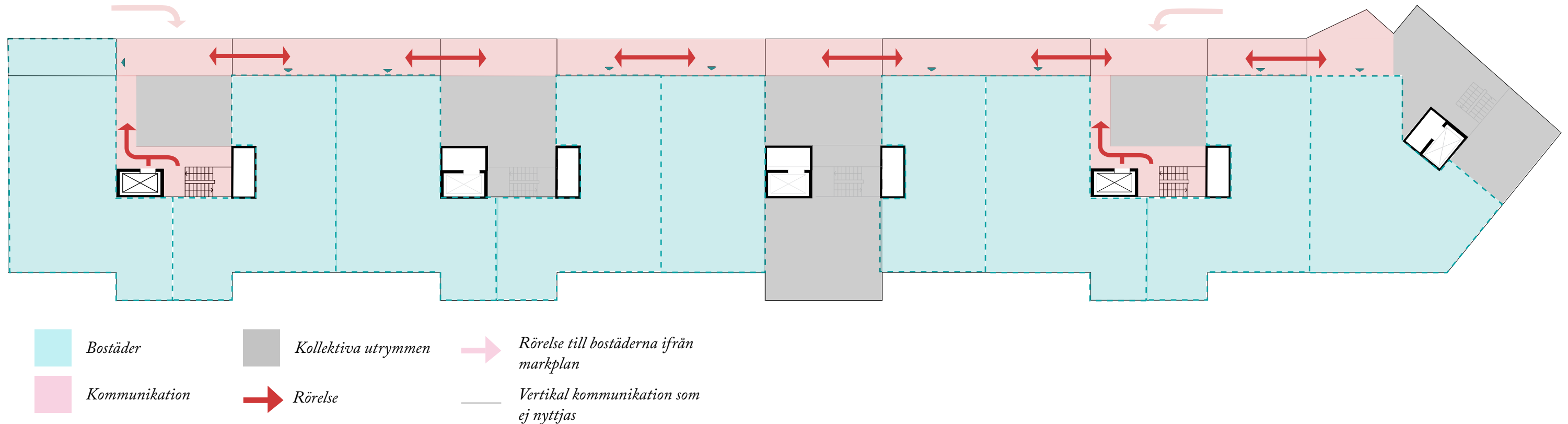

Bostäder

Kollektiva utrymmen och kommunikation

Skala 1:500

OMRÅDET

Skala 1:250

SLUTGILTIG DISPOSITION

Den slutgiltiga versionen av hur bostäderna delas in på taket redovisas i ovanstående illustration. Nedan följer en kort analys av vad som prioriterats i jämförelse med de värden vi beaktade i början av skissprocessen.

Antalet lägenheter

I den slutgiltiga dispositionen av ytorna inryms nio stycken lägenheter, i enlighet med målbild. Dessa har en varierande storlek och en genomsnittlig area på 85 kvm. För att se hur detta står sig ur förtätningssynpunkt jämför vi med effektiviteten om vi hade byggt vanliga lägenheter. Som referens för detta använder vi oss av ett typplan ifrån underliggande fastighet:

Typplan befintligt hus:

18 st läghenter, varav

9 st 3:or

9 st 1:or

Tänker vi oss att det bor så många i varje lägenhet

som lägenheten är avsedd för ser vi att det bor 36 personer i ett sådant förslag.

Projektets förslag

9 st bostäder a 85 kvm.

85 kvm ger goda möjligheter att rita bostäder med i genomsnitt 4 rok. Följer vi här samma tänk kring antalet boende i varje bostad bör vi få in 36 boende även i detta förslag. Dispositionen har alltså potential att ur förtätningssynpunkt vara likvärdigt med att rita lägenheter.

Bostadsformen

Dispositionen av ytan ger långsmala bostäder som alla vätter mot ett gemensamt kommunikationsstråk. Detta grunddrag i layouten påminner mycket om den i ett tätbebyggt radhusområde. I fortsatt gestaltungsarbete bör jag därför vidare utforska möjligheten att stöpa om radhusområdets kvalitéer med denna disposition som ett ramverk.

En trovärdig kollektivism

Utrymmena är areamässigt stora nog att husera de kvalitéer som nämnts tidigare, men för att flera hushåll skall kunna använda dem till flera olika ändamål ställs krav på god flexibilitet. Som pilarna symboliserar i ovanstående illustration så är de kollektiva ytorna placerade på ett sådant sätt att de ingår i det naturliga flödet genom området. Därmed finns underlag för att dessa ytor verkligen skall fungera som sociala knutpunkter och verka för granngemenskapen på taket.

Utnyttjande av befintlig fastighet

Den disposition som valts är gjord för att minimalt påverka husets befintliga struktur, följande punkter har beaktats:

Hiss och vertikal kommunikation

Man når området ifrån två trapphus och hissar.

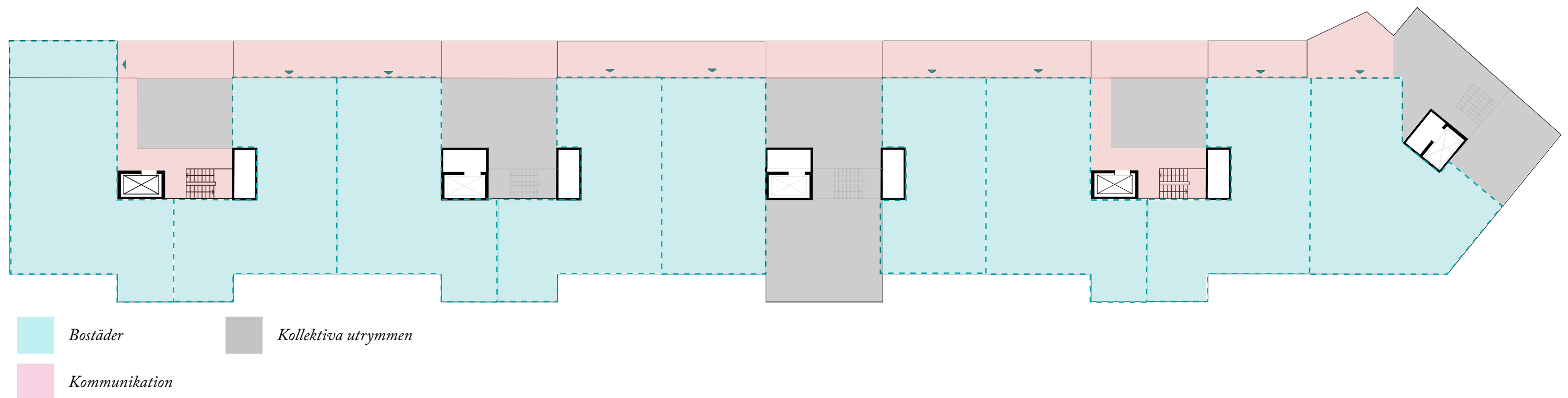
Detta är det minimala antal som krävs med avseende på utrymning. Övriga hissar och trapphus lämnas orörda. På detta sätt minimeras ingreppen på vertikal kommunikation. Ytterligare en hiss hade kun-

nat lämnas orörd för ekonomins skull. Men detta hade genererat en så hög punktbelastning på den enda kvarvarande hissen att det hade påverkat både boende under och på vårt tak negativt.

Konstruktion

Alla bostäders ytterväggar ligger rakt ovanför den befintliga fastighetens bärande väggar, vilket är grundläggande för en effektiv och billig byggprocess.

OMRÅDET

Skala 1:250

KOSTNADEN AV GRANNSKAPET

I den slutliga dispositionen ser man att förhållandet mellan bostadsyta och kommunikation är ganska generöst om man gör en jämförelse med en disposition som orienterar alla bostäder runt trapphusen. Vi kan konstatera att den här dispositionen endast genererar 84 % av den mängd bostadsyta som ett mer »lägenhetslikt« sätt att disponera ytan skulle ge. Med denn insikt reses en farhåga, ger detta en negativ effekt på kostnaden för bostäderna? Blir priset för granngemenskap till förmån för bostadsyta ett omotiverat dyrt kvadratmeterpris på bostäderna ?

En snabb undersökning av detta redovisas därför i följande text. I denna, ytterst övergripande, ekonomiska kalkyl är:

x = kostnaderna som alla bostäder delar på. Såsom: pris för rätten att bebygga taket, rivning av bef tak, ny vent/avlopp dragningar, samt byggnad av bjälklag för påbyggnaden att stå på.

y = kvadratmeterpriset för bostadsyta

z = kvadratmeterpriset för oisolerad yta, dvs alla projektets utemiljöer. I vårt fall skulle detta vara 43.5 kvm per bostad. Och då varje bostad i vårt projekt har en utomhusyta som är 15 % av bostadens storlek, räknar vi med samma i ett alternativt förslag.

A = bostadens storlek i kvm.

I vårt projekt skulle därmed kostnaden för varje hushålls bostad vara:

$$x/9 + yA + 43.5z$$

Alternativförslagets motsvarande ekvation blir: $x/\text{antal lgh} + yA + 0.15A$

För att förenkla uträkningarna utgår jag ifrån 85 kvm stora bostäder. Detta är snittstorleken på bostäderna i vårt projekt och genererar därför snittpriset på en bostad i vårt alternativ. Motsvarande snittstorlek skulle generera 12 bostäder i alternativ 2. Ekvationerna blir därför:

$$0.11x + 85y + 43.5z$$

respektive:
 $0.0833x + 85y + 19z$

Prispåverkan, antal hushåll

Man kan se att skillnaden i hur mycket av byggprojektets totala gemensamma kostnader (x) som bekostas av varje hushåll är ca 2.5 %. Då denna kostnad, med största säkerhet är mindre än hälften av den totala kostnaden kan man anta att skillnaden i hur mycket detta påverkar totalpriset max är 1 %. För att förenkla ekvationen eliminerar vi därför denna parameter. Kvar står:

Kostnad, vårt förslag:
 $85y + 43.5z$

Alternativt förslag:
 $85y + 19z$

Vid denna punkt ser det alltså ut som att vårt förslag blir dyrare, men då har vi ej beaktat projektets ge-

mensamma ytor. Här finns extra kvalitéter, så som snickeri/verkstad, lek- och tv-rum. Fördelas den yta detta upptar på antalet hushåll, bekostar varje hushåll 9 kvm av de kollektiva inneytorna. Dessa beräknas kosta lika mycket som inneytor i den enskilda bostaden.

I det andra förslaget skulle sådana ytor behöva tillskrivas varje enskild lägenhet, då kommunikation som möjliggör att alla kan nyttja ytorna försvinner. Uppskattningsvis tar dessa ca 30 kvm. De nya ekvationerna blir då:

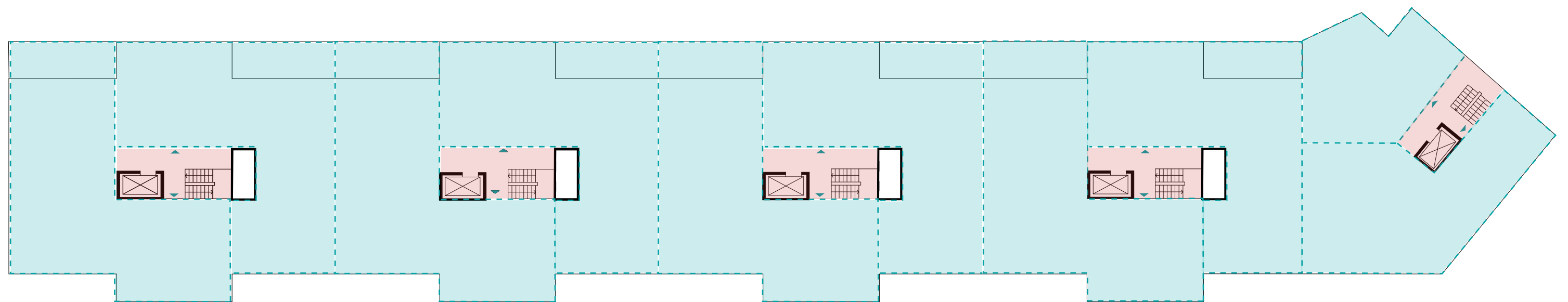
Vårt förslag:
 $94y + 43.5z$

Alternativt förslag:

$$115y + 19z$$

För att kunna avgöra vad den totala kostnaden nu blir måste vi ha någon slags relation mellan y och z . Som ett exempel kan vi kolla vad respektive kvm pris skulle behöva vara för att bostäderna skulle kosta

OMRÅDET

Skala 1:250

Illustration av hur fördelningen kommunikation och bostadsyta hade sett ut om projektet genomförts som tvåspännare. Att jämföra med fördelningen i illustrationen på föregående sida.

KOSTNADEN AV GRANNSKAPET

lika mycket att producera. Detta skulle innebära att $94y + 43.5z = 115y + 19z$

Förenklar man denna ekvation ser vi att detta skulle innebära att

$$21y = 24.5z$$

Slutsatsen man kan dra är att kvadratmeterkostnaden för utemijöerna skulle behöva vara nästan lika stor som de för bostadens yta för att mitt förslag inte längre skall vara billigare än alternativet med fler lägenheter!

Skall man analysera resultatet kan man säga att det man förlorar i yteffektivitet på kommunikationsstråket vinns tillbaka i de kollektiva utrymmena som är tillgängliga för alla och därmed inte behöver inrymmas i varje enskild bostads areal.

Den stora vinsten vid påbyggnad är också den att alla gemensamma kostnader minimeras. Inget markarbete, inget behov av att dra avlopp eller el i

backen och ansluta till befintliga nät, i vårt fall inte heller något behov av extra parkeringsplatser då detta finns i tillräcklig mängd i befintlig fastighet. En ovisshetsfaktor i det hela, om man tänker sig att detta genomförs som en 3-dimensionell fastighetsbildning, är ju givetvis vad det skulle kosta att få köpa rätten att bygga på befintligt tak, samt möjligheten att, via något slags servitut, nyttja befintligt system av avlopp, trapphus och ventilation. Men då detta tidigare inte har gjorts i Sverige finns det inga referensexempel, så det förblir en ovisshet vi får leva med.

OMRÅDET

Corona Heights Park, San Francisco

Kartoffelrækkerne, København

RADHUSETS KVALITETER

Efter att ha analyserat färdig disposition och sett att den generar stora möjligheter att jobba med en omtolkning av radhusområdet följer här en text som skrevs i syfte att utforska radhusets kvalitéer . Vad är det som gör denna boendeform attraktiv?

Vart radhusen än återfinns i ett någorlunda centralt läge i en stad så skapar de ofta några av de mest attraktiva bostadsområdena, vare sig det är Änggårdsbergen i Göteborg, West Village i New York eller, som på bilden bredvid, Kartoffelrækkerne i Köpenhamn. I Sverige är denna bostadsform kanske mer sällsynt, under trädgårdsstadens glansdagar på 30-talet sneglade vi på England och byggde under en kort period dessa områden i våra städer. Men på senare tid kan man återigen se att den här typen av kompakta, högsmla, radhusområden blir en alltmer efterfrågad boendeform. Den har numera fått ett eget namn och refereras till som »stadsradhus« och under detta namn vann det priset som årets Stockholmsbyggnad både 2011 och 2012⁶. Kanske går utvecklingen hand i hand med just att småbarnsfamiljer återigen befolkar våra centrala områden.

Så, vad är det som gör den här typen av boende så hett på marknaden?

Område

Områdena kännetecknas ofta av en strikt symmetri och enhetlighet i området i stort, se Kartoffelrekke på intilliggande sida, eller Corona Heights Park i San Francisco. Man rör sig i ett homogent område, ofta med knivskarpa konturer till resten av staden. Lockelsen skulle kunna vara att detta skapar en känsla av samhörighet i området i stort. En kollektivism uppstår som bryter ner de sociala gränser som kanske annars uppstår i exempelvis ett villaområde. Man kan säga att den övergripande arkitektoniska likformigheten verkar för en stark kollektivism.

Gaturummet

Tittar man exempelvis på Kartoffelrækkerne så kan man, som bilden ovan antyder, se hur gatan bryts ned till de boendes gemensamma vardasgrum. Bänkar längs gatan och lekande barn bryter ned den knivskarpa gränsen som är bruklig i städer mellan publikt rum och privat enhet.

Man kan ana en känsla av trygghet i området som genereras både av den kollektivism som uppstår i det arkitektoniska uttrycket men kanske också av ett annat faktum: I det repetitiva mönster av fasader man möter när man rör sig i området finns också en individualitet i varje enskild bostad. Det kan vara en annan färg på fönstrerna, en balkong, eller kanske framförallt förträdgården. Fasaden och förträdgården har lika förutsättningar överallt men är ändå givmild nog att erbjuda en chans för den boende att sätta sin prägel på den enskilda bostaden. Balansen mellan homogenitet och individualism är väl avskuren och erbjuder en stark närvaro av båda dessa till stadsrummet. I Corona Heights park, San Francisco, är möjligheten att måla sin bostad i en unik färg ett annat exempel på en sådan markör för det enskilda hushållet.

Med både närvaron av det enskilda hushållets unika karaktär och den starka helhetsupplevelsen, skapas närvaro av människor både som individer och som grupp. Kanske är det närvaron av de båda som

skänker området en sån trygghet och gör det attraktivt?

Trots att stadens andra element, med allt vad det kan innebära bara ligger en gata bort.

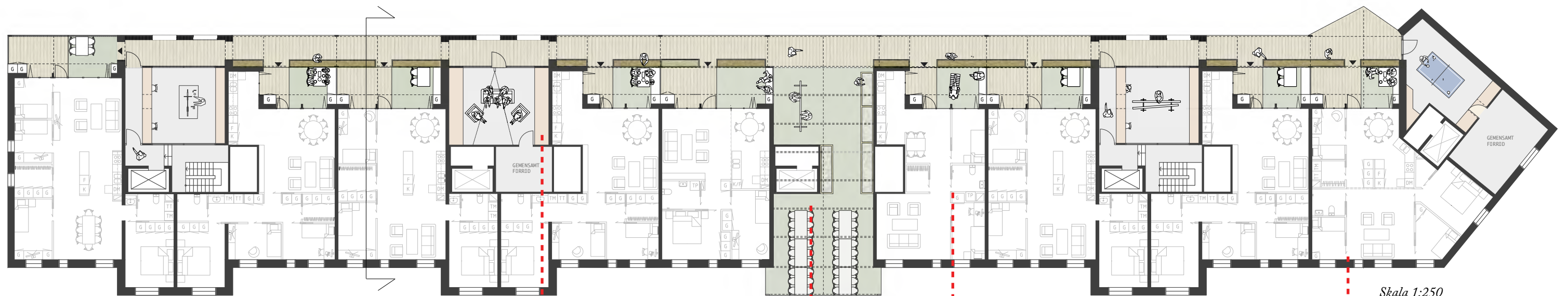
OMRÅDET
FÄRDIGT FÖRSLAG

Illustration av miljön på taket. En viktig designåtgärd under arbetet med området var beslutet att glasa in projektets alla utemiljöer. Detta skapar mer attraktiva och aktiva miljöer där granngemenskapen förstärks. Årstiderna förlängs, vatten och vind hålls ständigt borta och möjligheterna till odling och andra gemensamma aktiviteter ökar. Dessutom genererar det en stark trygghetsfaktor, barnen kan röra sig fritt utan risk att trilla ned från taket.

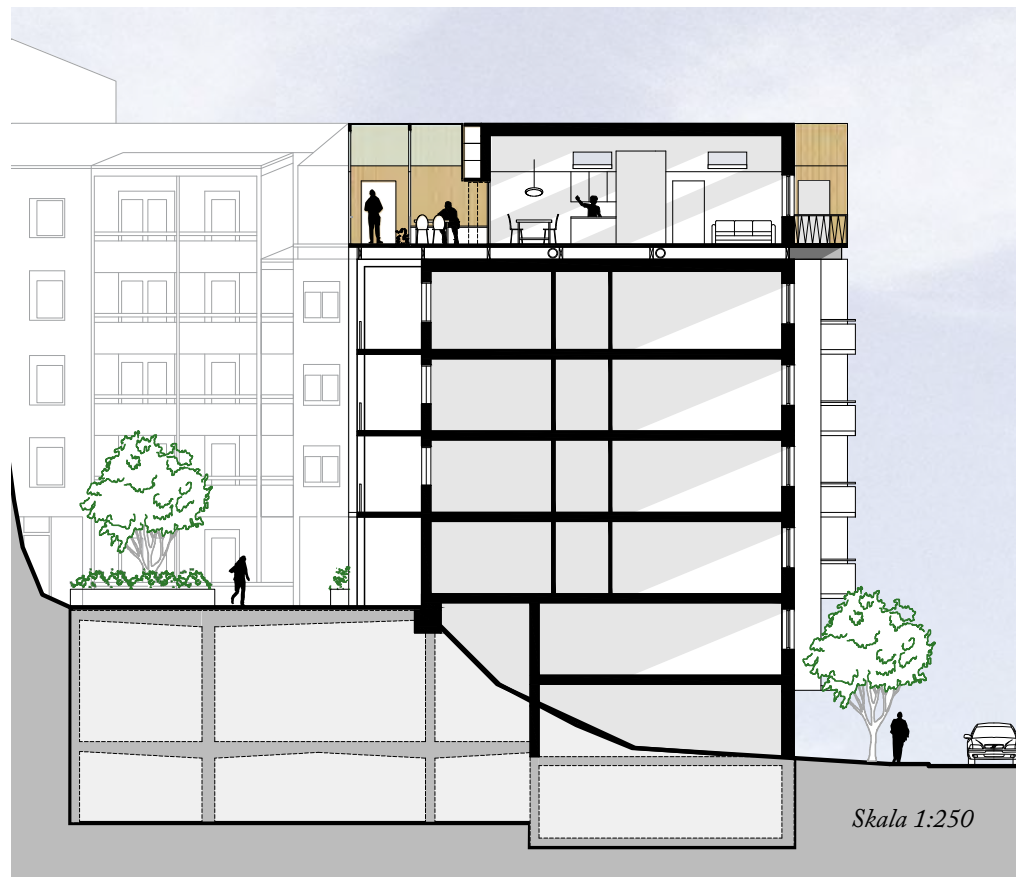
OMRÅDET

FÄRDIGT FÖRSLAG

Det färdiga förslaget förhåller sig på ett tydligt sätt till frågan kring hur man kan omtolka radhusområdets kvalitéer på ett mer effektivt sätt.

I en jämförelse med ett radhus i ett av Göteborgs mest populära områden, Änggården, åskådliggörs hur denna transformation har skett genom att bryta ned detta boendes kvalitéer i ett antal olika

Bostadsytorna som inte kan anses som basfunktionerna i en bostad men som är det där lilla extra kvalitéerna som mer generösa boendeformer erbjuder. Exempelvis ett hobbyrum eller en verkstad i källaren. Dessa förläggs i de kollektiva utrymmena, för att uppnå yteffektivitet och resurssnålhet.

Trädgården på baksidan har omtolkats till ett kollektivt utrymme som ägs av alla hushåll. Detta för att uppnå yteffektivitet och för att de aktiviteter som ofta förläggs dit skulle stärka granngemenskapen om de utförs kollektivt.

Alla de nödvändiga basfunktionerna i en bostad, som sovrum, badrum, kök och vardagsrum dvs själva kärnan i det som kallas hem förläggs till den enskilda bostaden. Dessa funktioner tillhör endast familjen.

Förträdgården i samklang med den lilla kvartersgatan spelar en viktig social roll i ett attraktivt bostadsområde. Här sker spontana möten och grannsamhörighet stärks. Detta finns omtolkat på hus-taket i en mer kompakt form.

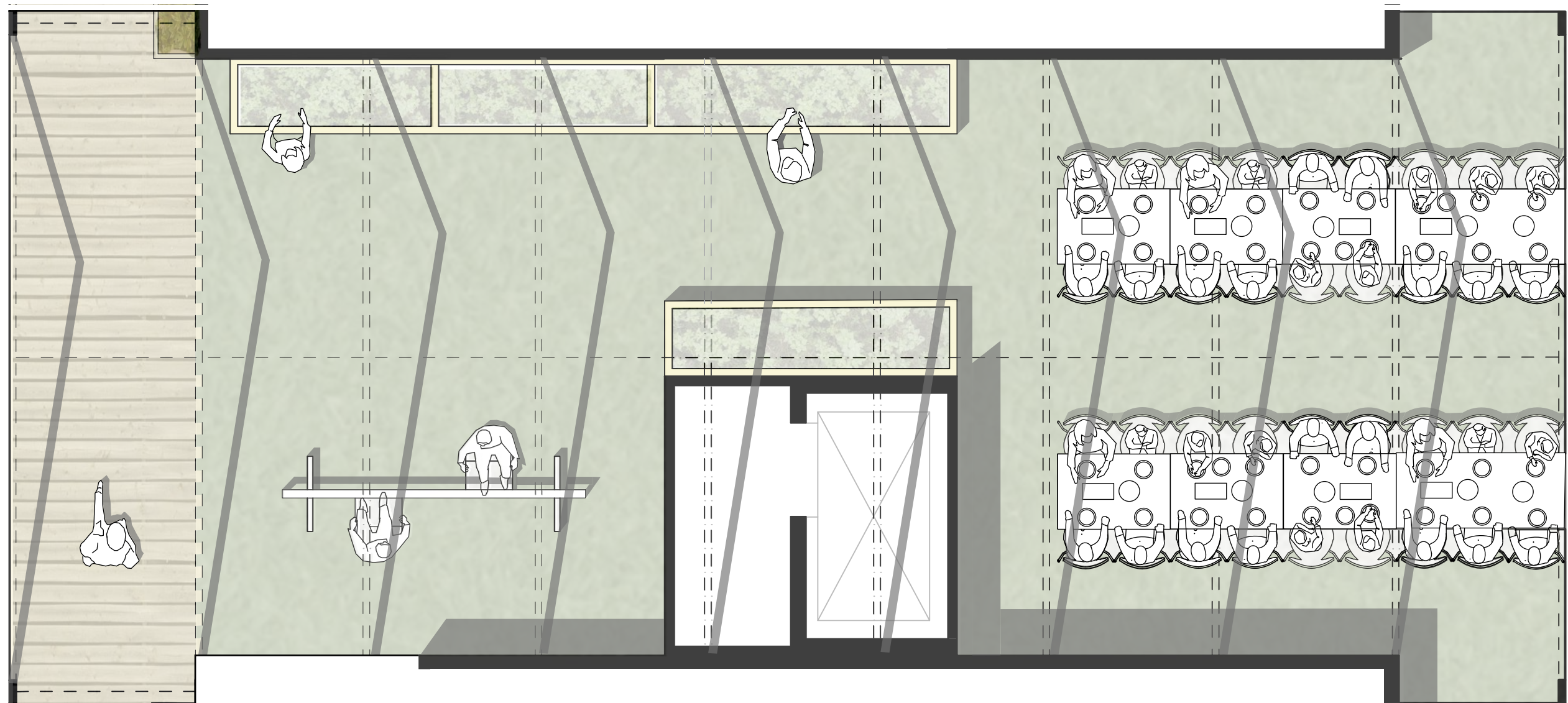
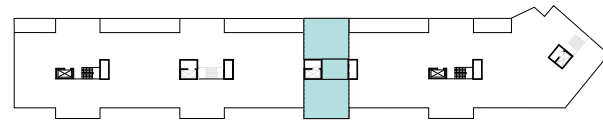

OMRÅDET

FÄRDIGT FÖRSLAG

Mitt på takplanet placeras områdets gemensamma trädgård. Integrerad i rörelsen till och från bostäderna utgör den en naturlig plats för spontana möten mellan grannarna.

Ytan har försetts med två odlingslängor som är ett gemensamt skötebarn för alla hushåll. Dessa är placerade i bästa solläge samt i den passage som uppstår i höjd med hissen. På så sätt lämnas så stora och generella ytor som möjligt oprogrammerade. Detta för att maximera trädgårdens flexibilitet. Därmed kan den nyttjas till olika saker beorende på exempelvis hushållens önskemål eller årstidernas skiftningar.

De generella ytorna och inglasningen skapar en trädgård som kan nyttjas ofta och till mycket. Exempelvis kan man sätta upp gungställningar för barnen, duka upp för festligheter eller engagera sig i gemensamma odlingsprojekt.

Skala 1:50

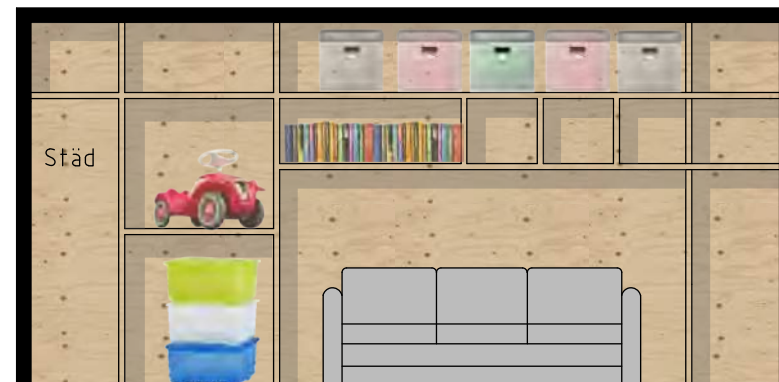
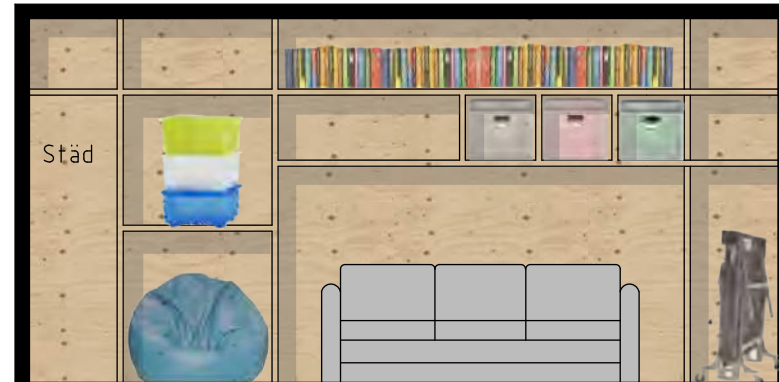
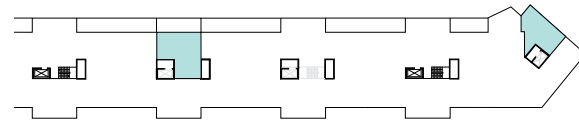
OMRÅDET

FÄRDIGT FÖRSLAG

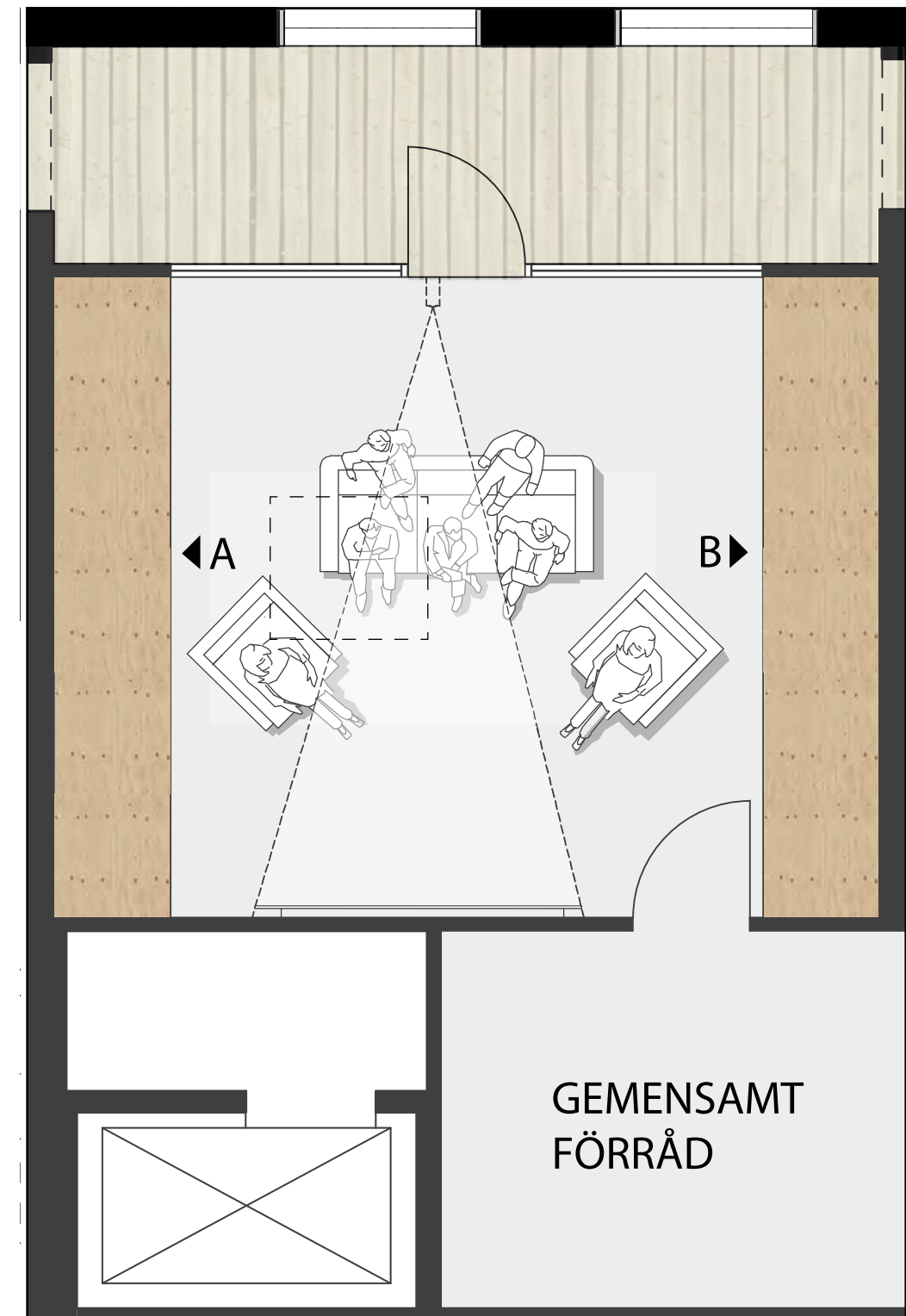
I arbetet med de kollektiva utrymmena i projektet har fokus legat på att erbjuda de där lilla extra bostadsytorna som radhuset eller villan kan erbjuda men som lägenheten ofta saknar. Detta förhållningssätt har valts för att kollektivismen i området skall kännas som något extra, något som man kan välja att koppla på när man är på rätt humör. Den boendesituation som erbjuds skall inte bara vara attraktiv för väldigt utåtagerande människor utan även fungera för en bredare målgrupp.

I projektet finns två kollektiva rum för barn respektive två kollektiva rum för vuxna. En av varje på var sida om trädgården. På så sätt delas varje rum primärt av 4-5 hushåll för att inte för många viljor kring rummens nyttjande skall behöva enas.

Vidare har de kollektiva rummen ett gemensamt drag i det att väggarna är helt klädda med en fackindelning av träskivor där båda förvaring och funktioner kan integreras. Resten av rummet är uformat som en öppen yta. Detta för att skapa multifunktionella rum som kan användas till så många olika aktiviteter som möjligt.

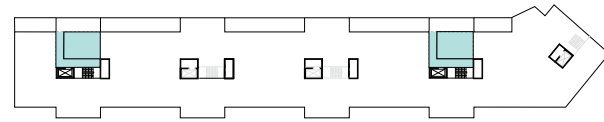

Elevation B

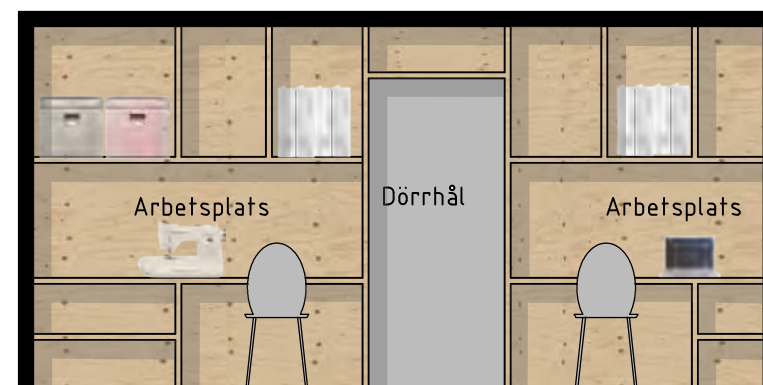

Skala 1:50

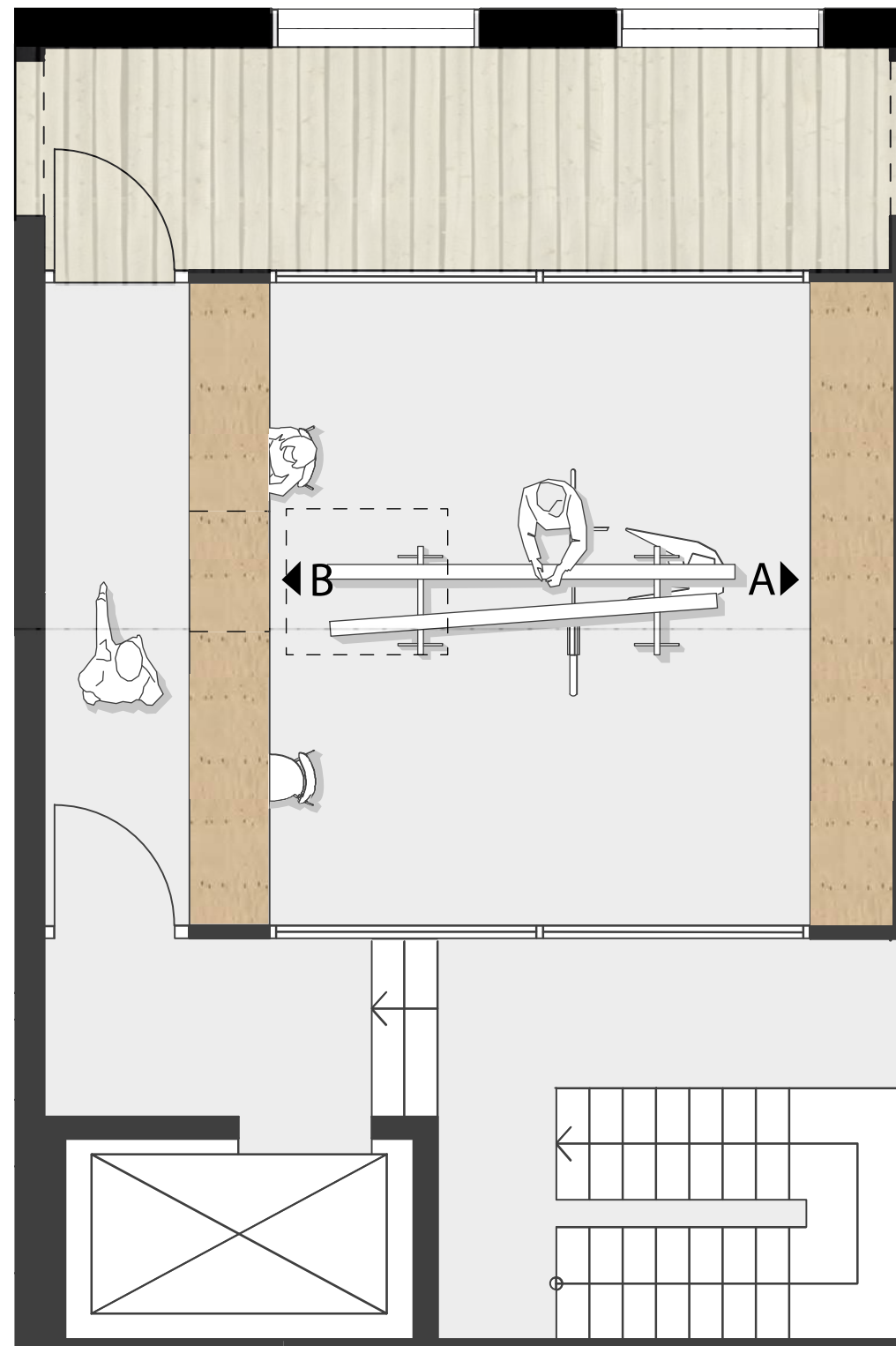
Barnens utrymmen är utrustade med fackindelningar i olika storlek för att kunna skjuta in och ut möblemang ifrån väggen, samt erbjuda förvaring för leksaker och andra prylar. På detta sätt kan rummet användas till olika aktiviteter vid olika tillfällen. Exempelvis kan man dra fram soffor och ha en gemensam filmkväll, eller så kan man skjuta in dessa mot väggen och dra fram pingisbordet för en match.

Elevation B

Elevation A

Skala 1:50

De vuxnas utrymmen är utrustade med förvaring, arbetsplatser, bänkytor och garderober. Här finns möjligheter att exempelvis jobba hemifrån, sätta upp en syjunta eller måla de där brädorna i det senaste snickeriprojektet.

VOLYM OCH FASAD

INTRODUKTION

När det gäller volym och fasad så har dessa två aspekter varit tätt sammanlänkade i detta projekt. Därför går de här under samma under rubrik. Följande faktorer varit relevanta i skissprocessen:

- *Kontexten.* Vad har projektet för förhållande till sin kontext?
- *Vad är en påbyggnad?* Hur förhåller sig projektet till den underliggande fastigheten?
- *Boendeformen.* Vi erbjuder området en helt ny typ av boendeform. Hur och till vilken grad, skall detta gestaltas i bostädernas yttre uttryck?

I nedanstående kapitel analyseras först dessa frågor. Utifrån denna analys redovisas en kort inblick i min skissprocess, följt av det färdiga resultatet.

VOLYM OCH FASAD

Stenstaden i Linné

Masthuggets Landshövdingebebyggelse

Modernare inslag inflettade i Linnéstadens stenstad

60-talshusen i projektets närområde i kontrast mot äldre bebyggelse.

KONTEXTANALYS

Vid studier av påbyggnaden som en volym har ett antal olika faktorer varit avgörande. Projektet är ett tillägg till det befintliga i olika skalor. Givetvis i relation till den befintliga byggnad som byggs på, men också i relation till den stadsbild och de typologier som finns i omgivningen. Även här kan man tänka i två olika skalor.

I den mindre skalan åsyftas den omgivning som man har visuell kontakt med. Detta blir avgörande för människors direkta intryck av stadsrummet de befinner sig i. Men även en lite större skala känns relevant att beakta i detta fall. En relation till de typologier och karaktärer som finns i den del av staden som projektet befinner sig i.

Dessutom är det relevant att här betrakta projektets generella värde som idéprojekt. Är det här i större utsträckning ett sätt att förtäta staden och samtidigt bjuda in en ny målgrupp? I så fall blir ställningstagandet kring hur man behandlar påbyggnaden som objekt i stadsbilden även av symboliskt värde.

L - Stadsbilden

Projektets tomt ligger i skarven mellan två av Göteborgs mest attraktiva stadsdelar. Masthugget uppe på höjden, väster om tomten, Linnéstaden på östsidan. Dock ligger tomten i den kanske minst uppskattade delen av dessa områden. Området består av typisk miljonprogramsbebyggelse och ses nog av många som en ful enklav mitt emellan två vackra stadsdelar. Två stadsdelar med tydligt olika karaktär och särdrag.

Gamla Masthugget har sin karaktäristiska landshövdingehusbebyggelse, om tre våningar, med färgade fasader i olika kulörer. I sin struktur kan det närmast benämnas som en småskalig kvartersstad.

Sinnesbilden av det populära Linné är bilden av den klassiska stenstaden, så som den såg ut kring förra sekelskiftet. Cirka 6 våningar hög kvartersbebyggelse, där fasaderna ofta kännetecknas av omsorgsfullhet i sitt detaljutförande.

Bilden är dock inte entydig. Linnéstaden som helhet

är ganska uppluckrat av bebyggelse av modernare snitt. Betong och tegelstrukturer från 60-talet och framåt. Skillnaden är att dessa modernare element, till skillnad från i projektets område, snällt infogar sig i den redan befintliga strukturen och därmed smälter in utan att bryta känslan av homogenitet.

Vid en påbyggnad på Jungmansgatan, skall man därmed vara medveten om att man ger ett nytt lager till den mest moderna och minst attraktiva delen av två stadsdelar som i övrigt präglas av en bebyggelse av vad människor nog betraktar vara av gammalt snitt, och som man har en mer nostalgisk eller känslomässig relation till än vårt område.

M - Närområdet

I denna skala märker man främst en relation till två bebyggelser. Bostadskomplexet Nordostpassagen som ligger på motsatta sidan gatan, i sin utformning som volym ganska lik vår befintliga fastighet, vilket skapar en uppenbar syskonrelation för en flanör på gatan. Även fönstertyp och avsaknaden av detaljering i den lilla skalan förstärker släktskapet. En

avgörande skillnad är dock materialval. Nordostpassagen kännetecknas av den gråa betongen medan vår fastighet består av klassiskt gult västkusttegel och bruna partier av falsad plåt.

På västra sidan fastigheten finns en stark visuell koppling med ett antal fastigheter uppe i gamla Masthugget. Det är landshövdingehus, med den klassiska stensockeln och två våningar av målat trä.

S - Befintlig fastighet

Den befintliga fastigheten skulle nog av många uppfattas som tråkig och tämligen ordinär. Det är en tidstypisk 60-talsfastighet i gult tegel, med partier i brun plåt. Materialval och bristen på utsmyckning i detaljer ger den ett relativt solitt och klossliknande uttryck. En sparsmakad repetition i fasadens uttryck är närvarande och kan ses som något man borde ta ställning till.

VOLYM OCH FASAD

Didden Village, MDRDV

Barmeston Road, Duggan Morris Architects

Rottermans Old and new flour Storage, HGA

Jungmansgatan, Liljewalls Arkitekter

LILJEWALL
arkitekter
SKISS 2010.04.16
BRUN PLÅT
PULPETTAK

ATT BYGGA PÅ DET BEFINTLIGA

Vid en påbyggnad av en befintlig fastighet blir det givetvis en ofrånkomlig fråga hur man väljer att förhålla sig till det redan existerande. Hur man än utformar en påbyggnad är relationen med underliggande fastighet så intim att ett tydligt ställningstagande från arkitekten blir nödvändigt. Antingen bryter det nya med det gamla och erbjuder något nytt, två fastigheter ovan på varandra. Eller så infogar sig det nya till de premiser som det gamla sätter och smälter samman till en fastighet.

Inom detta finns det givetvis en mindre gråskala, men det grundläggande ställningstagandet framgår tydligt i alla exempel jag studerat och redogör för i kommande text.

Didden Village

I MDRDV:s påbyggnad Didden Village återfinns ställningstagandet i sin kanske tydligaste form. Färg och volymspråk formligen skriker ut att detta är något annat än vad som finns under. Detta återspeglas också i detta fall i funktion, då det som erbjuds på taket är fristående villor.

Barmeston Road

Duggan Morris Architects påbyggnad på Barmeston Road i London faller även det under kategorin kontrasterande. Här finns däremot en medvetenhet och respekt för det underliggande på ett kulturhistoriskt plan. Under byggnaden ligger nämligen en före detta industrilokal, numer omvandlad för att husera kommersiella verksamheter. Påbyggnaden reflekterar över det befintliga husets historia genom att i sin volymiösa utformning omtolka sågtaket, som normalt associeras med industribyggnader från den tidsepok huset kommer ifrån.

Rotermann's Old and New Flour Storage

Hayashi och Grooschmidts projekt i Estland kontrasterar djärvt ifrån befintligt hus i materialval och fönstersättning och faller därmed in i samma kategori som de övriga. Men likt Barmeston Road kan man även här se en relation till befintligt hus, dock utav en annan karaktär. Det handlar mer om en volymiös sammankoppling. Påbyggnad och befintligt hus håller ungefär samma våningsantal och höjd. Vidare använder det sig av samma taklutning och en

strik linjering av både väggar och fönsterplacering med utförandet på befintligt hus. Detta ger en tydlig känsla av »volym på volym«.

Gestaltningförslag Jungmansgatan

Liljewalls arkitekter har gjort en illustration för påbyggnad på en av de övriga fastigheterna på Jungmansgatan, som också är aktuell för detta iom den nya detaljplanen. Detta exempel faller istället under den andra kategorin. Ett projekt som anpassar sig efter de estetiska spelregler som befintligt hus genererar och därmed ger intrycket av att ha varit där sedan byggnadens tillblivnad. Den indragna övervåningen skänker en tydlig känsla av att inte vilja ta över då det gör att påbyggnaden ger ett minimalt intryck ifrån gatuplan. Detta är något man kan se är vanligt återkommande vid liknande påbyggnadsprojekt, exempelvis på Västergatan i Annedal, Göteborg.

Analys

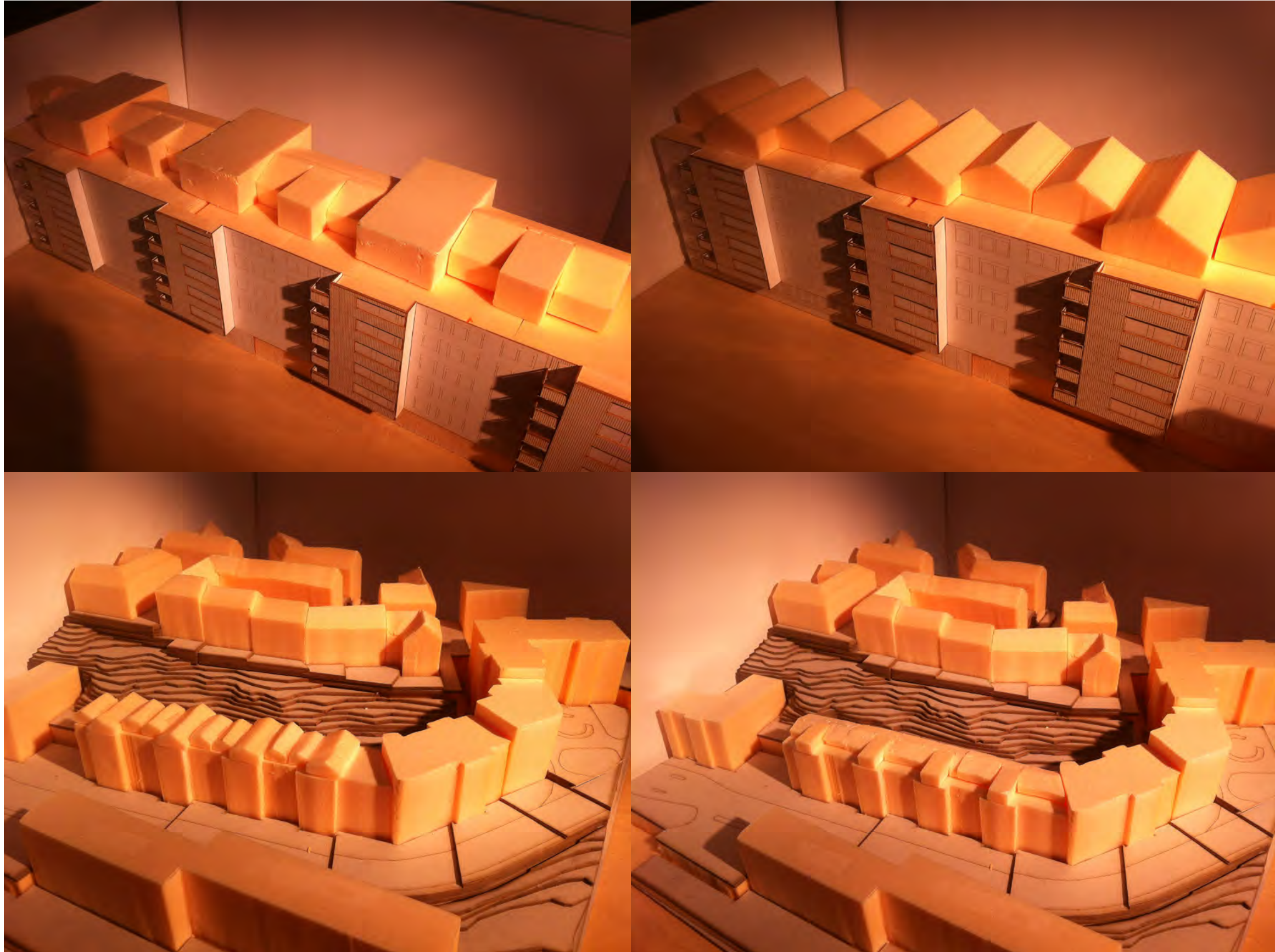
Det känns som att det huvudsakligen finns tre verktyg man kan använda i sin relation till det befintliga huset. Volymspråk, materialval, samt förhållandet

till det befintliga husets fasadlinje (i vertikalled). Dessa blir sammantaget väldigt tydliga markörer.

I min skissprocess som främst bestod av volymstudier i fysisk modell, varav några redovisas på nästkommande uppslag, blev ställningstagandet att avvika eller samspela med befintligt hus synonymt med två tillvägagångssätt. Antingen volymer som löper längsmed det befintliga huset och har en möjlighet att smälta samman med det som är under, eller att vända volymerna vinkelrät mot bef. husfasad och därmed ställa sig i kontrast med denna.

VOLYM OCH FASAD

SKISSPROCESS

Exempel på volymstudier enligt båda nämnda principer, genomförda i två skalor. 1:100 samt 1:400. I den förstnämnda för att hitta relationen till den enskilda fastigheten. I den andra relationen till befintlig kontext.

VOLYM OCH FASAD
FÄRDIGT FÖRSLAG

VOLYM OCH FASAD

FÄRDIGT FÖRSLAG

I gradienten mellan att samspela med befintligt hus och att bryta med kontexten har jag med detta projekt valt att tillhöra kategori nummer två. I volym och i att välja ett annat materialval, trä. Skapas ett distanstagande ifrån befintligt hus.

Samtidigt arbetar projektet, likt Duggan Morris eller Hayashi och Grooschmidts med ett visst hänsynstagande till det befintliga. Det befintliga husets repetition i volym tas upp och fönstersättningen placerar sig i samma läge i horisontalled likt nedanstående.

Denna balans mellan å ena sidan avståndstagande och å andra sidan samspel kan ses som en reflektion utav projektets funktion i relation till huset under. Å ena sidan erbjuder det någonting helt nytt i form av boendeform. Å andra sidan erbjuder det ju faktiskt samma sak som underliggande hus, nämligen just bostäder.

I och med projektets symbolvärde som koncept känns det också relevant att söka just denna balans. Det finns en ambition att förtäta och därmed bidra

till den redan existerande staden, vilket bör göras med omsorg och hänsynstagande till kontext. Samtidigt finns det en ambition att addera någonting helt nytt till staden, som då också borde få ta sig uttryck i stadsrummet.

Valet av olikfärgade volymer har gjorts utifrån två aspekter:

- »Känslan av att ha sitt eget«, så som Lisa uttryckte det i intervjuerna, som ofta finns i radhus och villor

förstärks när varje volym särskiljs. Man kan stå på gatan och peka på sin vrå i världen.

- Det finns en möjlighet att förstärka samspelet med rytmiken i befintligt hus då samma kulör hela tiden återkommer på de punkter där befintligt hus har en brun plåtning.

BOSTÄDERNA

INTRODUKTION

Vad gäller bostädernas utförande har följande punkter varit viktiga under processen:

- Att utforska samspelet mellan den enskilda bostaden och den kollektiva miljön på taket. Området som helhet bjuder in till en väldigt tät samexistens med de övriga hushållen. Då känns det relevant att fokusera på hur detta samspelet tas vidare in i de enskilda hushållen.
 - En tydlig indelning av bostäderna i privat och publikt. Dels för att det återkommande i intervjuerna framkom som en önskvärd kvalitet hos målgruppen. Dels för att de känns som att det täta samspelet mellan hushållen i vårt projekt kräver detta.
 - Att jobba med målgruppsspecifika bostäder. Vad betyder varje rum i bostaden för en barnfamilj? Hur kan man arbeta in detta i planlösningarna?
 - Arbeta in flexibilitet i planlösningarna, så att de kan anpassas efter:
 - Olika familjekonstellationer.
 - Önskade kvalitéer hos de boende.
 - Förändring över tid. Ex i familjekonstellation, eller i takt med barnens åldrande och utveckling.
-

För att kunna arbeta med målgruppsspecifika bostäder, som ju var ett av målen med denna del av arbetet, inleds processen med en analys av vad barnfamiljer önskar utav varje rum i en bostad. Detta material är baserat på slutsatser dragna efter svaren i de intervjuer jag genomfört:

ENTRÉN

I en småbarnsfamilj lämnar och anländer man ofta till bostaden i en samlad trupp. Det är därför viktigt att entrén i bostäderna är utformad på ett sådant sätt att logistiken in och ut ur bostaden kan gå smidigt till. Entrén är dessutom alltid, men kanske hos småbarnsfamiljer i synnerhet, liktydig med att mycket smuts förs in och ut ur bostaden. En tydlig distinktion från övriga bostaden, som håller detta ute på ett effektivt sätt känns därför relevant i sammanhanget.

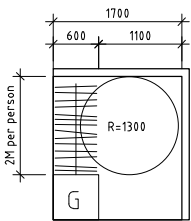

ILLUSTRATION ENTRÉ
MED HÄNSYN TILL BBR:S
KRAV PÅ
TILLGÅNGLIGHET.

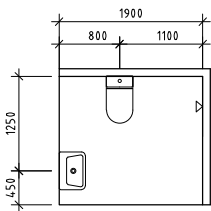

ILLUSTRATION MINIMALT
BADRUM MED HÄNSYN TILL
BBR:S KRAV PÅ
TILLGÅNGLIGHET.

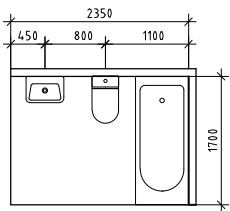

ILLUSTRATION BADRUM
MED BADKAR ISTÄLLET
FÖR DUSCH.

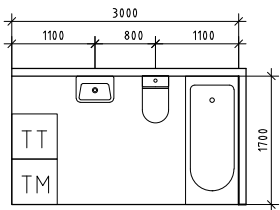

ILLUSTRATION MED
TORKTUMLARE OCH
TVÄTTMASKIN.

BADRUMMET

En funktionell och genomarbetad disposition av våtutrymmen är väldigt viktigt i barnfamiljens bostad, då dessa utrymmen nyttjas ännu hårdare än hos andra familjekonstellationer. Blöjor skall bytas, nedsmutsade kläder skall tvättas, skrapsår skall omhändertas osv. Dessutom skall alla ha tillgång till badrummet vid samma tid på dygnet. En god disposition av dessa ytor är därför nödvändig för att badrummet inte skall bli bostadens logistiska flaskhals exempelvis vid läggdags, eller en vardagsmorgon när alla skall göra sig i ordning samtidigt.

KÖKET

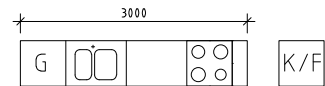
Hos en barnfamilj är ljudnivån i bostaden ofta hög och känslan hektisk. I en kompakt bostad förstärks denna upplevelse än mer. Köket, med kastruller, porslin och vitvarors surr, är ofta en sådan plats som bidrar till detta. Det är därför viktigt i en vällöst bostad att denna plats, i synnerhet dess beredningsdel, kan avskiljas ifrån resten av bostaden.

En middag med småbarn är heller ingen stillsam historia, i mina intervjuer har flera av föräldrarna påpekat det praktiska i att ha matplatsen i närheten av själva köket. Det minimerar springet under middagen och ger ökad matro.

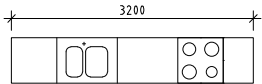
Samtidigt får dessa praktiska argument detta vägas mot fördelarna med en öppen planlösning. Detta genererar en rymd någonstans i bostaden och ett enda stort samvarorum kan ge en ökad flexibilitet i nyttjandet av bostaden.

VARDAGSRUMMET / SAMVARORUMMET /
DET PUBLIKARUMMET

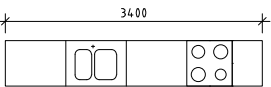
Som namnet antyder blir vardagsrummet viktigt som centralpunkten för familjens samvaro i bostaden. Vilket ställer höga krav på rummets flexibilitet. Samtidigt är det viktigt att utformningen görs på ett sådant sätt att flexibelt nyttjande inte blir entydigt med kakafoni och konfliktintressen inom familjen.

KÖKETS STORLEK
FÖR 2 PERSONER

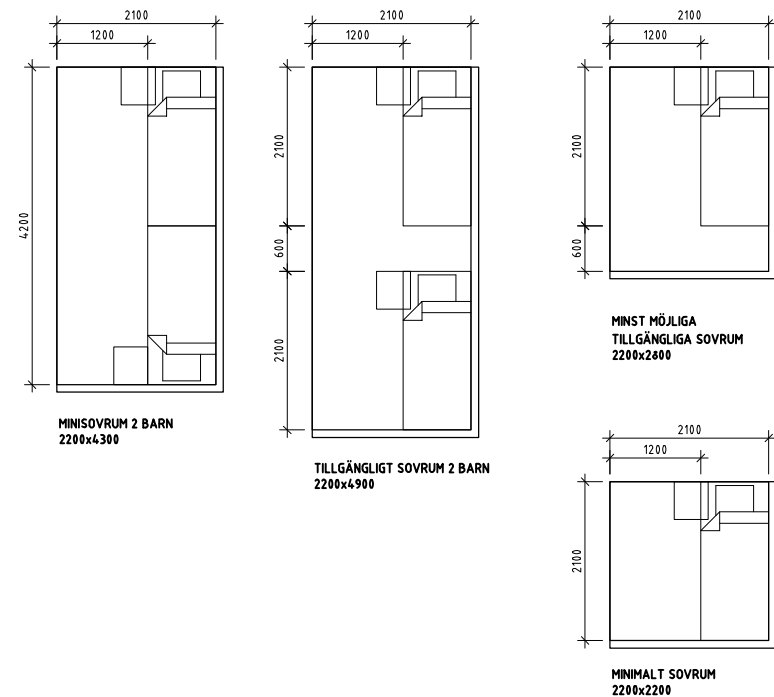

KÖKETS STORLEK
FÖR 3-4 PERSONER

KÖKETS STORLEK
FÖR FLER ÄN 4 PERSONER

Mått och rumsutformning i illustrationerna på detta uppslag är hämtade ur *The rooms of dwellings, their measurements and details*.⁴

BARNENS SOVRUM

Småbarnsåren är en tid då förälder och barn upplever det som en kvalitet att spendera mycket tid tillsammans. Barnens självständighet och integritet är låg. I en yteffektiv bostad skulle man därför kunna reducera sovrummen till att enbart hysa sin primära funktion, nämligen ett rum att sova i (i synnerhet i vårt fall då området innehåller kollektiva rum för lek).

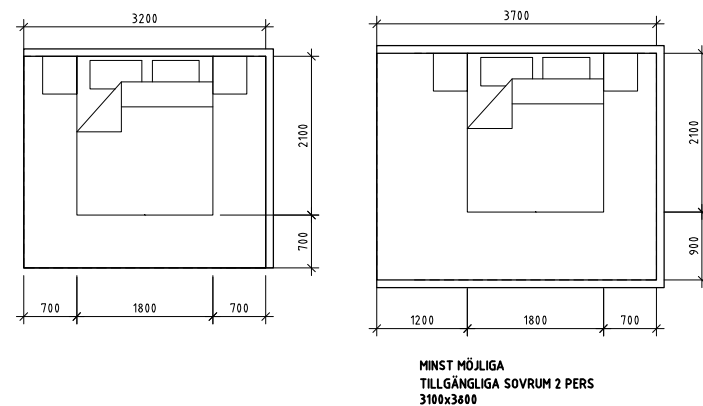
Enligt boverkets definition är en bostad där alla barn inte har tillgång till ett eget rum per definition trångbodd. En av föräldrarna som intervjuats påpekar dock att småbarn som delar rum kan förbättra hela familjens sömn om nätterna. Syskonen upplever mindre ängslighet när lampan släcks för kvällen. Deras sammanhål-

lenhet ökar, vaknar den ena på natten finns den andra där. Vilket i sin tur kan göra att föräldrarna i mindre utsträckning behöver hjälpa barnen somna om. I en yteffektiv bostadsplanering kan man ifrågasätta boverket och fråga sig om inte ihopslagna sovrum kan vara ett effektivt sätt att få ner kvadratmeterantale och skapa ekonomiska bostäder.

I takt med att man blir äldre och närmar sig tonåren ökar dock behovet av avskildhet och värande av sin integritet. Sovrummet måste därför expandera för att hysa mer än sin primära funktion, ett slags tillflyktsort där man slipper föräldrarna och kan ägna sig åt sina egna intressen.

FÖRÄLDRANA/ FÖRÄLDERNS SOVRUM

Föräldrarnas rum är inte bara ett sovrum, det är troligtvis den enda platsen i bostaden där föräldrarna finner avskildhet ifrån resten av familjen. För den sociala gemenskapens skull, oavsett hur rummet inreds, är det viktigt att det är volym nog för att kännas generöst. Så att det blir behagligt som ett rum att vistas i, inte bara sova i.

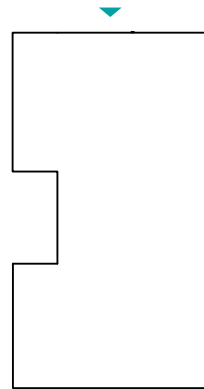
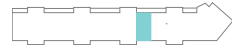
Mått och rumsutformning i illustrationerna på detta uppslag är hämtade ur *The rooms of dwellings, their measurements and details*.⁴

BOSTÄDERNA

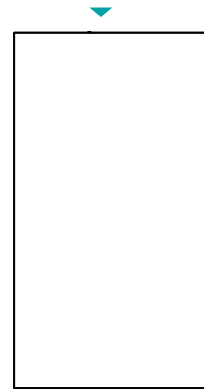
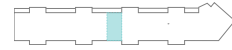
TAKPLANENS INDELNING

Utgångspunkten för skissprocessen med att rita bostäderna är ju naturligtvis indelningen av takplanen som vi har med oss ifrån arbetet med området som en helhet. Utav de 9 bostäder som totalt finns i området kan man se att takplanen genererade fyra stycken grundtyper (hörlägenheten undantagen). Detta utgör basen för det fortsatta arbetet med att få in de kvalitéter som nämnts i introduktionen samt utvecklats i analysen av bostäders rum.

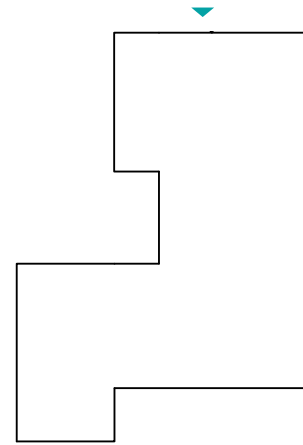
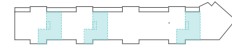
GRUNDTYP 1

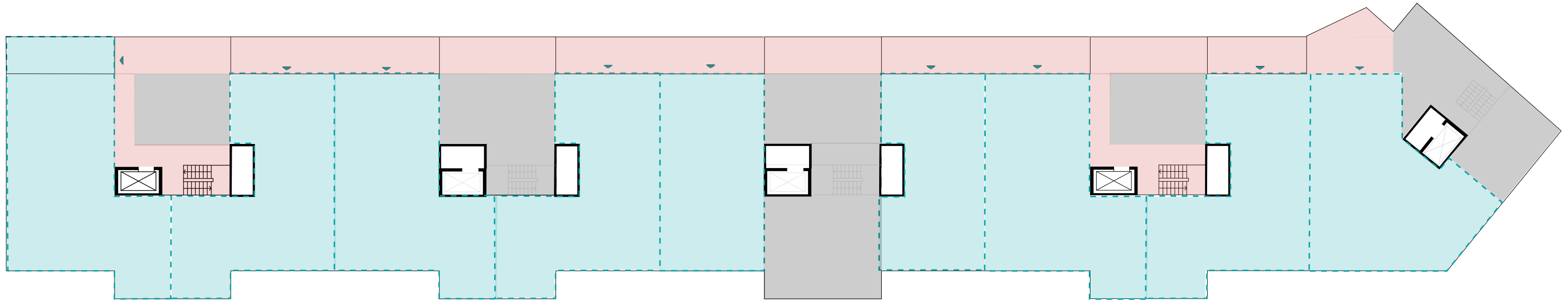
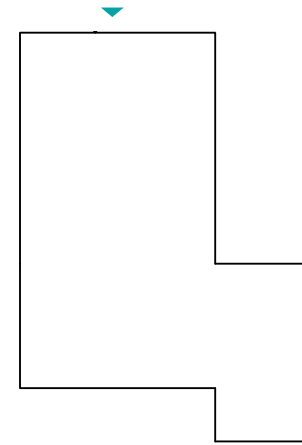
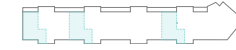
GRUNDTYP 2

GRUNDTYP 3

GRUNDTYP 4

Skala 1:250

BOSTÄDERNA

SKISSPROCESS

I det fortsatta arbetet med att rita planlösningar utifrån de fyra grundtyper som finns i projektet söktes primärt två av de värden som nämnts i introduktionstexten. En flexibilitet i hur man kan inreda bostaden, samt en effektiv zonering i privat och publikt. Följande sidor redovisar en metodisk skissprocess i ett försök att utvinna mesta möjliga flexibilitet utifrån de givna grundförutsättningarna.

Det finns en mängd olika strategier för att åstadkomma flexibla bostäder vars sätt att nyttjas kan skifta med tid. En lämplig strategi i detta fall, där bostadens yttre kontur är given, har varit att jobba med så kallat raw space. Med detta menas att skapa större odefinierat utrymme som sedan kan rumsindelas efter de boendes önskemål. För att lyckas med detta på ett bra sätt är en god strategi att söka ett bakomliggande system, som snarare ger ett begränsat antal kvalitativa indelningar än ett stort antal men där kvaliteten på bostaden blir lidande, eller som Tatjana Schnedier och Jeremy Hill uttrycker det i sin bok »Flexible housing«⁵: »the most successful raw spaces are those that acts as armatures for future occupation in anticipatory manner, providing a set of clues that are suggestive rather than determining«.

I detta fall började sökandet efter ett sådant systemtänkande med att i de fyra grundtyper som presenterats på föregående sida försöka hitta någon slags gemensam grund, exempelvis i form av återkommande mått.

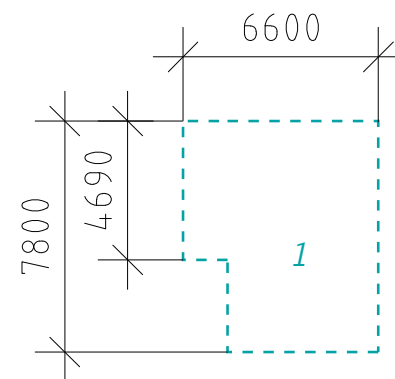
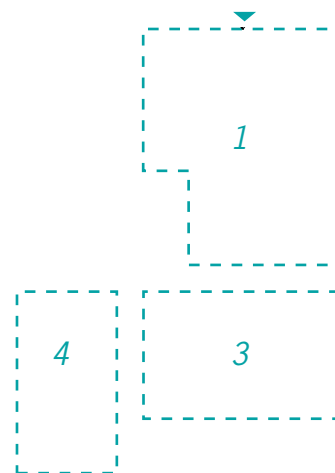
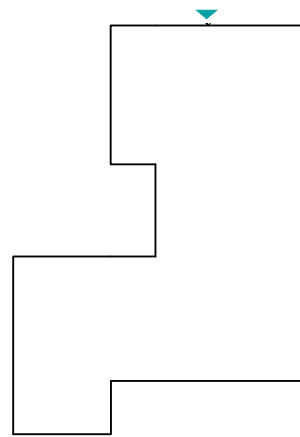
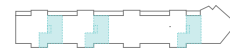
Vid en sådan analys av grundtyperna konstaterades då att de sin tur kan delas upp i 4 st olika rektanglar, här kallade komponenter. Dessa 4 komponenter bygger alltså tillsammans upp alla projektets lägenheter (utom hörnlägenheten som får lösas separat pga att den avviker så mycket från husets övriga symmetri) och dess mått blir därmed en bra utgångspunkt vid sökandet efter flexibla grundplaner.

GRUNDTYPER

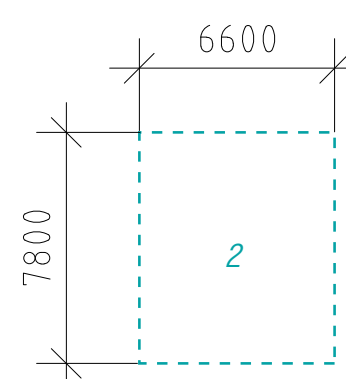
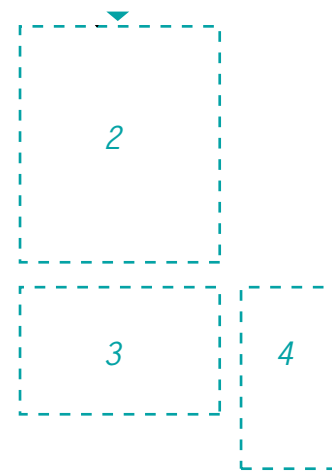
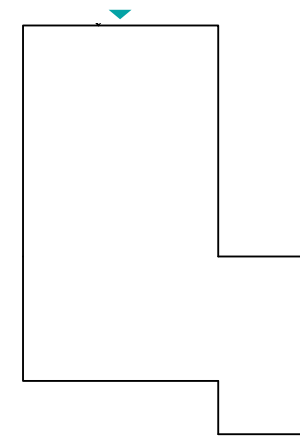
INDELNING I KOMPONENTER

KOMPONENTER

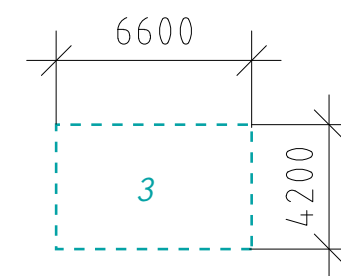
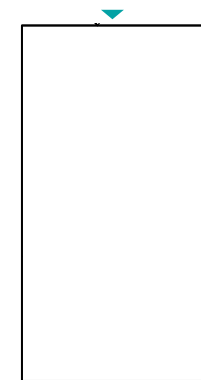
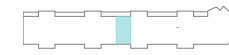
GRUNDTYP 1

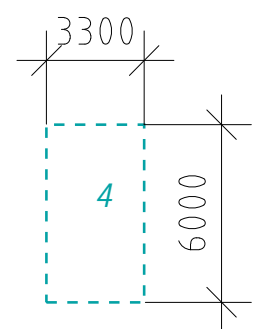
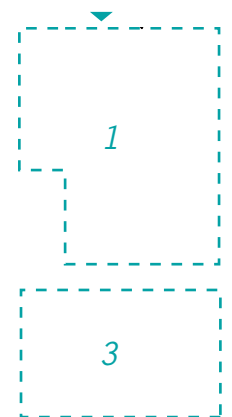
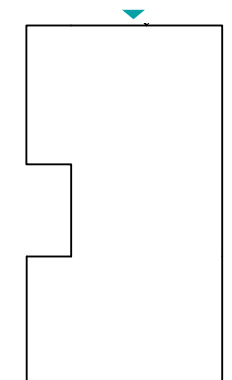
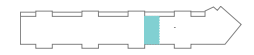
GRUNDTYP 2

GRUNDTYP 3

GRUNDTYP 4

BOSTÄDERNA

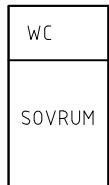
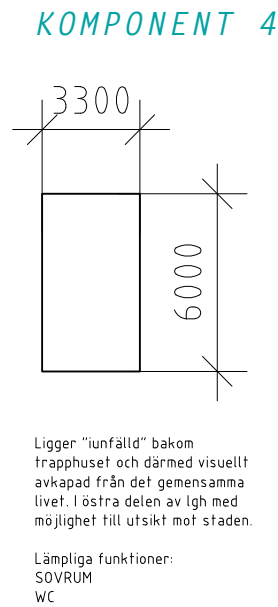
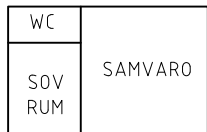
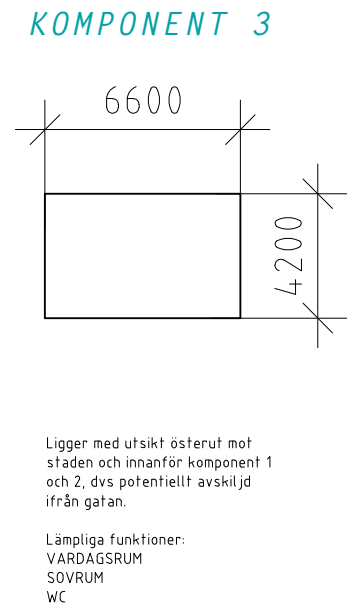
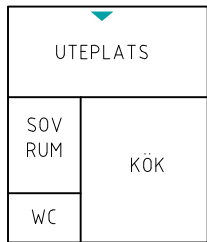
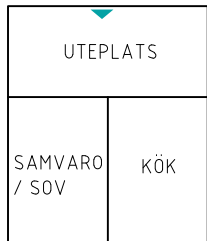
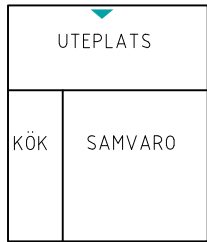
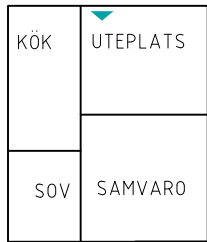
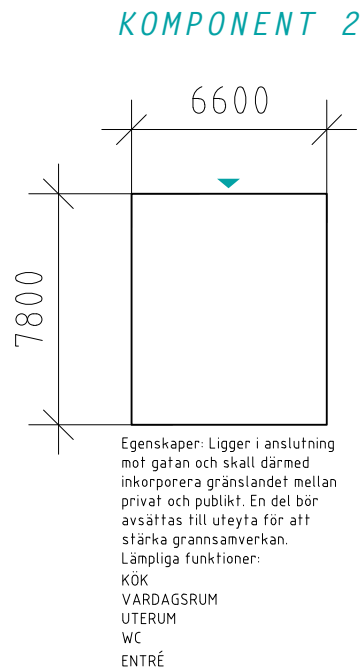
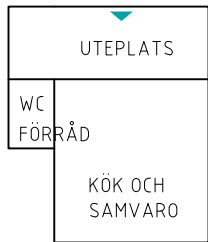
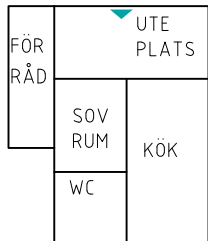
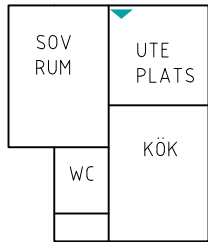
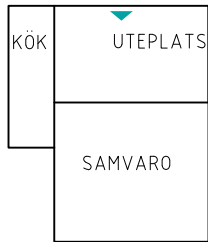
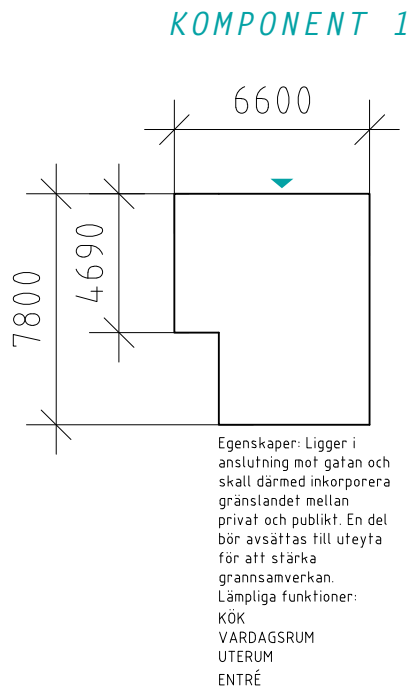
SKISSPROCESS

Ett vanligt verktyg för att åstadkomma den typ av styrd flexibilitet som beskrevs på föregående sida är via en genomtänkt placering av bostadens fasta inredning (kök respektive badrum). Genom att göra detta skapar man på ett effektivt sätt begränsningar och skapar en fingervisning om hur bostadens övriga rum kan indelas på ett bra sätt. Man kan se denna strategi i exempelvis Tage William Olssons experimentbostäder i kv Järnbrott i Göteborg⁵. En bra placering på dessa enheter har sökts genom en metodisk process i ett antal steg:

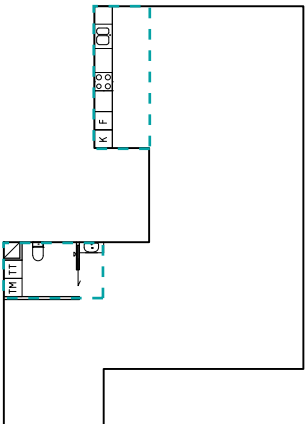
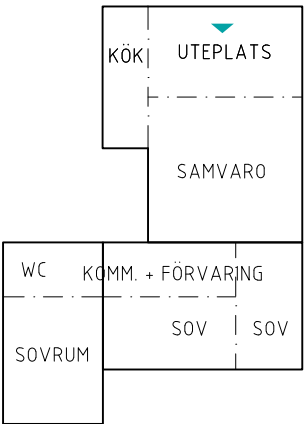
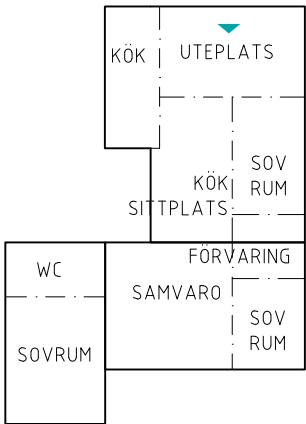
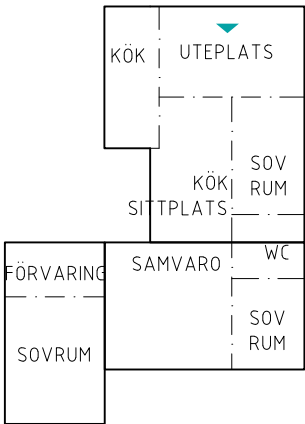
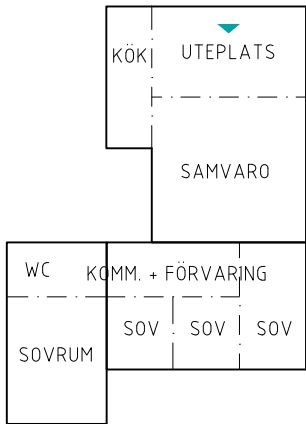
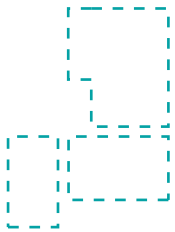
- Först en sammanställning utifrån orientering och relation till entrésituation kring vilken typ av rum varje komponent skulle kunna innehålla.
- Sedan en skissprocess där jag söker hitta lämpliga indelning av respektive komponent samt hur dessa samverkar när man sedan sätter samman dem till olika varianter av våra fyra grundläggigheter.
- Till sist en analys av denna lilla övning. Det innebär att titta på de planlösningar som genererades och försöka finna den placering av bostadens fasta inredning som tillåter så många kvalitativa planlösningar som möjligt.
- Detta generar till slut uppdaterade versioner av de fyra grundtyperna med tilläget att fast inredning är inritad. Utifrån denna bas skulle de boende sedan själva kunna rumsindela sin bostad på det sätt som bäst passar familjen, beroende på exempelvis familjens storlek eller barnens ålder och behov.

1. KOMPONENTER

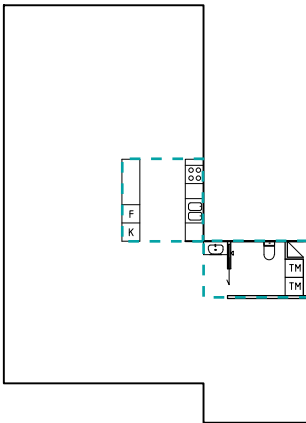
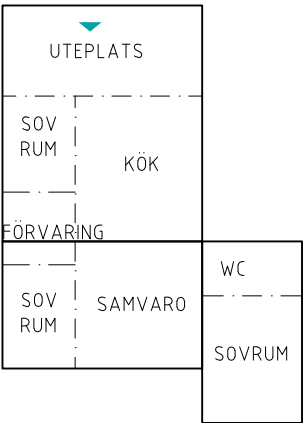
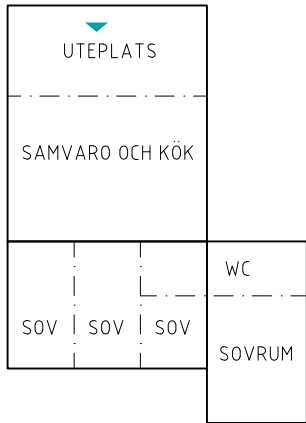
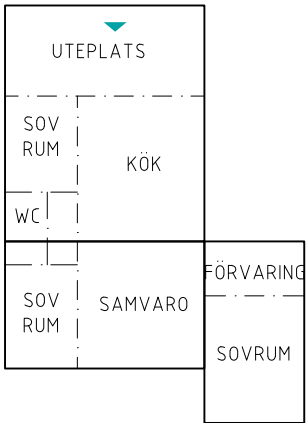
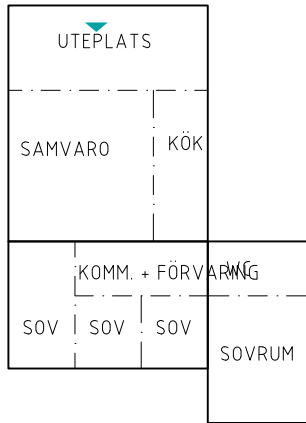
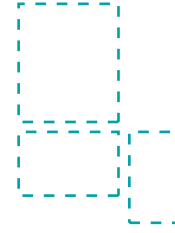
2. POTENTIELL ANVÄNDNING

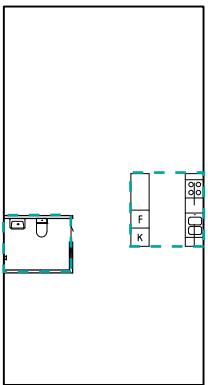
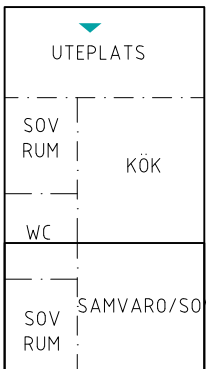
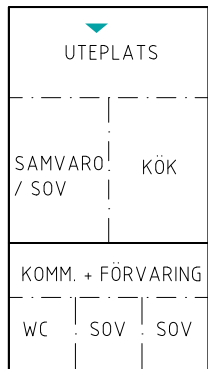
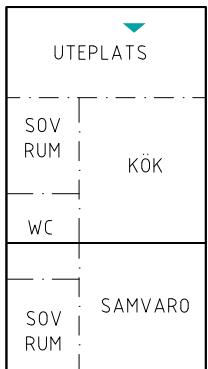
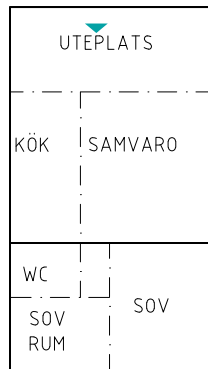
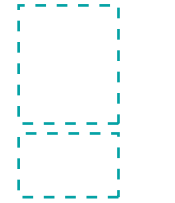
GRUNDTYP 1

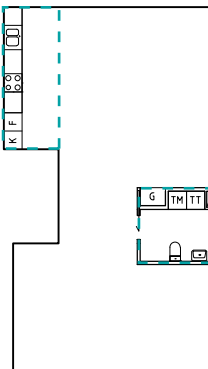
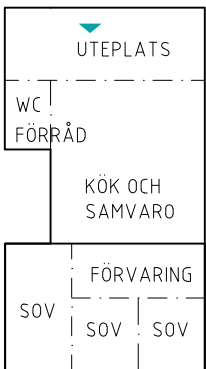
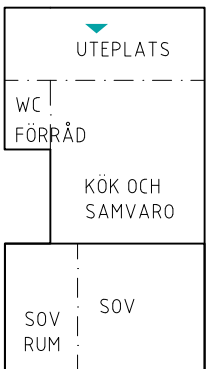
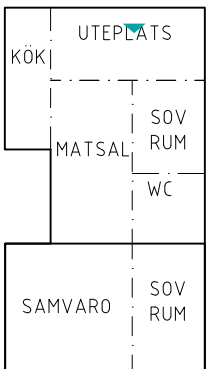
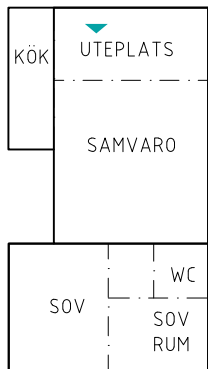
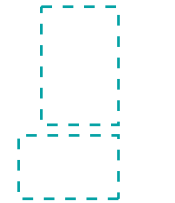
GRUNDTYP 2

GRUNDTYP 3

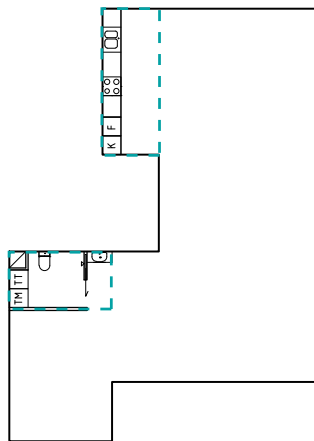

GRUNDTYP 4

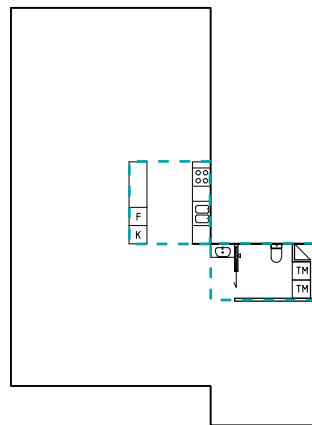

BOSTÄDERNA

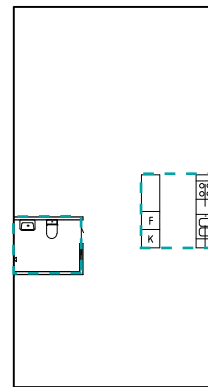
GRUNDTYP 1

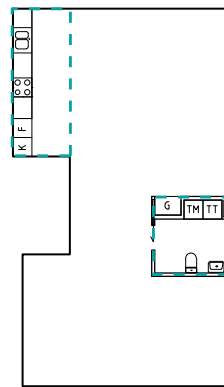
GRUNDTYP 2

GRUNDTYP 3

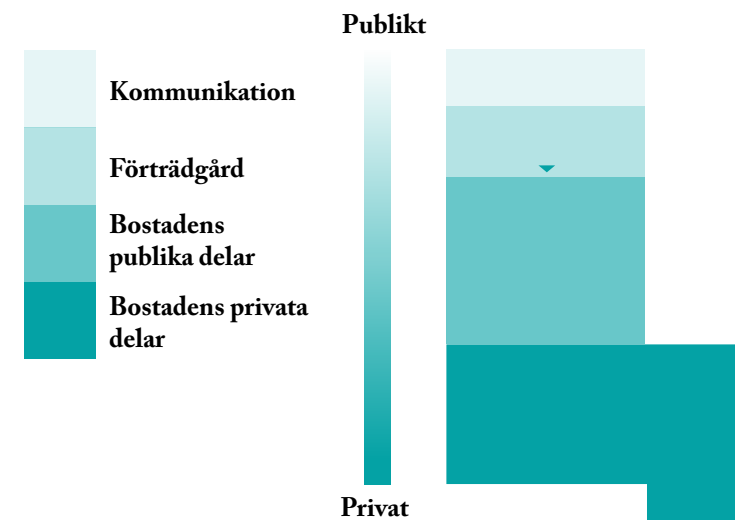

GRUNDTYP 4

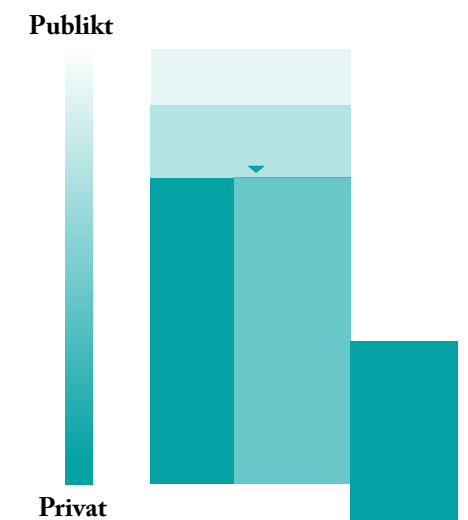
Skala 1:250

PRINCIP 1

Zoneringens två utföranden i grundtyp 2.

PRINCIP 2

TVÅ GRUNDPRINCIPER

Resultatet av detta metodiska sökande efter mesta möjliga flexibilitet blev alltså en uppdatering av grundformerna med fast inredning tillagd. I det fortsatta arbetet med planerna väljer jag att titta på de potentiella rumsindelningar som jag fann under processen och sedan analysera dessa med avseende på ännu en kvalitet som ansågs viktig i introduktionstexten, nämligen zoneringen av bostadens privata och publika delar.

Gör man en sådan reflektion så ser man ganska snabbt ett genomgående mönster. Bostäderna kan i huvudsak zoneras på två olika sätt, vilket illustreras i de två figurerna ovan.

Antingen indelas de i sitt grundutförande lik den sk "centralrumsplanen"¹ med de publika delarna tätt sammankopplade i en stor rumslighet, utifrån vilka man sedan når övriga rum. Alternativ två är en variant av samma utförande med möjlighet till zonering av privat och publikt i en mer långsgående riktning, där bostadens publika delar sträcker sig som en långsmal rumslighet genom hela lägenheten.

Dessa två grundprinciper kommer med två olika uppsättningar av kvaliteter som i sin tur återspeglar en tredje av de aspekter som inledningsvis nämndes som viktiga. Förhållandet med den täta sociala samexistens som erbjuds mellan grannar på taket.

I princip 1 får vi å ena sidan en ganska enkelriktad lösning där de publika delarna av bostaden bara vätrer emot ett väderstreck. Å andra sidan kan koncentrationen av publika ytor skapa väldigt sociala bostäder, något som liknar vad en av de intervjuade upplevde som positivt med planlösningen i deras radhus »en bostad där man naturligt omgås mycket. Där det blir mysigt«. Dessutom erbjuder detta grundutförande en god möjlighet att verkligen vidare utforska hela idén om projektet som något slags semi-kollektiv boendeform. Genom att alla publika delar av bostaden vätrer emot ytorna där grannarna finns, kan man verkligen undersöka vart gränsen skall gå mellan ditt och mitt. Vidare finns här också möjligheten att verkligen få sovrummen till en privat, fredad zon, väl avskild från grannarnas blickar.

I princip 2 får vi inte samma tydliga öppenhet emot grannarna. Här får vi dock publika ytor emot två väderstreck, vilket genererar en genomsiktighet, bättre ljusförhållanden och kanske en annan känsla av rymd. Dessutom förläggs inte utsikten mot staden enkom till bostadens privata delar, vilket kan upplevas som en något slösaktig egenskap hos princip 1. Dock får inte sovrummen samma effektiva avskärmning ifrån den sociala samexistensen på taket. De blir inte en fredad zon på samma sätt som princip 1.

Man kan även se de båda indelningarna som två olika varianter på hur långt man vill gå i samexistensen med de andra hushållen och hur öppen bostad man vill ha gentemot detta. Här finns det fog för att tro att olika människor hade värderat de olika förslagen olika. Det känns därför som ett intressant och utmanande mål i det fortsatta arbetet mot färdiga planlösningar att försöka bibehålla denna flexibilitet.

Det slutgiltiga målet med planlösningarna blir därför att redovisa en genomritad planlösning för varje

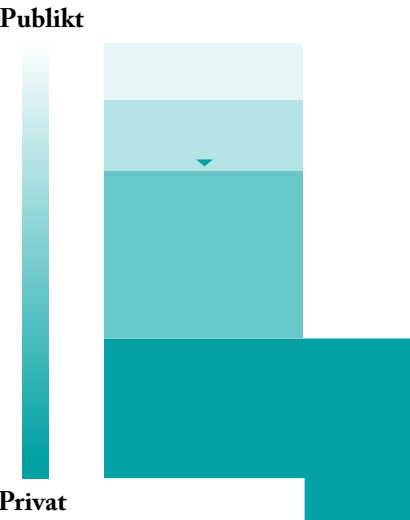
grundtyp samt hörnllägenhet. Men också uppnå att ALLA planlösningar går att dela enligt båda principerna för zonering och att den flexibilitet som de uppdaterade grundtyperna lägger grund för bibehålls i största möjliga mån för att bostäderna skall attrahera så många olika människor som möjligt.

BOSTÄDERNA
FÄRDIGT FÖRSLAG

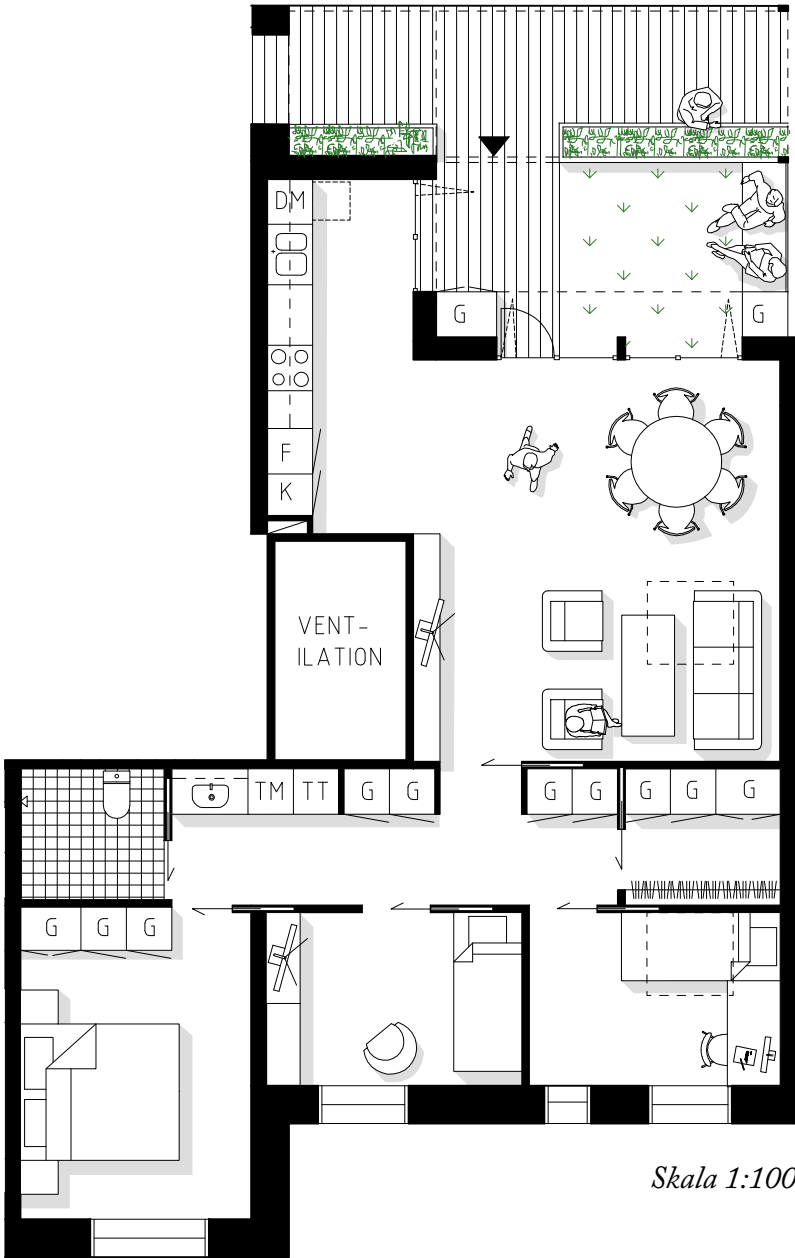
BOSTÄDERNA

FÄRDIGT FÖRSLAG

Exempel på färdiga planlösningar utförda enl princip 1 vad gäller bostadens zonering.
Under redovisas även schematiska exempel på andra möjliga indelningar varav minst en enl princip 2.

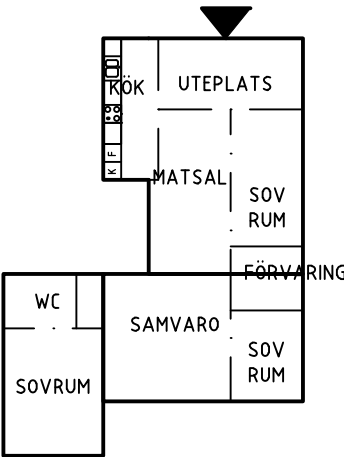
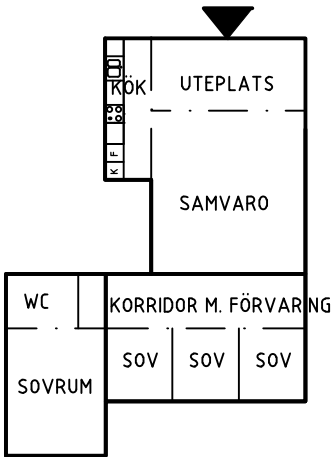

GRUNDTYP 1

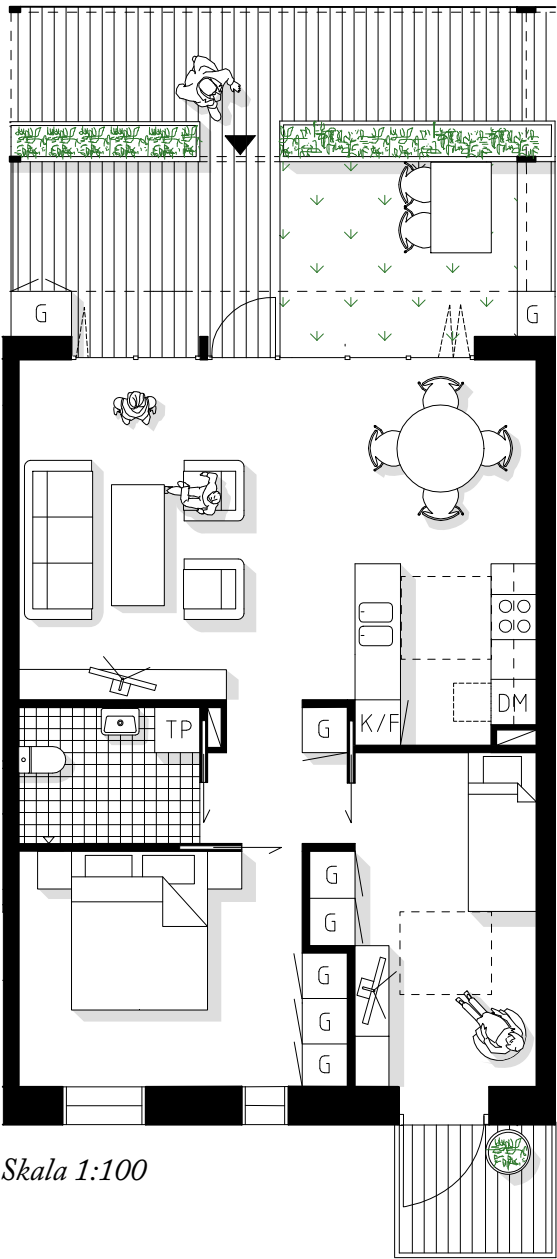

Skala 1:100

Exempel på övriga möjligheter:

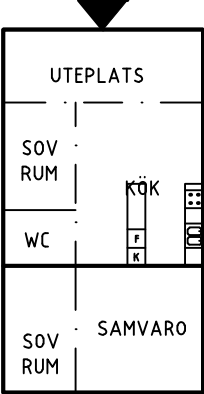

GRUNDTYP 3

Skala 1:100

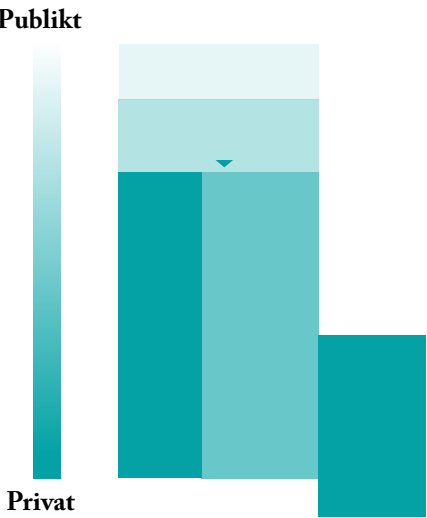
Exempel på övriga möjligheter:

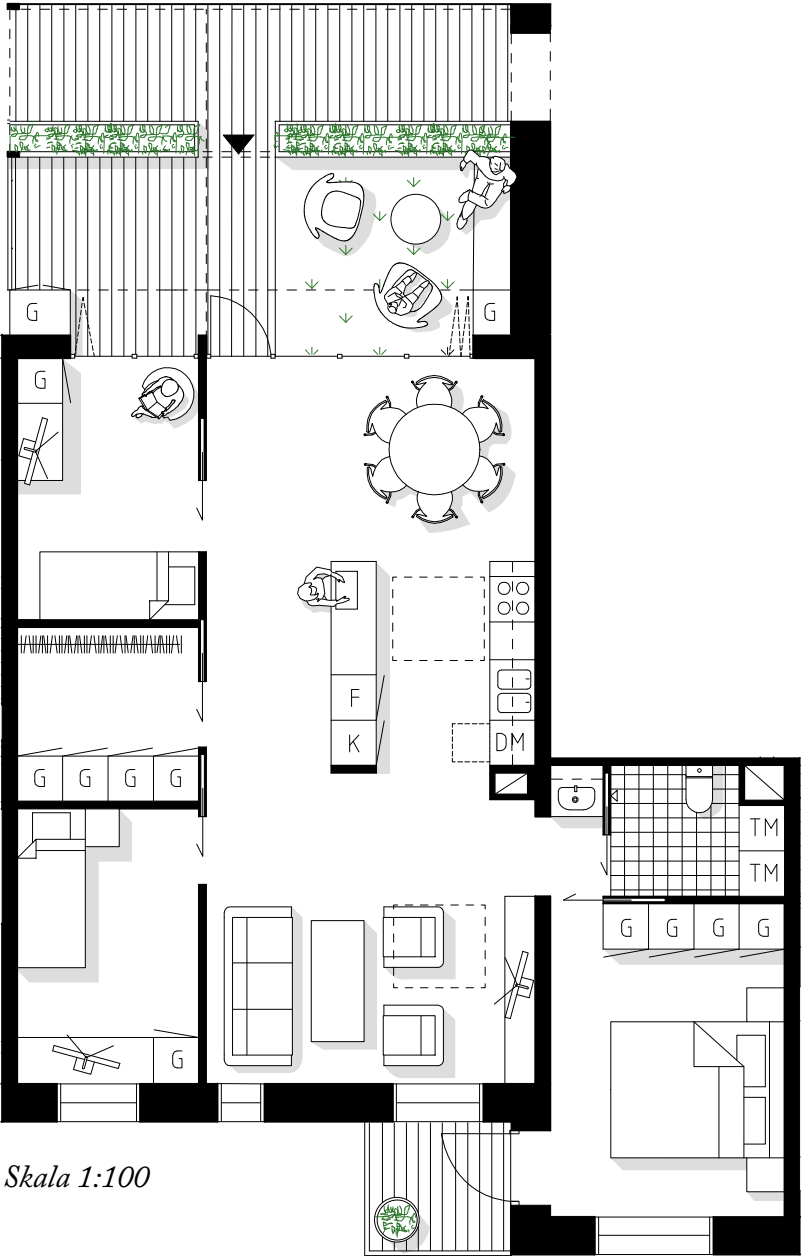
BOSTÄDERNA

FÄRDIGT FÖRSLAG

Exempel på färdiga planlösningar enligt princip 2 vad gäller bostadens zonering.
Under redovisas även schematiskt exempel på andra möjliga indelningar varav minst en enligt princip 1.

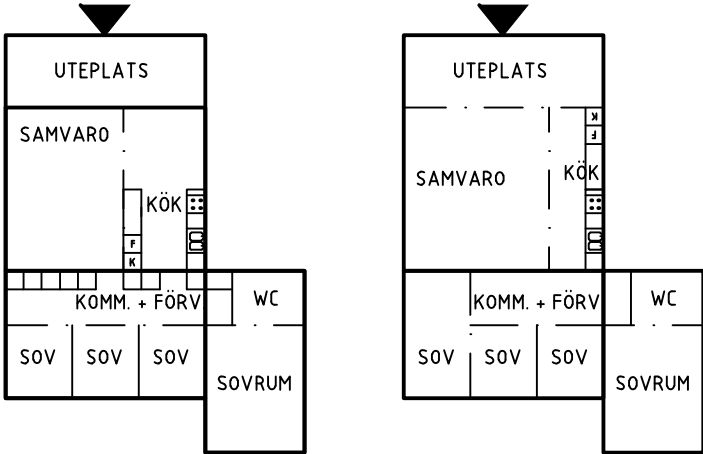

GRUNDTYP 2

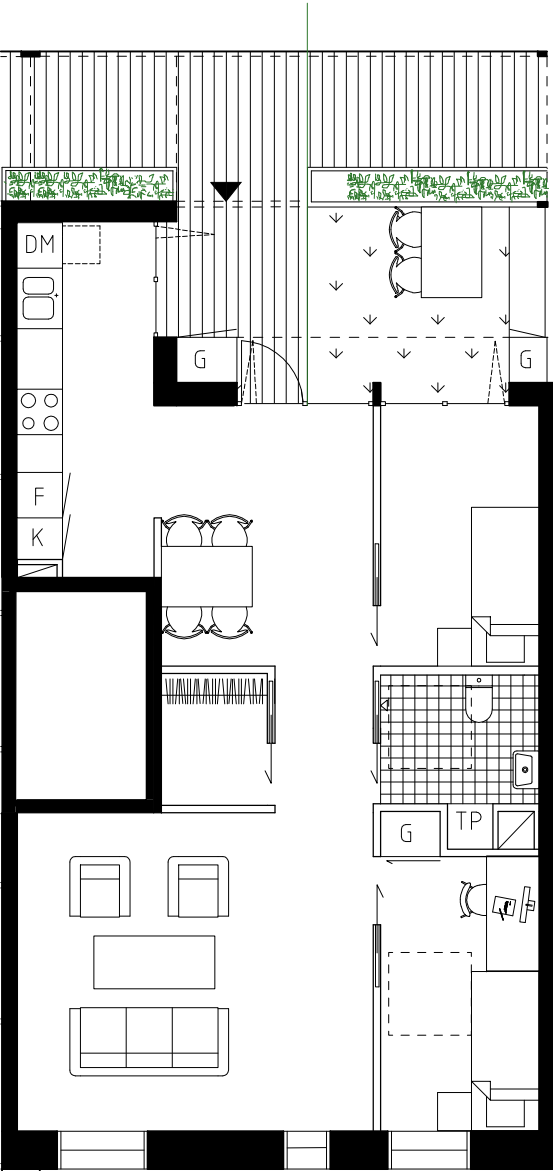

Skala 1:100

Exempel på övriga möjligheter:

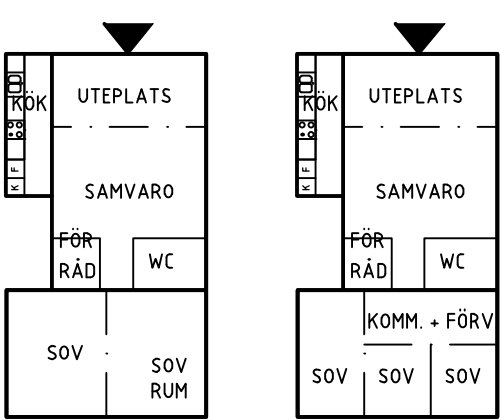

GRUNDTYP 4

Skala 1:100

Exempel på övriga möjligheter:

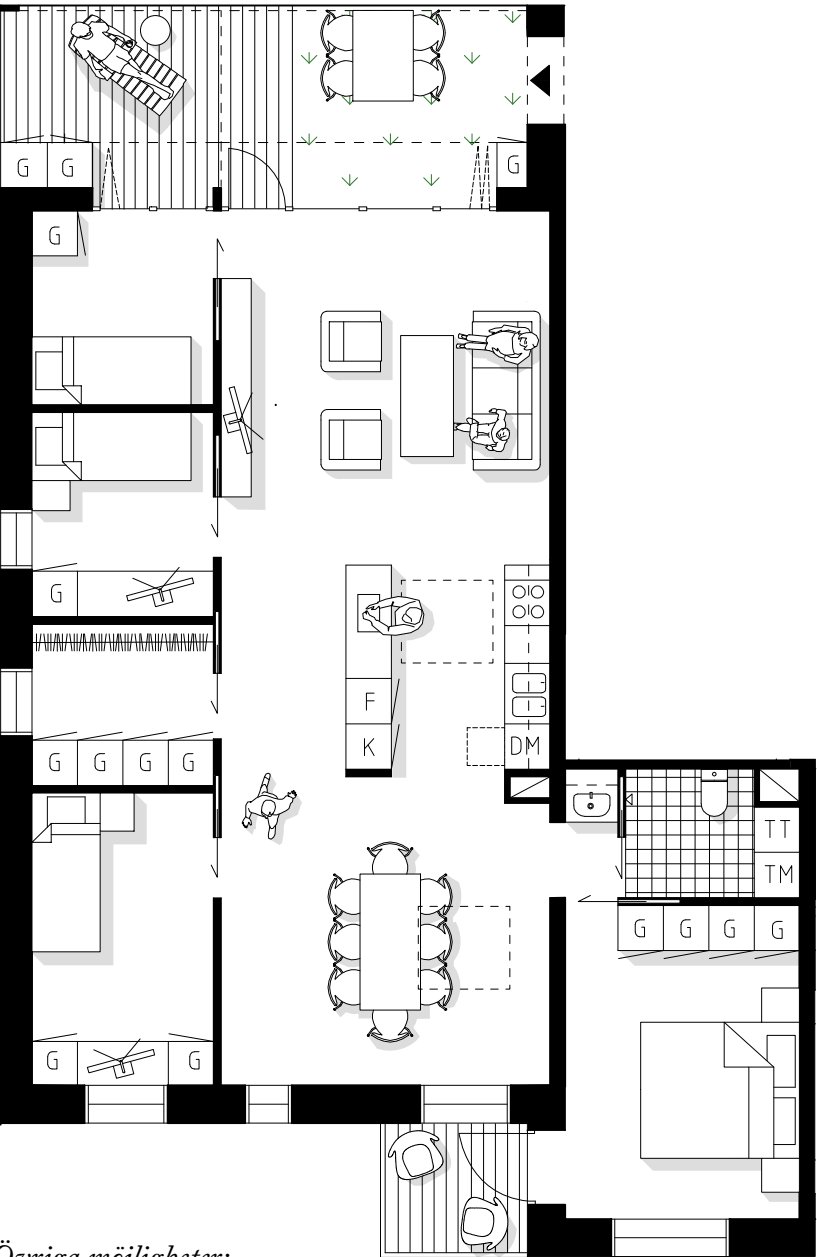
BOSTÄDERNA

FÄRDIGT FÖRSLAG

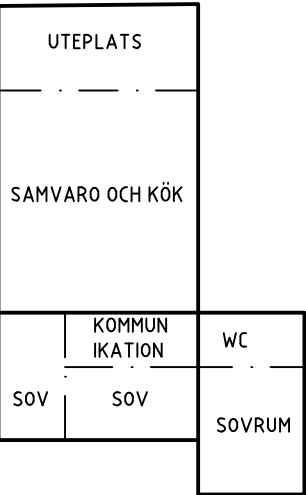
Hörnlägenheterna har pga placering och symmetrin i huset något annorlunda villkor än de övriga lägenheterna. Därför blir de också till viss del undantagna ovanstående skissprocess. Hörnlägenhet 1 är dock bara en något djupare variant på grundtyp 3 och lyder därför under ungefär samma premisser. Hörnlägenhet 2 har en egen symmetri men även här har fast inredning placerats för att skapa möjlighet till zonering enligt båda principerna.

HÖRNLÄGENHET 1

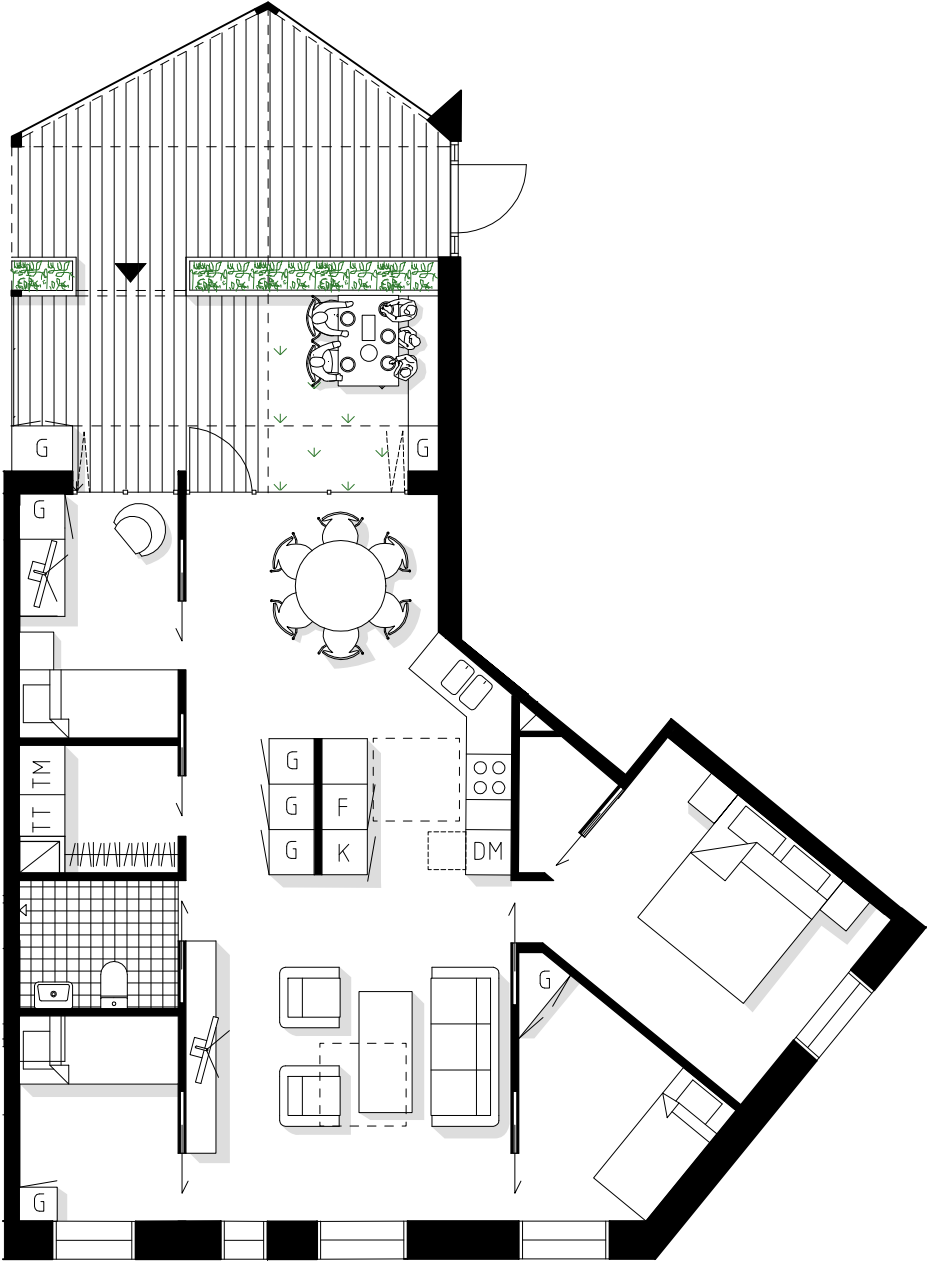

Övriga möjligheter:

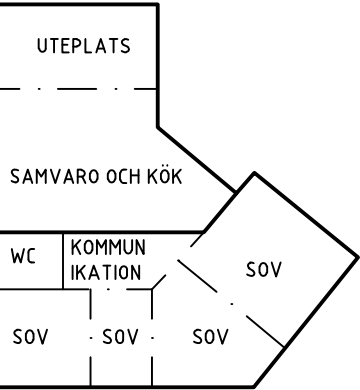

Skala 1:100

HÖRNLÄGENHET 2

Övriga möjligheter:

Skala 1:100

BOSTÄDERNA

FÄRDIGT FÖRSLAG

I en sektion genom grundtyp 2 kan vi mer i detalj studera samspelet mellan den enskilda bostaden och granngemenskapen som finns precis utanför. Denna gränsszon har utformats för att verkligen aktiveras och främja en tät social samhörighet.

Genom skjutpartier som löper över större delen av ytterväggen skapas möjligheten att verkligen öppna upp bostaden mot den attraktiva utemiljön och kollektivismen. Detta suddar ytterligare ut gränserna mellan ditt och mitt.

Ett annat genomgående drag är att alla bostäders entrésituationer ligger utanför bostadens egentliga klimatsskal och istället hamnar i den inglasade och väderskyddade förträdgården. Den röda pilen i plan illustrerar hur man kommer hem till sin bostad.

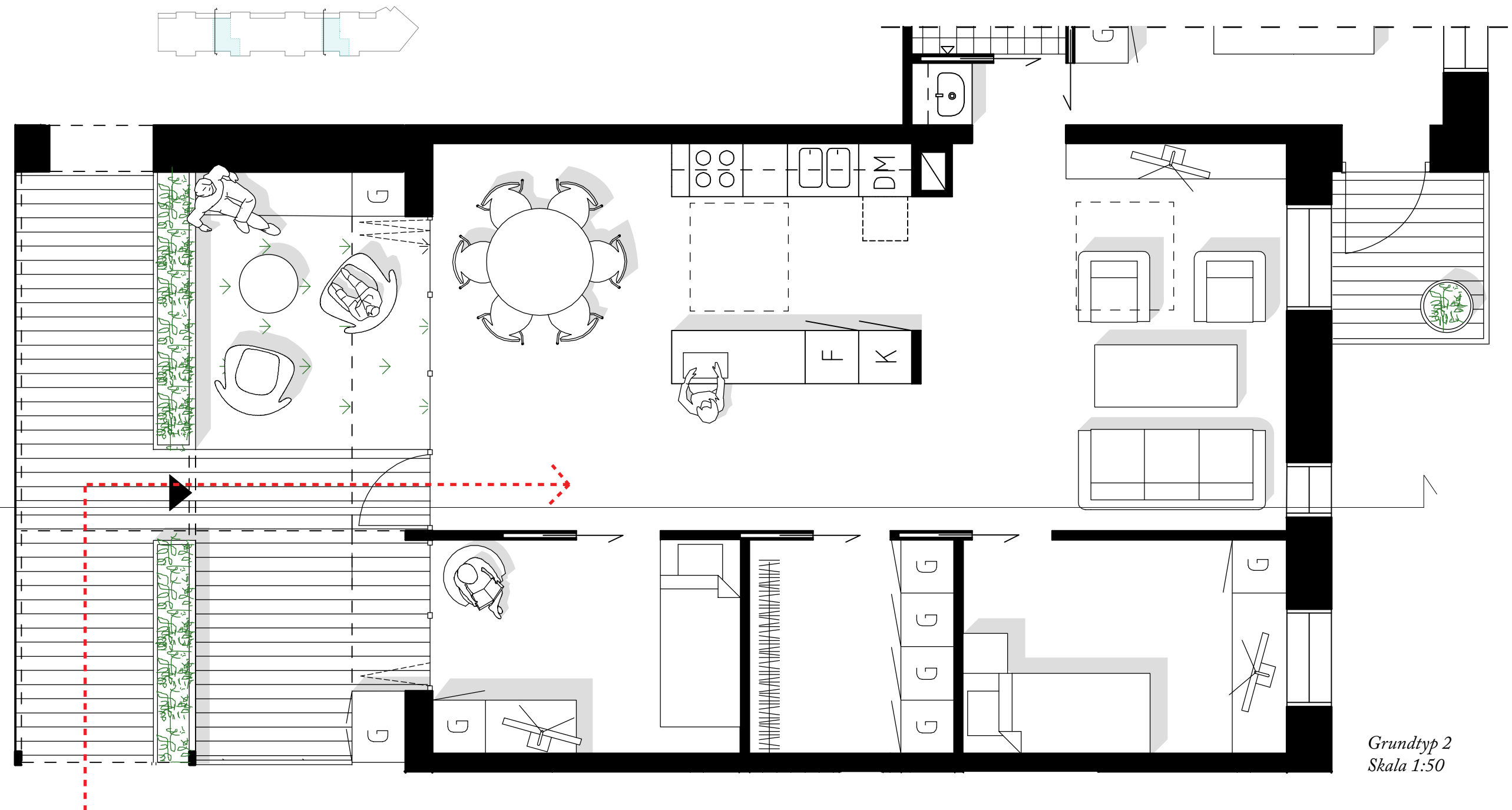
Man kommer gående på den lilla radhusgatan, tar av vid sin bostad och ställer sig i förträdgården medan tar av sig sina ytterkläder och samtidigt hälsar på grannen på andra sidan staketet. Efter detta lilla scenario kan man sedan fortsätta in i bostaden.

På detta sätt förvandlas entrésituationen ifrån en mörk och tråkig yta i bostaden till ett tillfälle som skapar spontana sociala möten.

Detta samtidigt som man skapar en entrésituation som känns rymlig när hela familjen skall röra sig in eller ut och effektivt håller smuts ute.

Sist men inte minst minimerar det bostadens uppvärmda och isolerade del.

Ett sista nämnbart drag för att ytterligare aktivera denna zon är att alla bostäder har förvaring integrerat i ytterväggen, vilket åskådliggörs i sektionen.

Grundtyp 2
Skala 1:50

DETALJER

INTRODUKTION

I detta underkapitel redovisas aspekter av projektet som är mer tekniskt orienterade och som inte kan sägas ingå i någon annan av kapitlets underrubriker. Den röda tråden under denna rubrik har varit att titta på aspekter som kan stärka projektets konceptuella värde som en metod för att förtäta staden med avseende på målgruppen barnfamiljer. Grundinställningen har alltså varit att titta på tekniska aspekter som skulle vara relevanta även om man skulle börja genomföra projektet på andra hustak i staden.

Med den inställningen som ledmotiv har följande områden ansetts vara relevanta:

- Praktiskt genomförande av påbyggnadnen.
 - Konstruktion och materialval.
 - De inglasade utemiljöernas förutsättningar och kvalitéter
-

DETALJER

GENOMFÖRANDE

En aspekt som känns högst relevant bom det här projektet öven-
skall vara representativt som ett
koncept för förtätning är hur man
praktiskt skulle bygga det. Särskilt
relevant är då en förutsättning som
alltid är densamma, nämligen det
faktum att vi bygger ovanpå ett
existerande hus. Det innebär att vi
måste utnyttja och anpassa oss till:

1. Husets bärande stomme.
2. Husets tekniska utrustning. Det
vill säga ventilation och avlopp.

Detta är de rent tekniskaf-
örutsättning, sedan innebär det
även en tredje förutsättning i det
att det befintliga huset bebos utav
människor. Detta ställer höga
krav på att projektet är smidigt att
bygga så att man minimerar den
negativa påverkan detta har på de
boendes vardag.

Utifrån dessa tre grund-
förutsättningar har en metod i ett
antal steg jobbats fram. Denna
redovisas i intilligande sprängskiss.
På detta sätt kan en påbyggnad
genomföras med ett minimum
av byggtid och, iaf teoretiskt sett,
utan att boende på de underlig-
gande våningarna ens behöver
flytta ut.

En viktig förutsättning för att
denna metod i produktion skall
vara genomförbar och nå sin fulla
potential är valet av att genomföra
konstruktionen i massivträ. Något
som djupare förklaras och redovi-
sas mer i detalj på nästkommande
sida.

Inglasning av uteutrymmen

Färdiga klimatskal

Takelement av massivträ

Väggelement av massivträ

Golvelement av massivträ

*Limträbalkar ovan på
bärande element i
bef konstruktion*

*Påkoppling av tekniska in-
stallationer till bef hus*

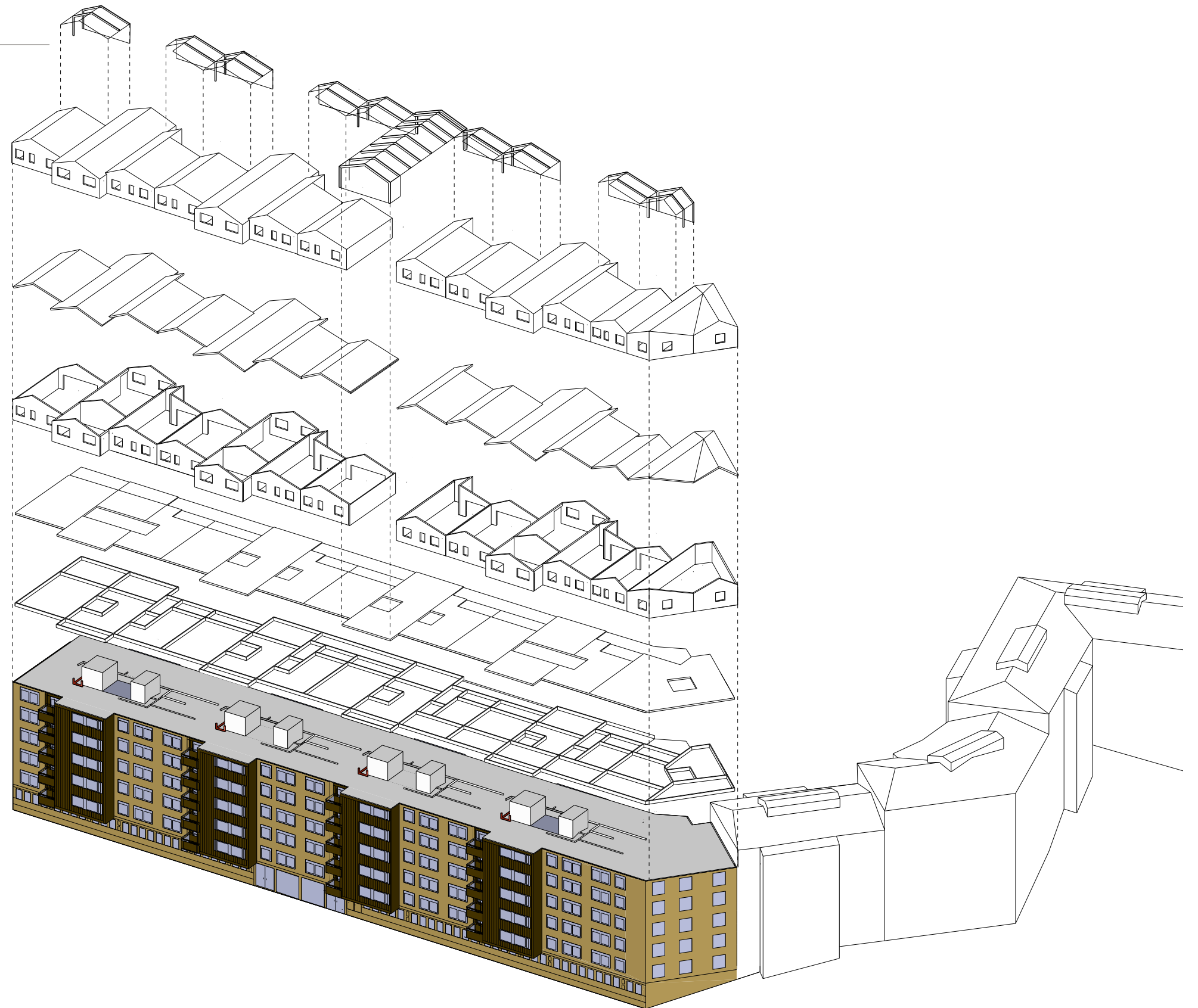

Illustration nedifrån och upp hur huset kan bebyggas efter det att bef tak har demonterats.

DETALJER

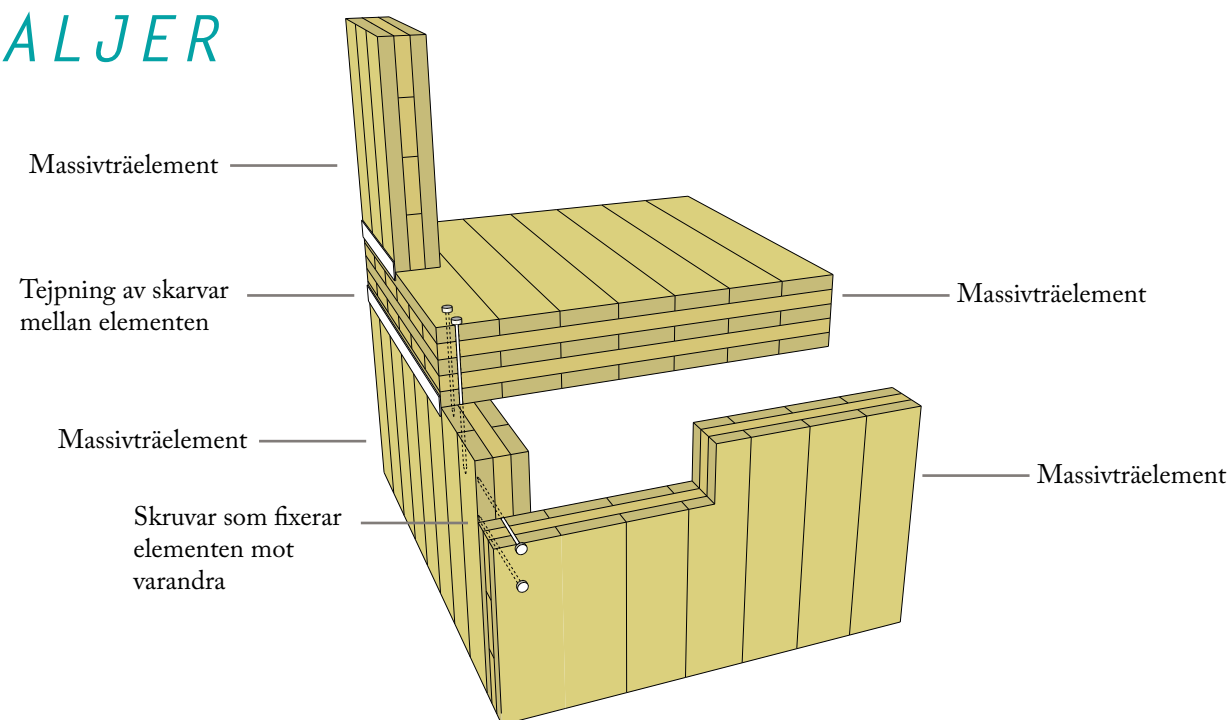
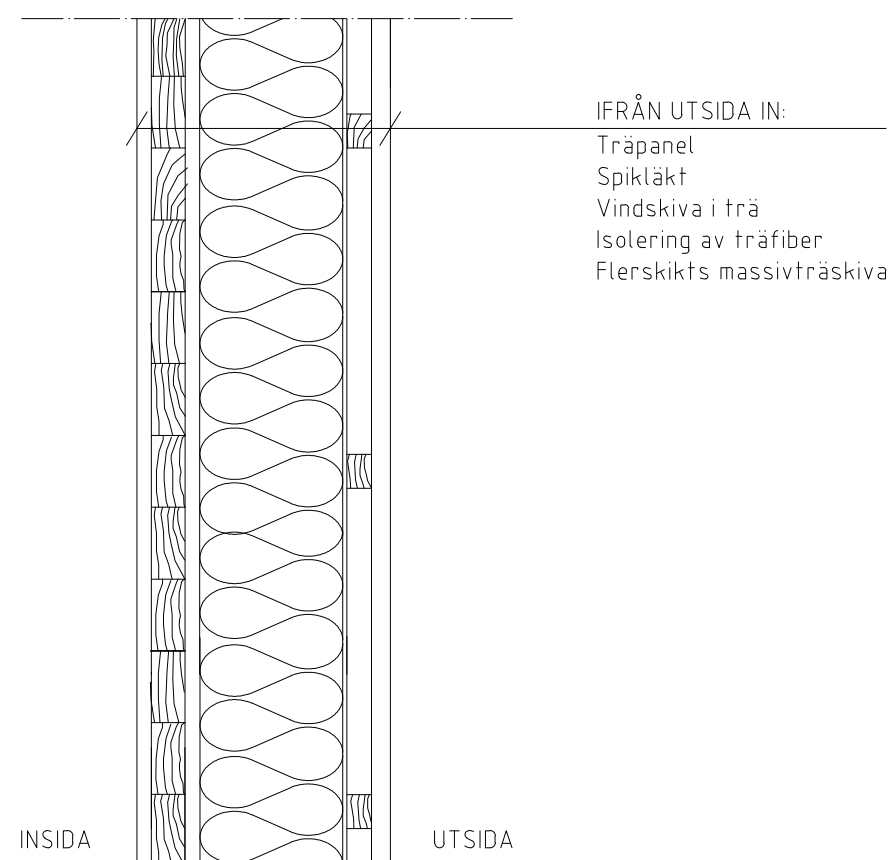

Illustration av monteringsprincip för klimatskal av massivträ. Elementen lyfts på plats och fixeras då i skenor. Väl där skruvas de sedan ihop och skarvar kan enkelt tejpas över. Denna snabba process skapar en lufttät het god nog för att sedan med tillkommande isolering bygga ett klimatskal med passivhusstandard.

Principsektion för projektets ytterväggar. Genom att använda trä rakt igenom i husets klimatskal får man ett skal som andas. Därför kan man hoppa över en fuktspärri i plast och få helt emissionsfria bostäder. Skala 1:10

KONSTRUKTION OCH MATERIALVAL

Konstruktion och materialval har även dessa valts utifrån de övergripande målen med detaljarbetet.

Massivträ

Projektet är utfört i massivträ. Dett val motiveras av ett flertal olika faktorer:

- *Ekologisk hållbarhet*

Användandet av trä bidrar till sänkning av mängden koldioxid i atmosfären, i motsats till betong som tvärtom bidrar till koldioxideffekten.

- *Termiska egenskaper*

Massivträet besitter en värmetröghet som bidrar positivt till klimatet inuti projektets inglasade delar. Den värme som inglasningen via växthuseffekt genererar behålls längre när det återigen blir kyligt. Samtidigt som trögheten också dämpar effekten när den genererar för höga temperaturer.

- *Montering och genomförande*

Massivträet är en viktigt komponent för möjliggörandet av den byggprocess som beskrivits i

sprängskissen ovan. Valet av massivträ gör att de stora moduler som redovisas i illustrationen på föregående sida kan prefabriceras och sedan lyftas på plats samt att de slutgiltiga montagen på plats är extremt enkla att utföra. Denna kombination av moduler och enkla montage ger stora fördelar för projektets konceptuella slagsfärdighet. Detta då det innebär att genomförandetiden blir markant snabbare än med exempelvis regelstomme vilket innebär att grannarna under störs minimalt. Dessutom ger det ekonomiska fördelar för projektet och håller därmed nere priset på bostäderna.

- *Vikt*

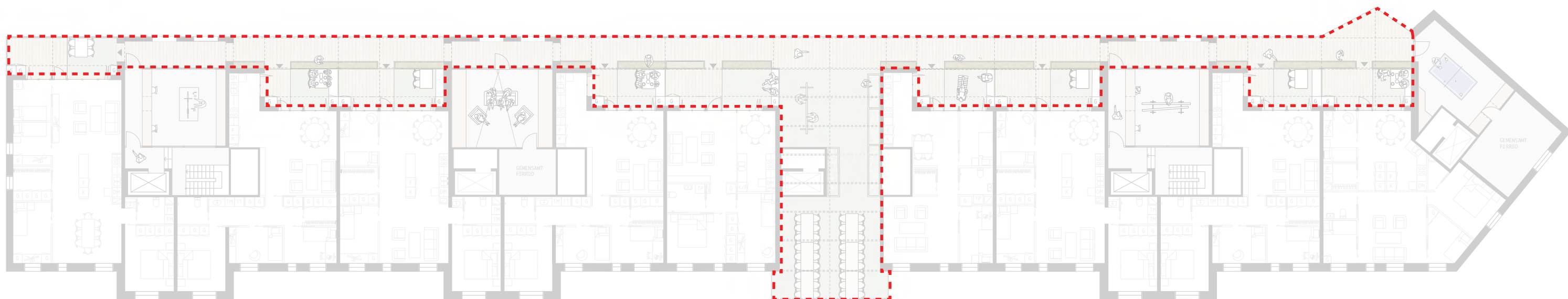
Vikten av en konstruktion i massivträ är en femtedel av den i en betongkonstruktion. Detta är givetvis en fördel vid påbyggnationer eftersom projektet utnyttjar befintlig stomme på ett hus. I detta projekt är just vikt inte avgörande då befintlig stomme är väl tilltagen, men för projektets styrka som koncept är detta ett viktigt val. Dessutom möjliggör det ju större grad av prefabricering än med andra material då större enheter kan lyftas direkt på plats. Återigen

relevant för ett snabbt och smidigt genomförande.

- *Emissionsfria hus*

Massivträets termiska egenskaper ger sist man inte minst möjligheten att i bostädernas klimatskal endast behöva använda naturliga material och kunna undvika plast. Detta är ett viktigt värde både i reaktion till hållbart byggande men också relation till just vår målgrupp. I dagens miljödebatt återkommer ständigt diskussioner kring hur emissioner ifrån plastprodukter som vi omges av i vår vardag påverkar vår hälsa negativt. I synnerhet vilka konsekvenser detta kan få för våra barn, och oron för okunskapen inom detta område är vanligt förekommande hos småbarnsföräldrar. Att därför kunna redovisa ett emissionsfritt, plastfritt projekt känns som en stor förtjänst.

DETALJER

Alla projektets inglasade utemiljöer hänger samman i en enda stor volym. En nödvändighet för att klimatet innanför skall bli hanterbart.

ATT GLASA IN UTEMILJÖN

En designåtgärd som varit väldigt avgörande i detta projekt har varit valet att glasa in alla uterum. Detta val är också att beakta som en del av projektet ett generellt koncept. Det främsta argumentet för detta är så praktiskt som en säkerhetsfråga. Skall man bo med barn och ha sin närmiljö och vardag uppe på ett hustak så måste man kunna försäkra sig om att barnen inte kan trilla ner till marken.

Utöver detta ger det fördelar utifrån projektets sociala aspekter. Projektet erbjuder en speciell typ av beondeform som bygger på tät gemenskap och öppenhet mellan de boende. En grundförutsättning för att detta skall fungera är att det finns utrymmen och aktiviteter som genererar att de boende på ett naturligt sätt träffas mycket. Genom att förlägga alla projektets utemiljöer, där denna typ av möten primärt sker, innanför ett hölje av glas ökar miljöernas attraktivitet markant. De blir mer behagliga att vistas i och kan nyttjas som social yta under en betydligt större del av året. Även möjligheterna i *vad* man kan nyttja det till ökar markant, som ett exempel blir det aldrig minus-

grader i dessa utrymmen vilket ökar möjligheten till odla fruk och grönsaker markant. Vi kommer också se att det med rätt tekniska utförande är ett relativt billigt sätt att skapa denna typ av förhöjda kvalitet i uterummen.

Klimat

Vilket klimat det faktiskt blir inuti dessa växthusmiljöer är svårt att med exakthet förutse. Det beror främst på att få liknande projekt har genomförts. Dock har UNIT Arkitekter genomfört ett liknande projekt i Varberg, vilket har analyserats noggrant i ett examensarbete utfört utav Lena Wallin på Chalmers². Även om det är många projektspecifika förutsättningar att beakta när man läser Wallins resultat så är analysen ändå såpass generellt genomförd att man kan dra en del slutsatser. Detta kan ge en fingervisning för vad det skulle kunna betyda i vårt fall. En intervju med Fredrik Olsson³, chefsarkitekt på kontoret Tailor Made, som specialiserat sig på denna typ av projekt har även kompletterat bilden. Både Wallins resultat och Olssons erfarenhet säger att det med rätt genomförande går att få ett klimat

som över årstiderna närmast är jämföbart med det i norra Spanien. (Man kan här kort reflektera över hur grannsamverkan och öppenhet mellan grannarna ser ut i en by i Baskien jämfört med i Sverige för att förstå den positiva sociala påverkan detta har för projektet.)

Så, vad är då rätt genomförande? De aspekter som behöver beaktas är:

- Volym och väderstreck
- Glasets termiska kvaliteter
- Klimatstyrande åtgärder
- Termiska egenskaper på de ytskikt som finns i utrymmena som är, i eller påverkas av, de inglasade utrymmena.

För att klimatet i de inglasade utemiljöerna skall vara så behagligt som möjligt, är mängden luftvolym inuti av avgörande betydelse. Det genererar en tröghet i temperaturfluktuationer som är nödvändig i båda ändar av spektrat. För liten volym och effekten blir för stor. Det blir för kallt när det är kallt och

molnigt/mörkt ute, respektive för varmt när solen är stark och ligger på glaset. För stor volym, även om det knappast är relevant då den skulle behöva vara väldigt stor, och effekten blir för liten. Dvs temperaturskillnaden mellan ute och inne blir inte tillräckligt stor och den positiva effekten uteblir.

Ovanstående illustration visar hur projektet tagit hänsyn till denna aspekt genom att alla inglasade utrymmen kontinuerligt hänger samman till en stor volym. För att skapa en tillräcklig luftmängd som gör att det även här går att skapa ett lokalt Baskien.

DETALJER

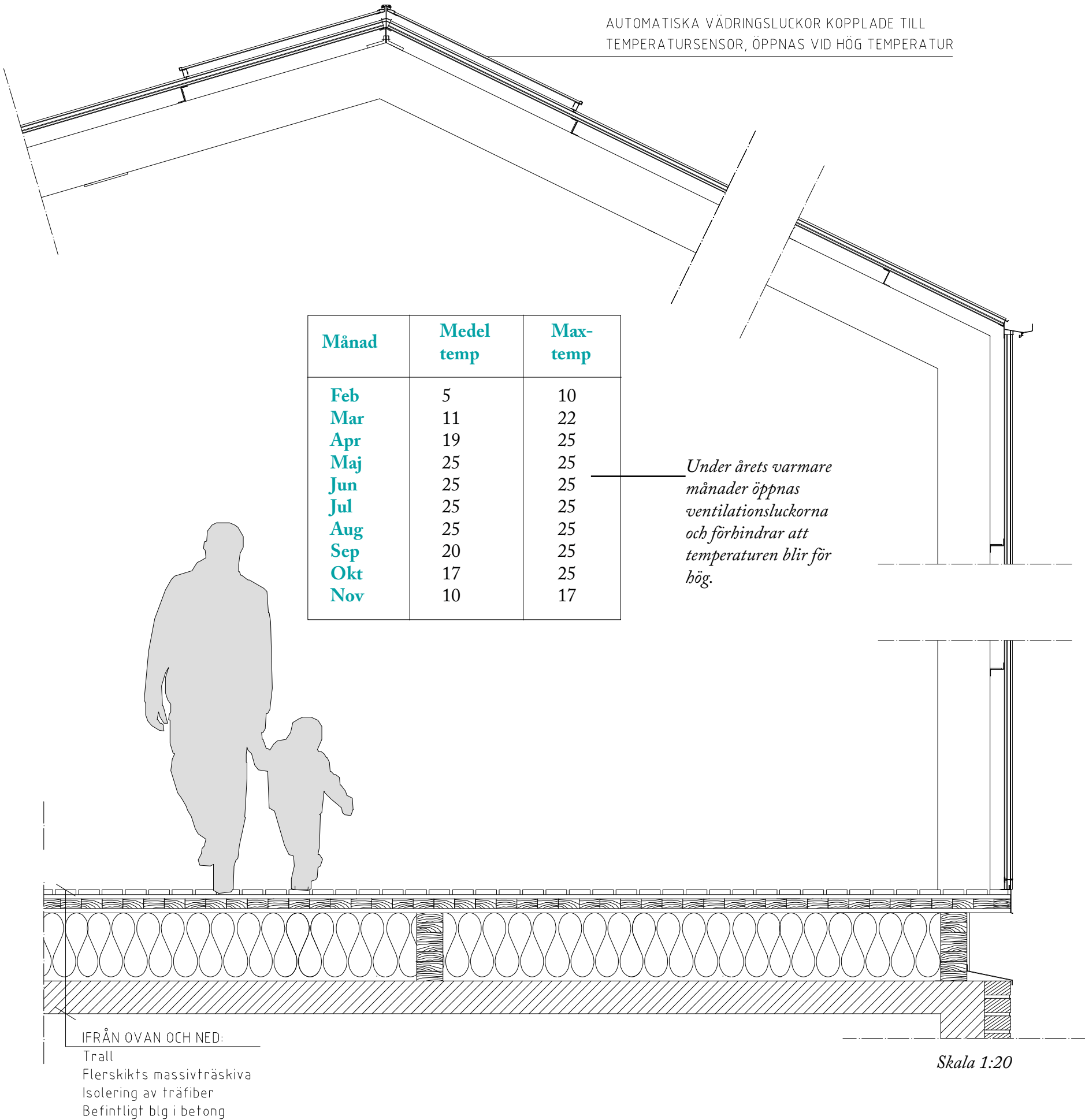
ATT GLASA IN UTEMILJÖN

Intelligande ritning är en principskiss som redovisar hur projektets utemiljöer på ett ekonomiskt och smidigt sätt kan glasas in.

Genom enkla montage och billiga komponenter kan dessa utemiljöer skapas snabbt och, enl Olsson³, till en kostnad på endast 4000 kr/kvm. (En återreflektion på priskalkylen vi gjorde för projektet under rubriken området och vi förstår att det definitivt blir billigare än vårt andra alternativ).

I snittet används vanligt enkelglas, precis som i UNITS projekt i Varberg, där Wallin² gjort sina klimatanalyser. Detta är en avvägning emellan pris, vikt och effekt. Dubbelglas exempelvis hade givetvis gett ett jämnare och överlag varmare klimat. Men också blivit dyrare och krävt en mer tilltagen konstruktion. I detta utförande finns förutsättningarna att skapa de temperaturer över året som redovisas i intelligande tabell. Tabellen är hämtad ifrån de mätningar Wallin² gjort på UNITS referensprojekt vars förutsättningar jag alltså i största möjliga mån försökt åstadkomma även i detta projekt.

En viktig åtgärd för att uppnå tabellvärdena har även varit att massivträskivorna som utgör bjälklag för takplanet exponeras emot utemiljön. På detta sätt bidrar skivorna på grund av träs termiska egenskaper med en värmetröghet i denna miljö som optimerar effekten av växthuset. Värmen behålls längre när det blir kallare utanför och de värsta värmetopparna undviks när det är som varmast utanför.

REFERENSER

1. Tommy Berger, Sonja Widén, Ingela Blomberg, Roger Bernow, Maria Pleiborn, Jan Paulsson, Lars Birver, Björn Hårsman, Inga Britt Werner, Jan Eriksson, Ola Nylander, Tomas Lauri, Thomas Hellquist, Tomas Wikström, Jonas E Andersson, Johanna Holm Bodin, Sören Olsson, Hans Ingvar Hanson, Gunilla Svensson, Eva Kristensson, Ingbritt Liljekvist, Jonas Berglund, Fredrik von Platen, Olle Stahle, Per Kraft, Mikaela Eckered, Stefan Alenius. 2007. <i>Bostaden och kunskapen</i> . Arkus.	6. Anders Sundström. <i>Hus i stan – här är lösningen</i> . DN. 2014-02-25, sid 6.				
2. Lena Wallin. 2009. <i>House inside a glass house – the greenhouse effect</i> . Chalmers tekniska Högskola.	<i>Externa bildkällor:</i>				
3. Fredrik Olsson, chefsarkitekt Tailor Made Arkitekter. Intervju 2014-03-05.	s. 44 konspretton.se http://konstpretton.se/wp-content/uploads/2013/12/tillsammans.jpg			s.58 Fig 3 Google maps.google.com	
4. Ola Nylander. 2008. <i>The rooms of dwellings; their measurements and details</i> . Chalmers tekniska Högskola.	s. 50 Henrik Schurman http://henrikschurmann.dk/media/1481/kartoffelraekkerne.jpg			s.58 Fig 4 Stadshem stadshem.se	
5. Tatjana Schneider, Jeremy Hill. 2007. <i>Flexible Housing</i> . Architectural Press.	s. 51 Fig 1 Urban Interweaving urbaninterweaving.wordpress.com			s. 59 Fig 1 Archdaily http://www.archdaily.com/13370/didden-village/	
	s.51 Fig 2 Google plus.google.com			s. 59 Fig 2 Duggan Morris Architects http://dugganmorrisarchitects.com/#projects/src/sector/housing/title/barmeston-road-lewisham	
	s.58 Fig 1 Alvhem mäklari alvhemmakleri.se			s. 59 Fig 3 Archdaily http://www.archdaily.com/330863rotermanns-old-and-new-flour-storage-hga/	
	s.58 Fig 2 Google			s. 59 4 Göteborgs stad	<i>Detaljplan för påbyggnad av bostäder vid kv Flaggskepet mfl Jungmansgatan</i>

FÖRSLAGET I HELHET

FÖRSLAGET I HELHET INTRODUKTION

Detta är det sista kapitlet i rapporten. Här sammanställs allt det material som utgör det slutgiltiga projektet.

Kapitlet kan antingen läsas separat, för den som bara är intresserad av examensarbetet som ett färdigt arkitektoniskt förslag. Det kan också läsas som en konkluderande del av hela rapporten och processen. En chans att för första gången få begrunda projektet i sin helhet efter att ha sett hela processen som tog mig dit.

Kapitlet och därmed hela rapporten avslutas sedan med en analys av examensarbetet som helhet. Från idé via genomförande till färdigt förslag.

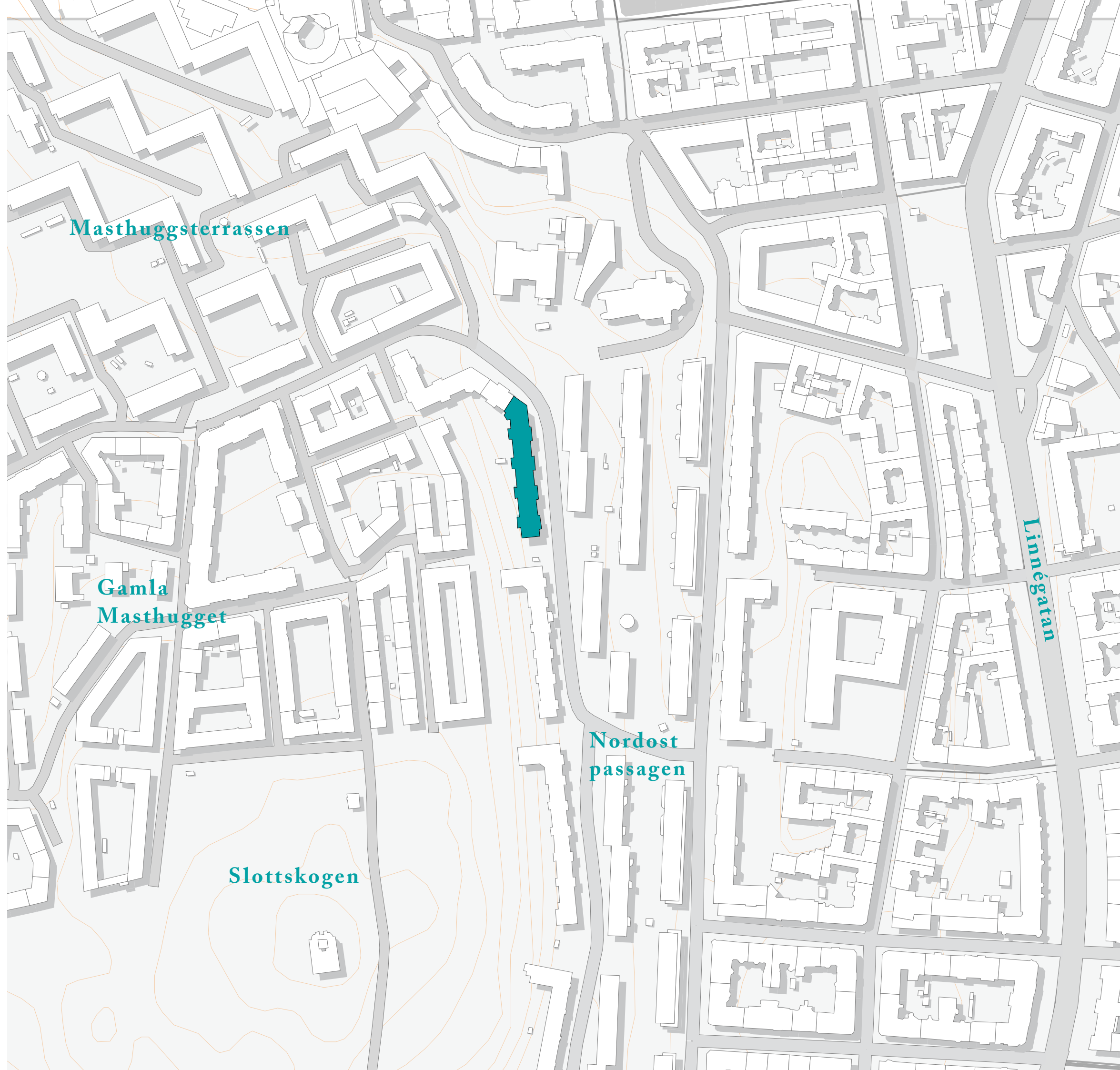
FÖRSLAGET I HELHET

Allt fler föräldrar lockas idag av att bo kvar i innerstaden även under barnens uppväxtår då staden kan erbjuda en enklare och mer miljövänlig livsstil. Men i brist på ändamålsenliga bostäder blir flytten till villaförorten eller kranskommunen ändå ofta det slutgiltiga alternativet. Detta projekts utgångspunkt har varit att hitta en lösning på hur man kan skapa barnfamiljsvänliga boenden i centrala Göteborg samtidigt som man bidrar till att förtäta stadskärnan.

Lösningen har blivit i form av ett påbyggnadsprojekt på Jungmansgatan 11 i Linnéstaden. En drömlokalisering i staden för just barnfamiljer. Mitt i centrum men ändå i ett lågtrafikerat område. Omedelbar närhet till både stora grönområden, skolor och förskolor.

Verkligheten är som följer. En nyligen genomförd detaljplaneändring har öppnat upp för möjligheten att bygga på fastigheten med 1 våning. Men detta är något som den nuvarande fastighetsägaren inte avser nyttja. Att bygga på taket med bara fler lägenheter är inte lönsamt.

Det är någonstans här i historien som detta examensarbete träder därför fram och framställer ett alternativt scenario. Vad skulle hända om en grupp barnfamiljer istället tog över möjligheten att bygga på detta hustak? Vad hade utgången av en sådan process kunnat bli?

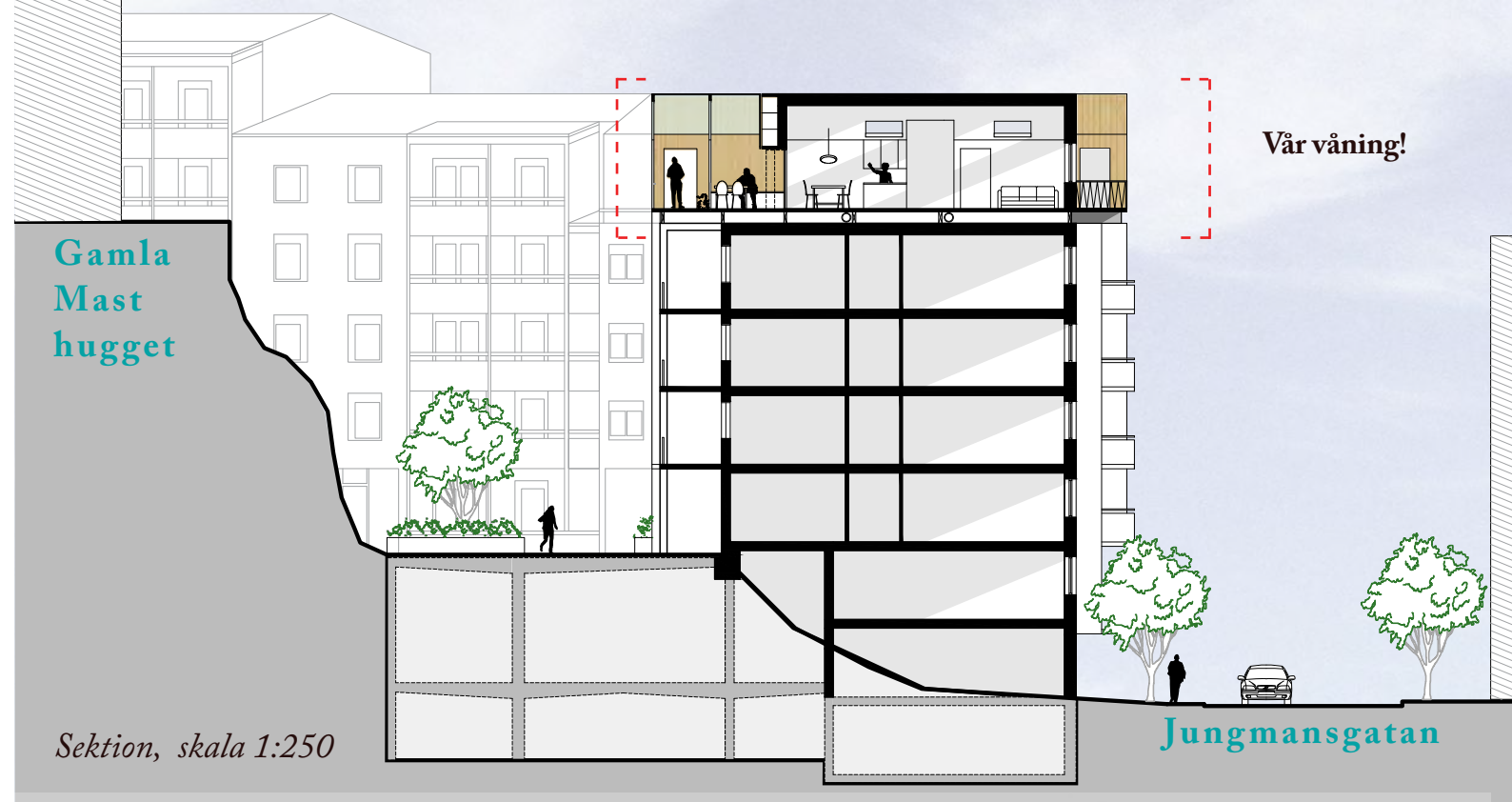
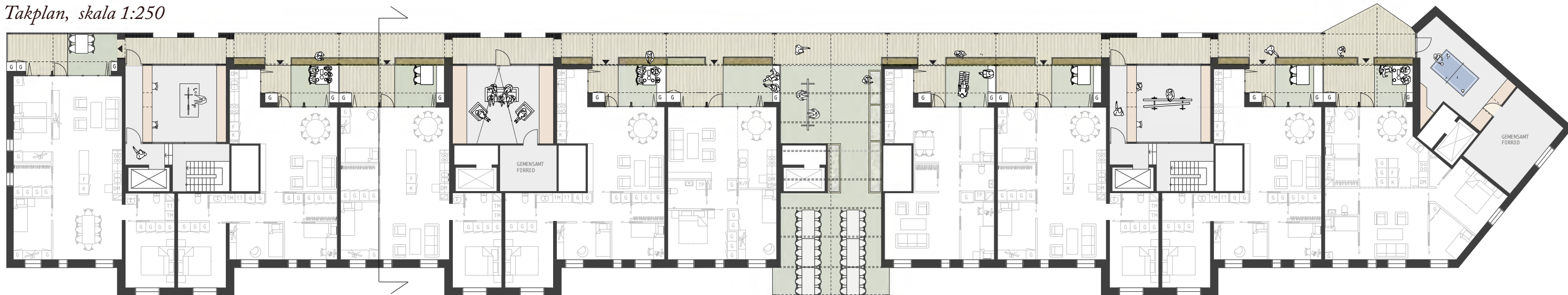

FÖRSLAGET I HELHET

I den närmiljö som skapas på takplanet möter loftgångsboendets yteffektivitet radhusområdets charm. En semikollektiv boendeform där nio barnfamiljer lever i en nära samexistens på ett sätt som påminner om villaförortens gemenskap, fast på ett hustak i Linnéstaden.

Genom att förlägga kommunikationen ifrån hiss och trapphus fram till bostaden i ett gemensamt stråk mot vilket alla bostäder förses med entré och förträdgård omtolkas den lilla radhusgatan där grannarna möts över häcken i en mer kompakt form. Ett område med öppen atmosfär skapas. Ett område där både barn och vuxna med lättheten kan röra sig mellan hushåll och alla i området gemensamma miljöer.

Takplan, skala 1:250

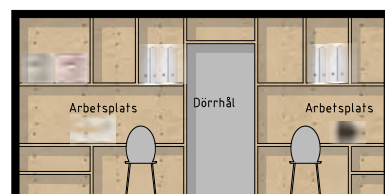

Fasad öster Skala 1:250

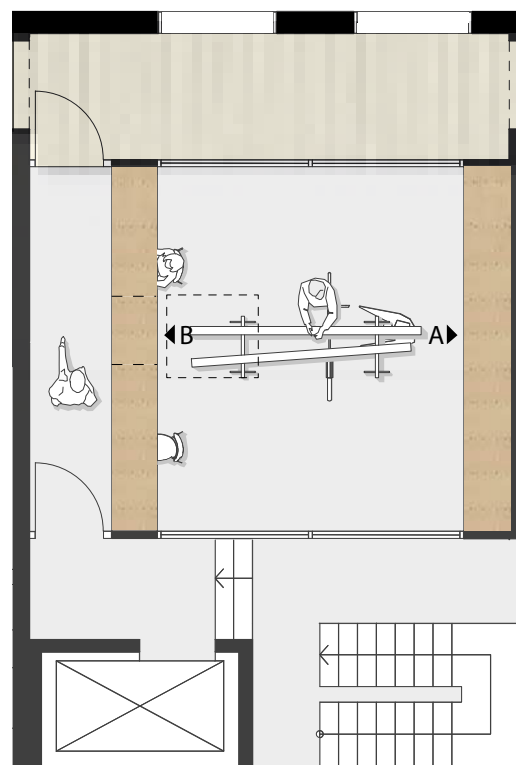
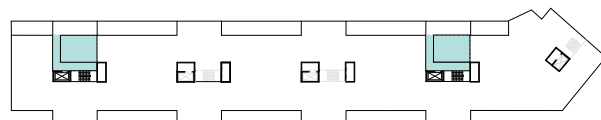

FÖRSLAGET I HELHET

Kollektiva utrymmen i området genererar en stark granngemenskap och erbjuder möjligheten att göra kompakta bostäder samtidigt som man ändå får de där små extrakvaliteterna som gör villan eller radhusets så lockande. Man får bara vara med på att dela det med andra!

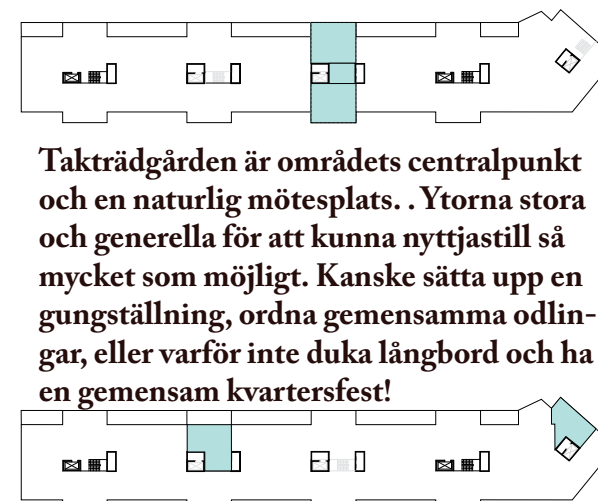
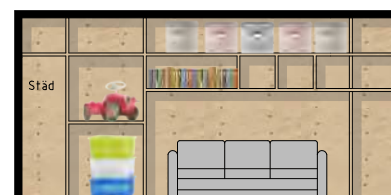

I de vuxnas kollektiva utrymmen kan man sätta upp sin laptop och jobba hemifrån en dag. Man kan pyssla med sitt senaste lilla snickeriprojekt. Eller kanske sätta upp symaskinen och laga de där hållen på byxorna som barnen ständigt sliter upp.

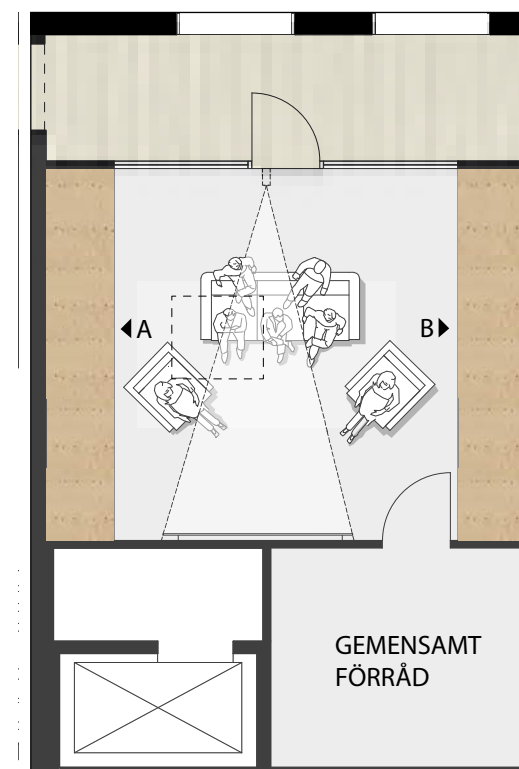

De vuxnas kollektiva utrymmen
Skala 1:100

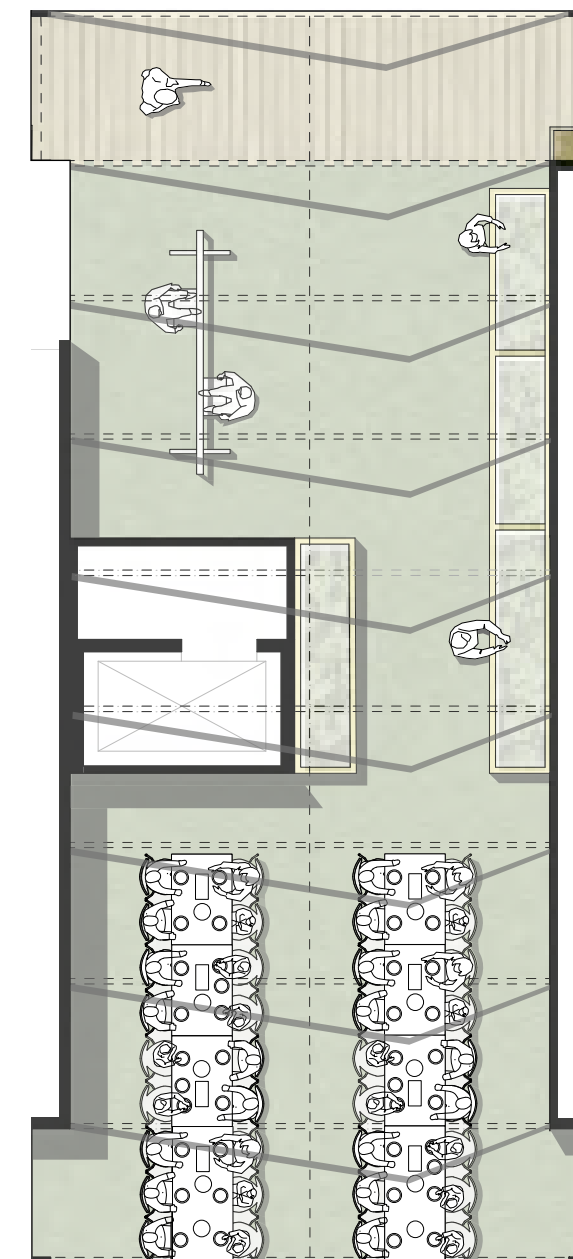
I barnens kollektiva rum kan man ha en gemensam leksaksarsenal där barnen kan mötas och leka efter middagen. Eller varför inte anordna gemensamma event så som filmkväll eller en pingisturnering?

Takträdgården är områdets centralpunkt och en naturlig mötesplats. Ytorna stora och generella för att kunna nyttjastill så mycket som möjligt. Kanske sätta upp en gungställning, ordna gemensamma odlingar, eller varför inte duka långbord och ha en gemensam kvartersfest!

Barnens kollektiva utrymmen
Skala 1:100

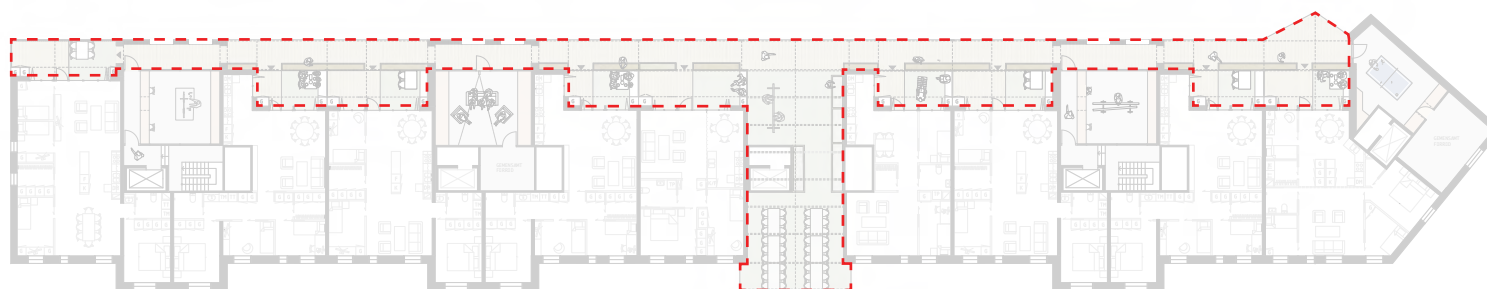
Den gemensamma trädgården
Skala 1:100

Fasad väster Skala 1:250

Perspektiv när man står mitt i området med den gemensamma trädgården i förgrunden och kommunikationsstråket till höger i bild.

Alla projektets utemiljöer, markerade i plan till vänster, är, som illustrationen visar, inglasade. Detta skapar mer attraktiva utemiljöer som kan nyttjas till fler ändamål och under en större del av året.

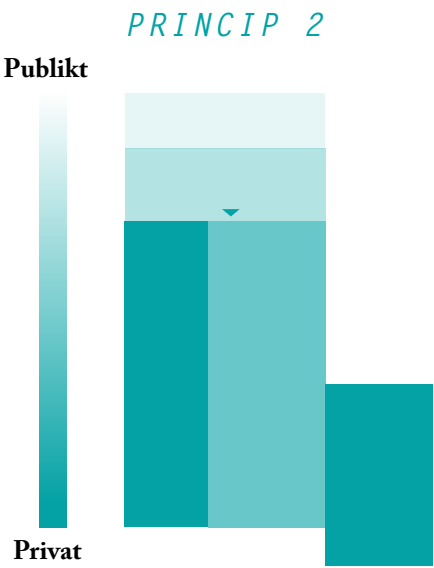
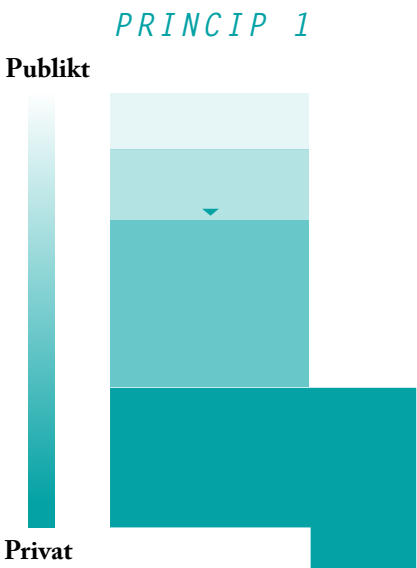
FÖRSLAGET I HELHET

Bostädernas planlösningar är ritade med fokus på barnfamiljens behov och på den sociala kontext som området genererar. Fokus har därför legat på flexibilitet, tydlig zonerings i privat och publikt, samt ett fint samspel med den kollektiva gemenskap som finns på andra sidan ytterväggen.

Alla bostäder är förberedda för att kunna rumsindelas enligt följande två principer vad gäller privat och publikt.

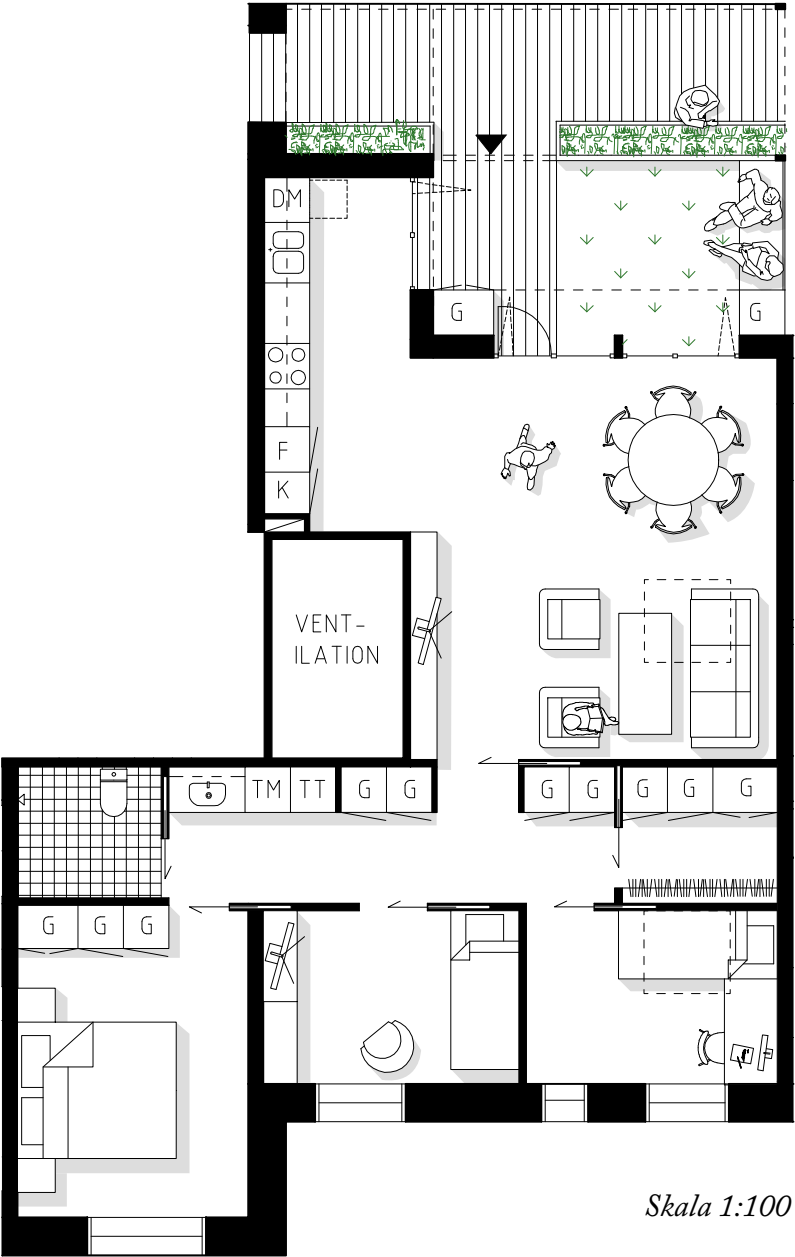
På detta dubbeluppslag visas ex stycken färdiga alternativ som följer endera utav de två principerna.

- Kommunikation
- Förträdgård
- Bostadens publika delar
- Bostadens privata delar

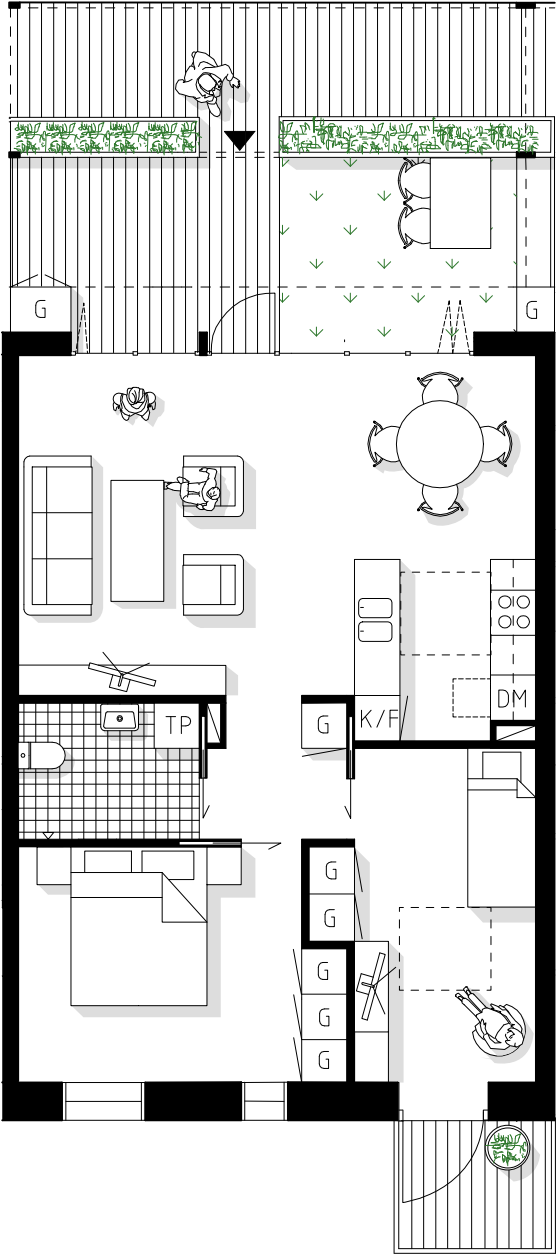
Zonerings två utföranden i grundtyp 2.

GRUNDTYP 1

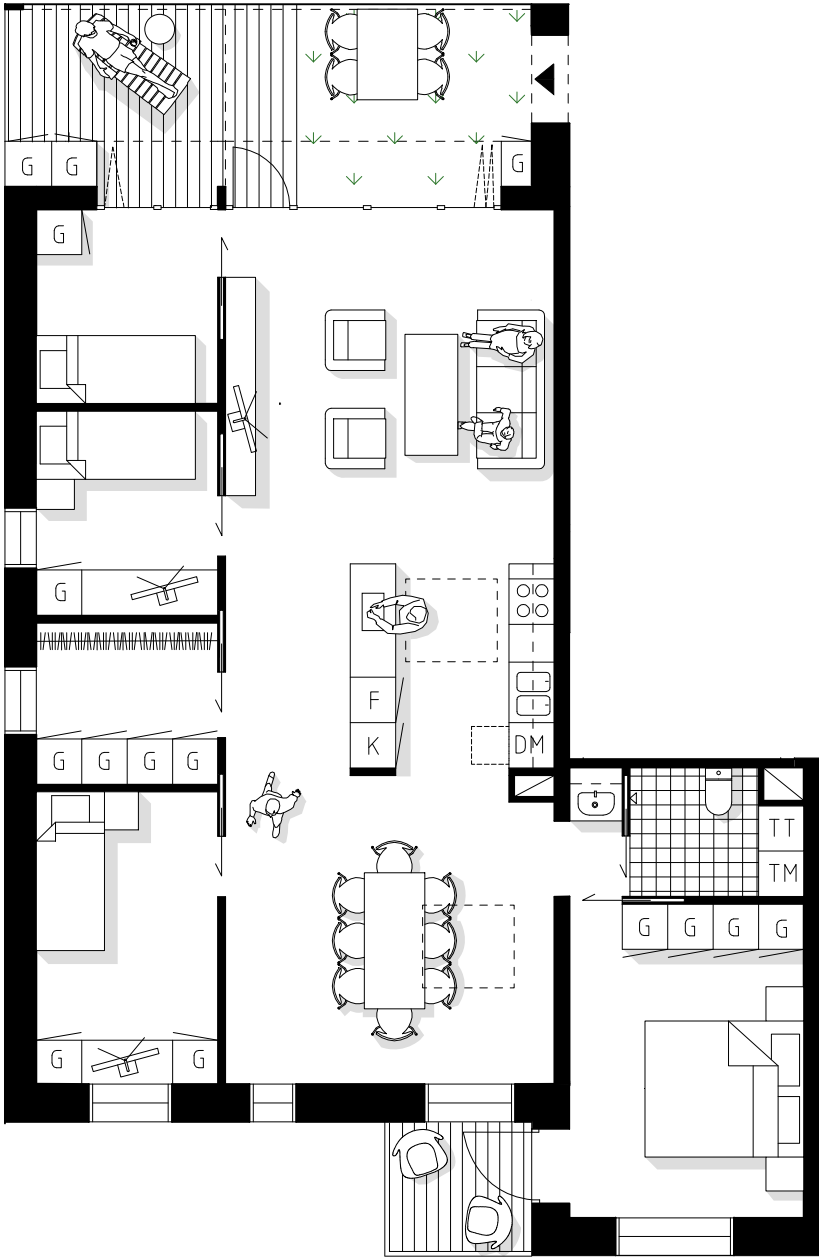

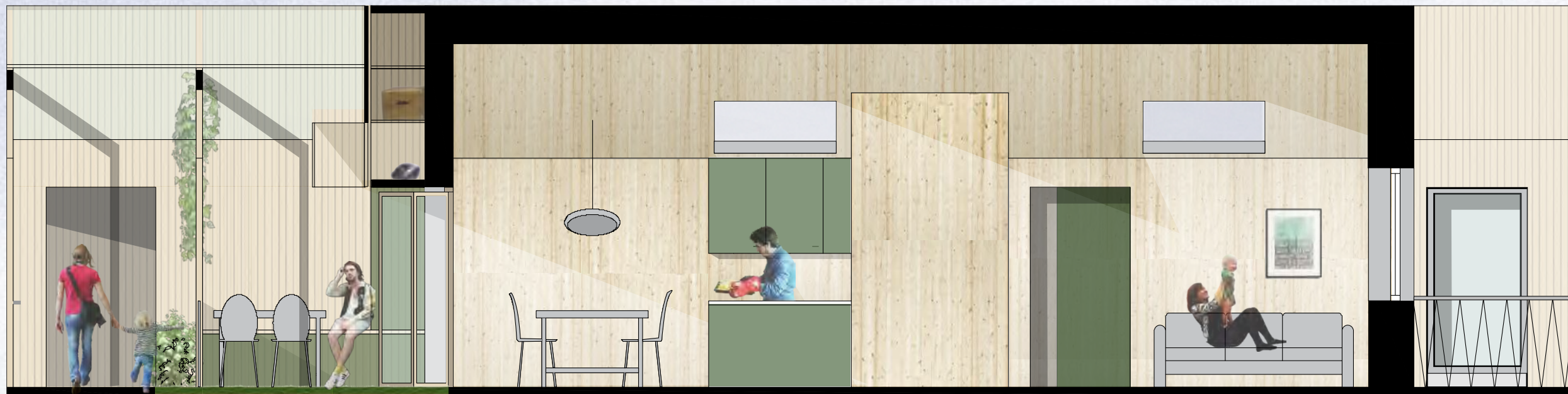
Skala 1:100

GRUNDTYP 3

HÖRNLÄGENHET 1

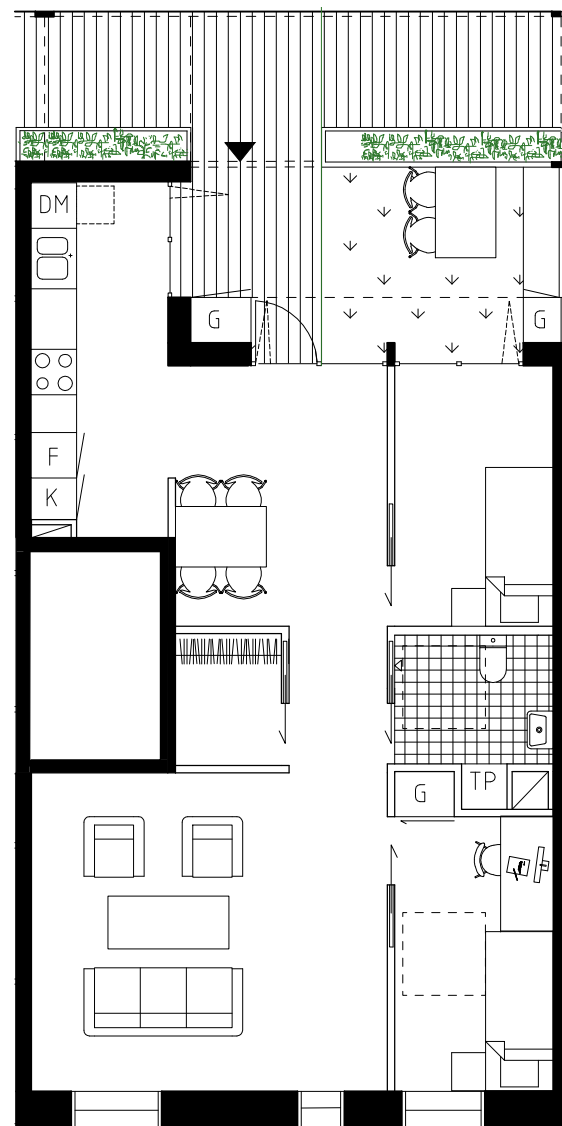

Sektionen redovisar mötet mellan bostaden och utemiljön på taket. Förträdgården fylls med flertalet olika funktioner. Tack vare att förvaring och garderober integreras i ytterväggen blir den även lägenhetsförråd och entré till bostaden. På detta sätt genereras en social och aktiv yta för spontana möten mellan grannarna!

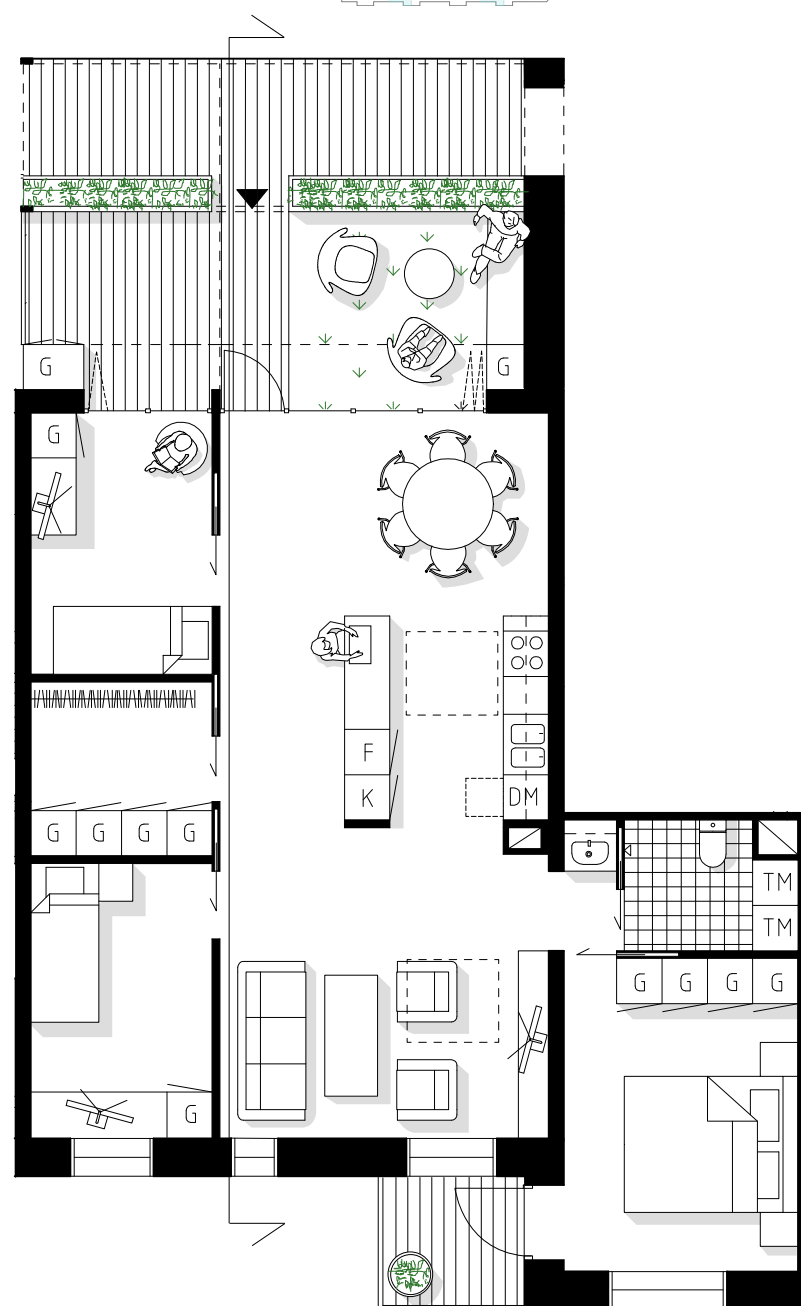
Sektion genom grundtyp 2
Skala 1:50

GRUNDTYP 4

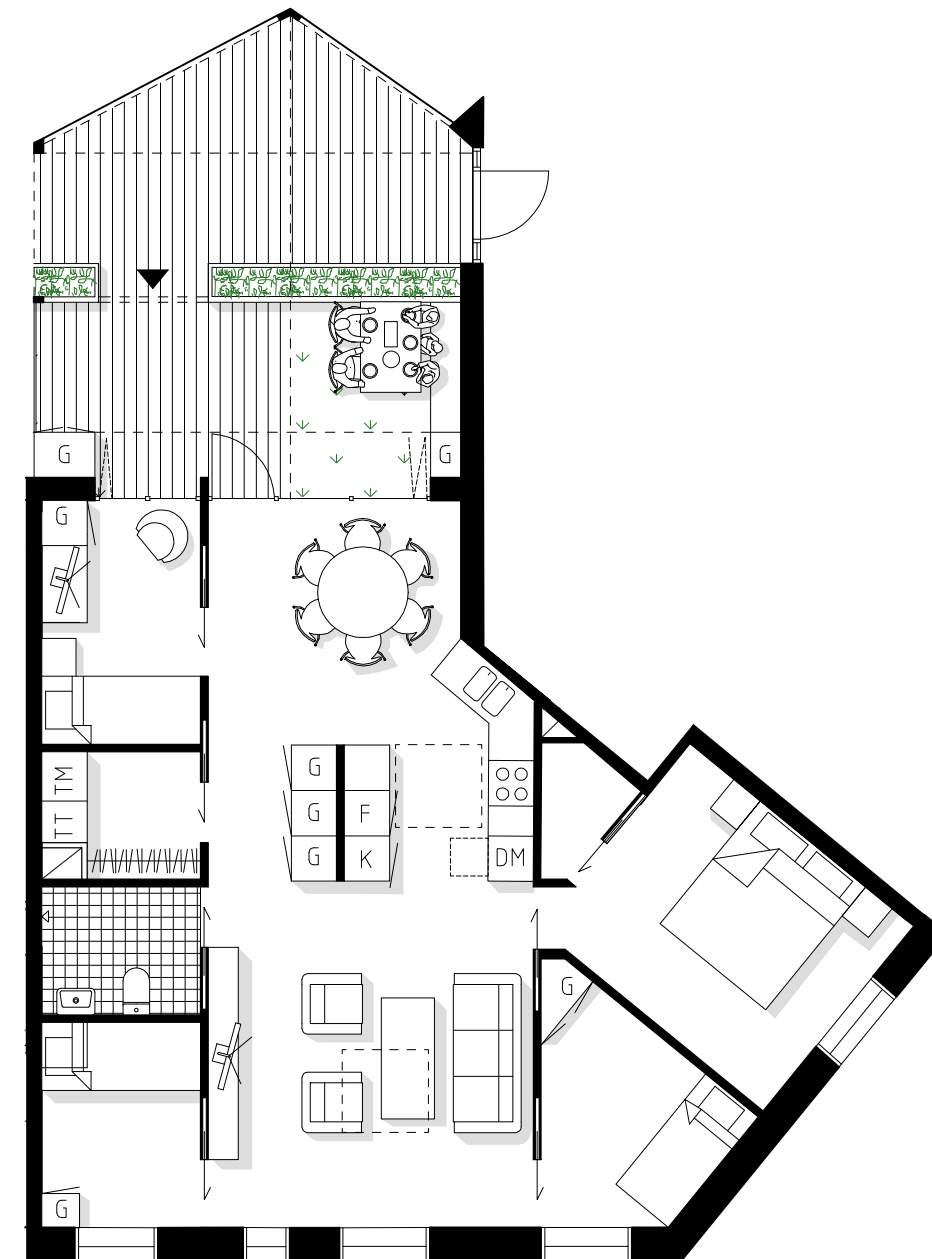

Skala 1:100

GRUNDTYP 2

HÖRNLÄGENHET 2

FÖRSLAGET I HELHET

I arbetet med detaljer och mer tekniska aspekter har den röda tråden varit massivträ. Ett ur hållbarhetsperspektiv utmärkt materialval som dessutom besitter flera egenskaper som varit extra ändamålsenliga i detta projektet.

Inglasning av uteutrymmen

Färdiga klimatskal

Takelement av massivträ

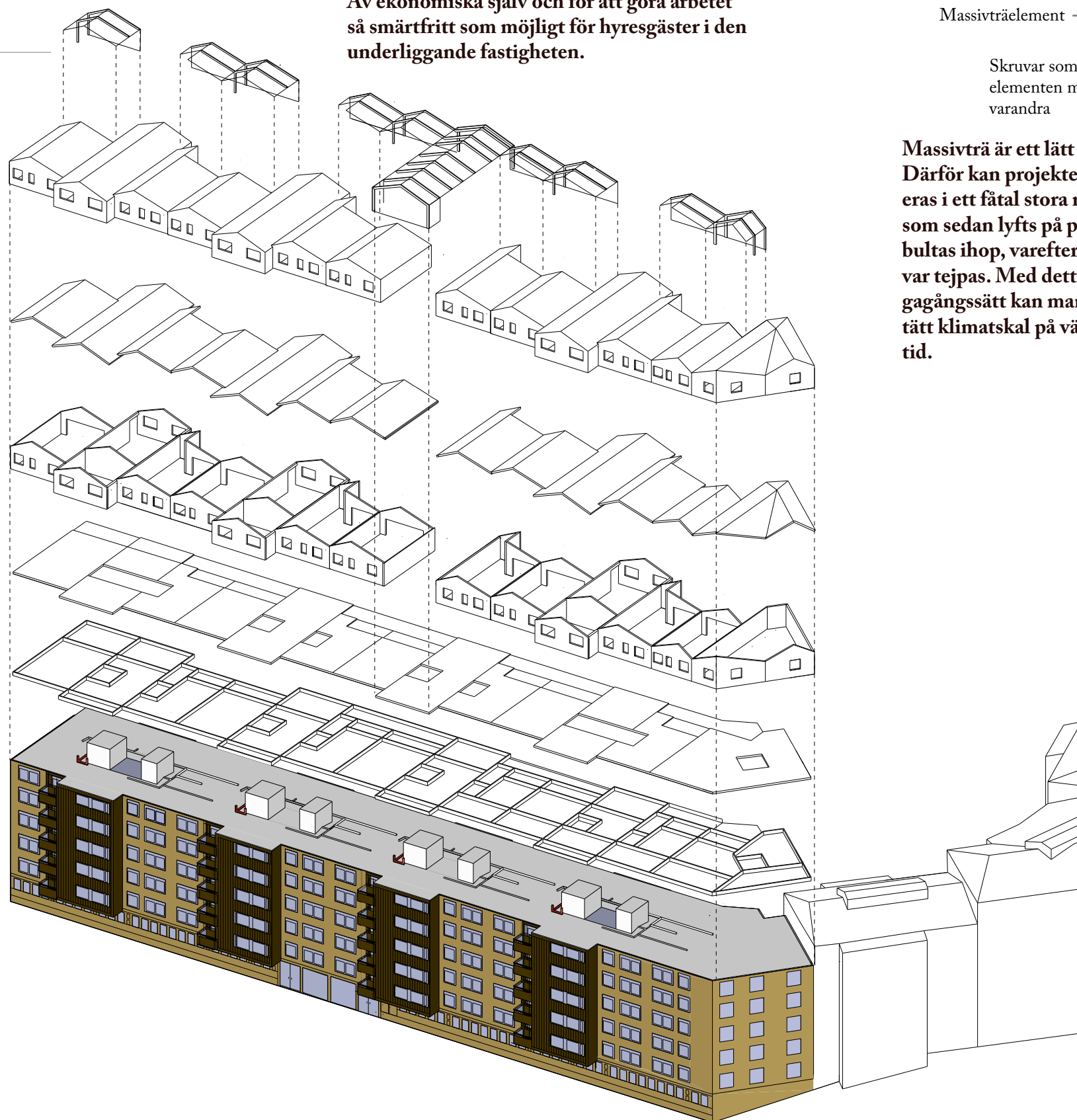
Väggelement av massivträ

Golvelement av massivträ

Limträbalkar ovan på bärande element i bef konstruktion

Påkoppling av tekniska installationer till bef hus

Sprängskissen nedan redovisar en metod för genomförandet av projektet. Fokus har legat på att byggnationen skall gå så snabbt som möjligt. Av ekonomiska skäl och för att göra arbetet så smärtfritt som möjligt för hyresgäster i den underliggande fastigheten.

Massivträelement

Tejpning av skarvar mellan elementen

Massivträelement

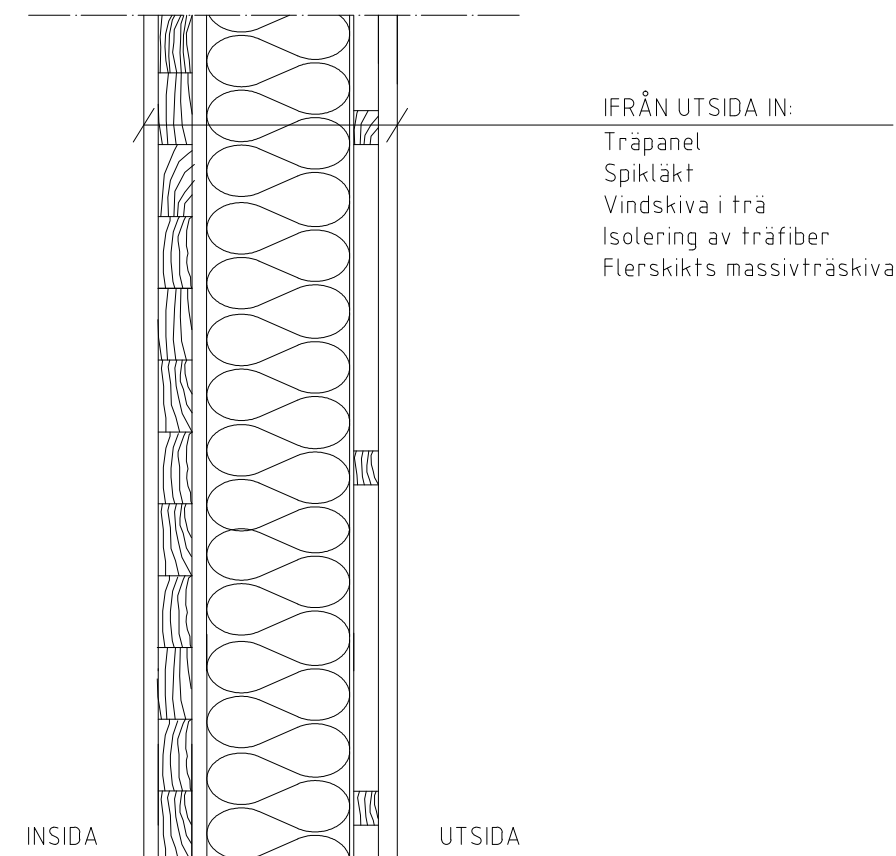
Skrubar som fixerar elementen mot varandra

Massivträelement

Massivträelement

Massivträ är ett lätt material. Därför kan projektet produceras i ett fåtal stora moduler som sedan lyfts på plats och bultas ihop, varefter skarvar tejpas. Med detta tillvägagångssätt kan man skapa ett tätt klimatskal på väldigt kort tid.

En principskiss för bostädernas klimatskal. Återigen är massivträ en viktig nyckel i arbetet. Genom att förlägga det värmetröga massivträet närmast bostädernas innersida och sedan genomgående använda träbaserade material som andas skapas ett helt plastfritt klimatskal. En god kvalitet med tanke på målgruppen och de negativa effekter plastemissioner har på ungas hälsa.

Att göra detta projekt har varit en komplex process där nya frågeställningar hela tiden dykt upp som en följd av varje designbeslut. En naturlig konsekvens när man försöker utmana alla konventionella boendeformer som finns. Jag kom fram till att jag ville undersöka om man kan göra en mer kompakt variant av radhusområdets kvalitéter. Resultatet av detta blev en boendeform som är en hybrid av lägenhetens invändiga kvalitéter, radhusområdets närmiljökvalitéter och villans extrautrymmen omstöpta till kollektiva utrymmen. Så långt känns allt väl. Kollektivismen på taket känns som en extra kvalité, inte som en social tvångströja, utemiljöerna är trevliga och inglasningen gör dem väldigt funktionella. Överlag känns det som att den sökta granngemenskapen verkligen främjas. Men tittar jag närmare på projektet ur detta perspektiv reses den första frågeställningen som projektet lämnar mig konfunderad över. Hur tätt inpå varandra kan man verkligen stapla de olika familjerna? Funktionellt är allting tydligt separerat i projektet, så rent teoretiskt borde integriteten hos de boende kunna bevaras. Men fysiskt avstånd är också mentalt avstånd och i miljön uppe på taket är de fysiska avstånden alltid små. I mitt sökande efter en trovärdig kollektivism åsyftade jag en form av kollektivboende som de flesta normalbegåvade människor vad gäller social kompetens kan ställa upp på. Jag finner mig i efterhand lite tvekande till om det verkligen blev så. Grannarna är alltid, om än rumsligt avskiljda, inom en armlängds avstånd. Finns det risk för att situationen, för vissa människor, känns som en social tvångströja i alla fall? Kanske blir det slutgiltiga svaret på min fråga kring huruvuda det går att förena lägenhetens yteffektivitet med villan/radhusets kvalitéter således:

Det går, men det blir inte för alla, och det ställer höga krav på goda relationer med grannar och kanske ett mindre behov av integritet. Å andra sidan går vi ju åt en utveckling i samhället i stort där de privata göromålen i allt större utsträckning blir allmän-gods via sociala medier och dylikt. Tiden kanske kommer bli mogen för detta som en ny boendeform trots allt?

Summa summarum så tror jag på mitt förslag som en förtätningsmetod, jag tror också att mitt förslag kan vara väldigt attraktivt men kanske bara för en viss skara människor. Hade jag gjort projektet igen, med det ursprungliga fokuset på en bredare målgrupp intakt, så hade jag nog gjort ett visst avkall på yteffektiviteten till förmån för en ökad integritet. Inte i form av att ta bort några komponenter i projektet utan bara genom att ge varje hushåll lite mer fysiskt och mentalt utrymme. Det skall dock påpekas att jag inte hade velat göra examensarbetet annorlunda, så här i backspegeln. Ibland är det mest lärorika sättet att testa en idé att gå över gränserna mot extremfallet, och sedan se gråskalan i efterhand. Jag hade landat med den motsatta sortens tveksamhet om jag exempelvis hade gjort 5 bostäder. Vad hade hänt om jag pressade konceptet ännu mer?

En annan aspekt av projekt som lämnar mig med vissa funderingar är planlösningarna. Tittar man på alla aspekter jag ville få in i bostäderna i backspegeln så känner jag att jag kanske gapade efter för mycket. Det blev lite för ambitiöst när så många begränsningar dikteras av det befintliga huset. Framförallt är det flexibilitetstanken som i efterhand lämnar mig konfys. Min första vision var ett

tänkt scenario där man lämnar över en låda med fast inredning fixerat, sedan får de boende själv fylla utrymmet på bästa tänkbara sett. Så att man kan anpassa bostaden när exempelvis barnen flyttar ut eller familjekonstellationerna förändras. I backspegeln känner jag att jag tryckte på faktorn yteffektivitet för mycket i relation till detta. Så mycket att det uppstod en konflikt. Hade jag gjort projektet igen hade jag antingen gjort generösare bostäder, för ökade möjligheter till kvalitativ rumsindelning och god flexibilitet, eller yteffektiva bostäder men med fixa och genomtänkta planlösningar. Att förena de båda och viljorna till den milda grad jag gjorde var kanske att ta det för långt. Hade förutsättningarna varit annorlunda och mer generella hade det kanske funnits utrymme deta. Å andra sidan tror jag verkligen att jag hittade till vägs ände på denna punkt. Det fanns ett fåtal bra sätt att variera bostäderna på och dessa fann jag. Man kan summera det med att jag är väldigt glad att jag metodiskt sökte maximal flexibilitet för jag lärde mig väldigt mycket av processen. Men genomförandet blev nog inte lika gott som tanken.

Vad gäller utvändig gestaltning och relation till det befintliga tycker jag att jag hittade en bra balans, projektet är lekfullt och utmanande men samtidigt lite återhållsamt. Precis som boendeformen. Jag beskrev ambitionen som att vilja få till en vacker men udda fågel i stadsbilden och i den punkten tycker jag att jag har lyckats. Det piggar upp stadsrummet utan att ta över huvudrollen. Jag kan också tänka mig samma förhållningssätt om projektets skulle genomföras i större skala, som ett färgglatt lapptäcke ovan på den utslitna gråa madrass som är vår miljonprogramsbebyggelse.

Här i tankekedjan kan man också passa på att i backspegeln reflektera över projektets potential i andra typer av kontexter. Eftersom projektet som koncept är tänkt att genomföras ovanpå vår miljonprogramsbebyggelse kan man exempelvis tänka sig en mer typisk miljonprogramskontext, ute iförorten, eller varför inte ovanpå de omdebatterade Kvarteret Pennygången i Högsbohöjd. Där skulle denna typ av projekt kunna finansiera eller delfinansiera en renovering av området i stort och samtidigt bidra till att motverka integration. Jag ser framför mig hur projektet gör att de bemedlade medelklassfamiljerna plötsligt börjar leva uppe på hustaken i dessa mer socialt utsatta områden. I relation till denna reflektion är jag också speciellt nöjd med att jag hittade en genomförandeform, med massivträelementen och de snabba byggtiderna, som verkligen åskådliggör hur man skulle kunna genomföra projektet på vilken 60-tals bebyggelse som helst.

Sist men inte minst vill jag propsa på inglasade utemiljöer som en viktig del av konceptet. Utan dessa hade mycket kvalitet i form av sociala ytor i området, trygghet, uteklimat etc gått förlorad. Jag gillar verkligen tanken på att kunna öppna upp lägenheten och låta förträdgården bli en del av vardagsrummet den 13:e Mars, när eftermiddagssolen ligger på och det är 5 grader i Göteborg, men 25 grader i mitt lokala Baskien. Den dagen gör det mig verkligen ingenting att grannen ständigt är några meter bort. Att jag lyckats redovisa att det går att få den typen av boendekvalitet, med centrala Göteborg, ett par trappor ned, på ett ekonomiskt effektivt sätt gör hela projektet till ett i slutändan lyckosamt projekt för mig personligen.

Tack till:

*Olivia Lundh
Björn Gross
Pontus Åkvist
Anna Nilsson
Fredrik Olsson / Tailor Made Arkitekter
Lisa Selleby*

*Axel Flygare
Johan och Karolina Källdin
Mats Öjersjö / Ivar Kjellberg Fastighets AB
Björn Dufva / CMC Bygg
Holger Blomstrand Fastigheter
Jenny Nyström
Maria Hagejård
Ulf Barkan Pettersson*

BILAGA: REFERENSProjekt

REFERENSProjekt

BOSTADSFORM

URBANA VILLOR

Varför?

Omtolkning av Villaförortens kvalitéer i ett förslag med högre densitet för att skapa underlag för stadsliv. Gör att man värnar om familjens privata sfär och stadens liv på samma gång.

Antal lägenheter/hushåll:

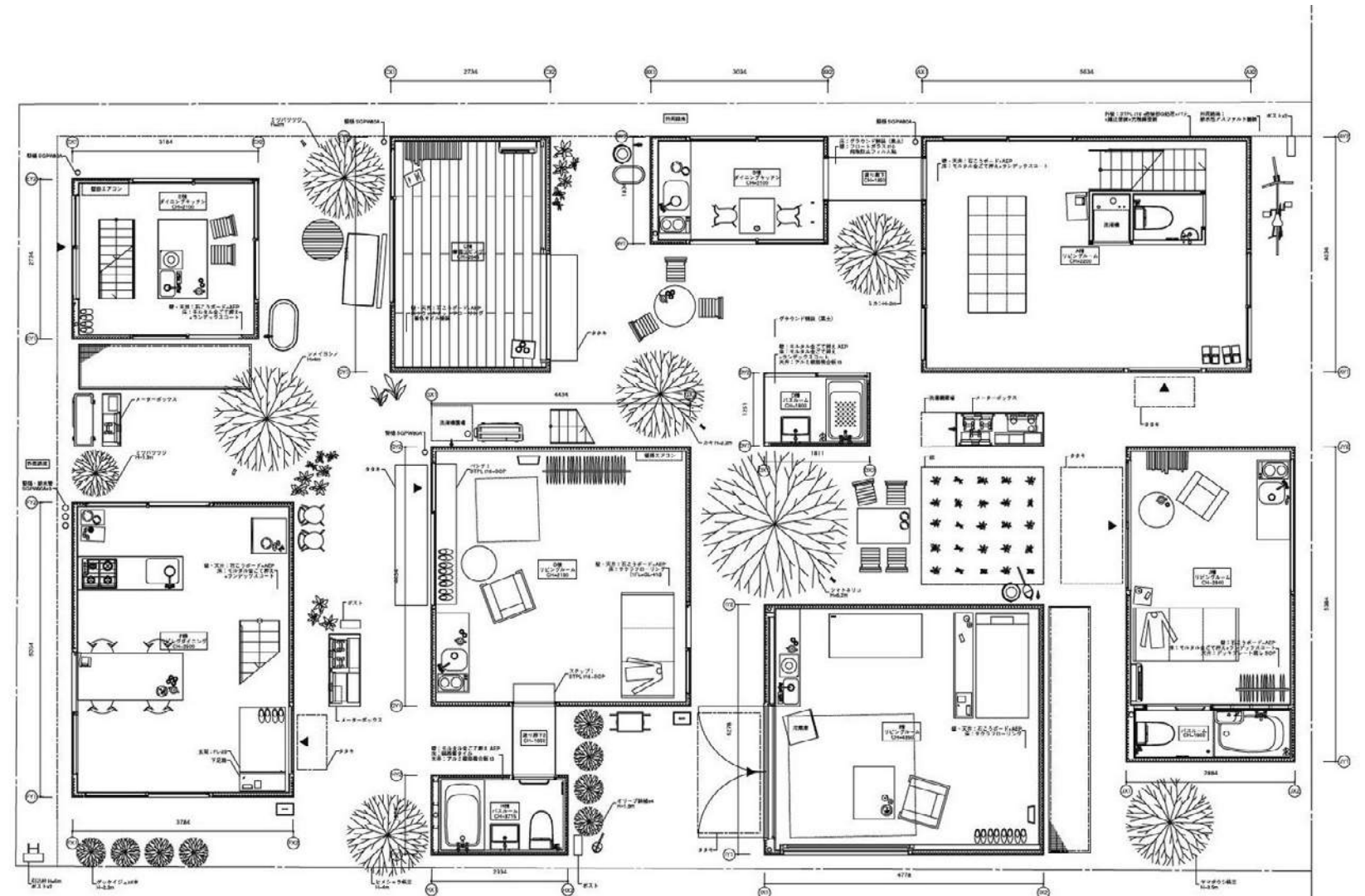
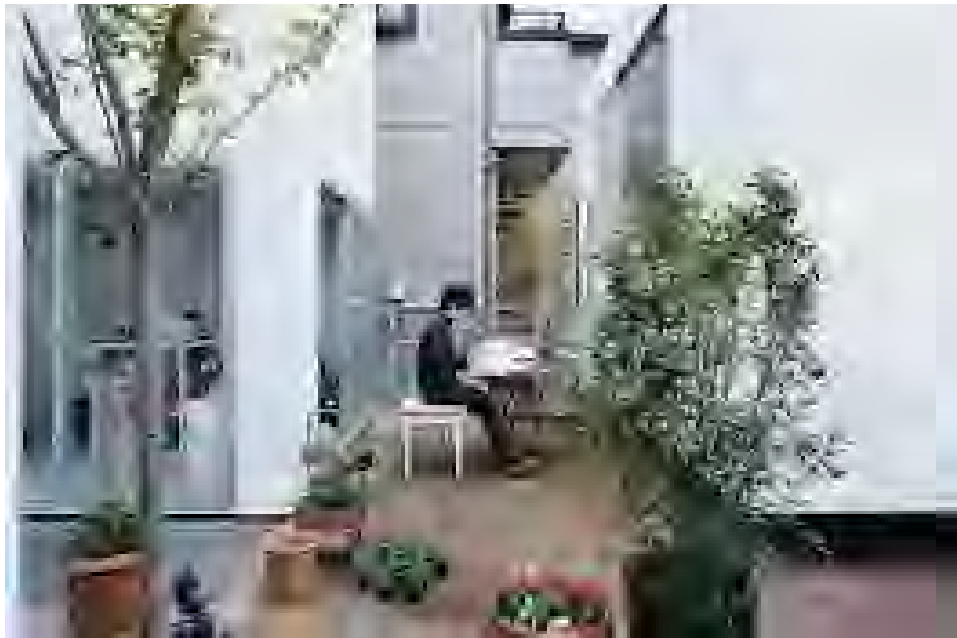
- Spiraltrappan (bild 2) blir det lilla kvarterets gata. Där grannar möts. Kollektiv men ändå trygg.
- Förträdgården (bild 1) blir den egna trädgården, möjligheten till en ostörd utemiljö som ofta saknas i lägenheten som bostadsform.
- Växthuset blir kvarterets nav. Där grannsamverkan bryter ner sociala barriärer och ökar känslan av tryggheten även utanför hemmets fyra väggar.
- I planlösningen finns en tydlig distinktion mellan privat och publikt. Sovrummen tillåter integritet för alla familjemedlemmar och kök och vardagsrum är tydligt länkade för att, tillsammans med balkongen/trädgården vara den sociala yta där familjen interagerar. Alla kan uppenbart välja mellan att vara själva och vara tillsammans. Viktigt för barnen, en bit upp i åldrarna.

REFERENS OMRÅDE

MORIYAMA HOUSES

- Gillar tanken på en volymkonfiguration. Där tomten blir som ett spelbräde där man placerar ut alla sina funktioner.
- Gillar hur det luckrar upp den tydliga distinktionen mellan, här bor jag och här bor du i graderna mellan privat och publikt som finns i området.
- Ger små vinklar och vrår. Oväntade ytor som kan vara väldigt attraktiva för barn.
- Men hur fungerar det sociala samspelet egentligen?

REFERENSProjekt

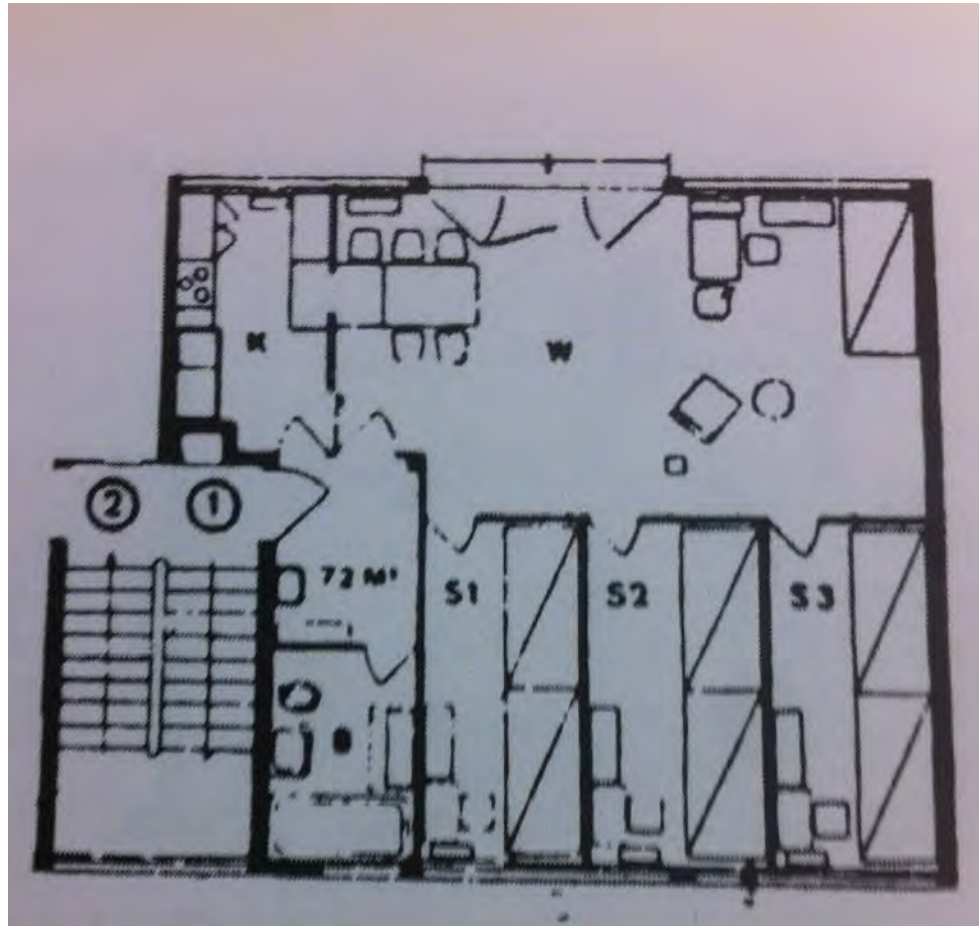
UTEMILJÖER

NATURHUS

- Bra exempel på hur man, genom att placera bostäderna i ett växthus kan skapa kvalitativa rum i gränslandet mellan inne och ute, där små ytor fortfarande kan vara kvalitativa ytor.

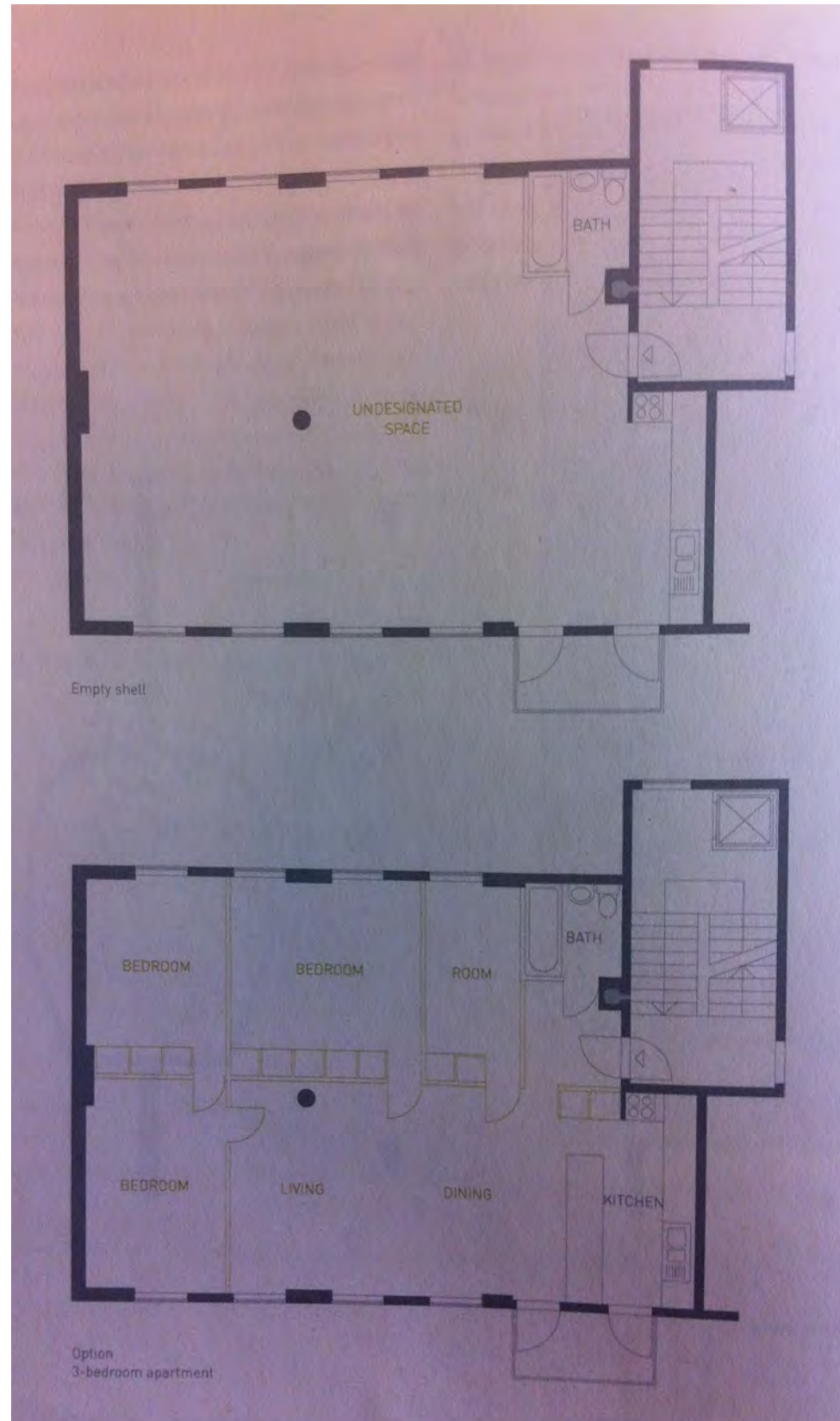

REFERENSPROJEKT PLANLÖSNINGAR

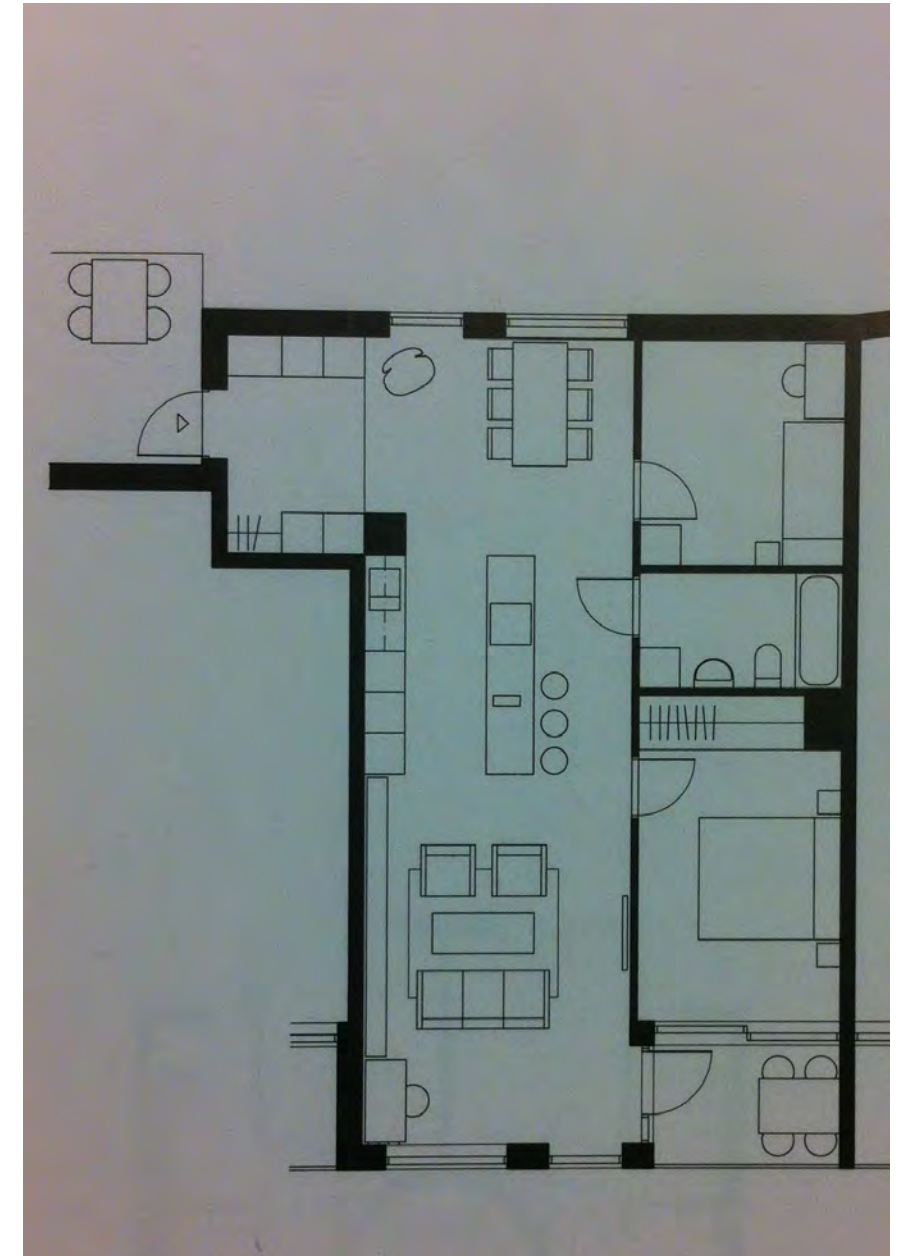
Tydligt exempel på en centralrumsplan där alla bostadens mindre ytor väter mot ett stor rum.

Arkitekt Mies van der Rohe

Experimentbostäderna på Järnbrott, ett svenskt exempel på det jag kallat styrd flexibilitet.

Arkitekt Tage William Olsson

Ett exempel på en annan variant av centralrumslägenhet, med det stora publika rummet längs bostadens djupgående axel.

Arkitekt Kjellander + Sjöberg

REFERENSER

Externa bildkällor:

s.1 Pontus Åqvist
<http://www.pontusaqvist.se>

s.2 Archdaily
<http://www.archdaily.com/206560/architecture-city-guide-tokyo-ii/moriyama-house/>

s.3 Tailormade Arkitekter
<http://tailor-made.se>

s.4 Tommy Berger, Sonja Widén, Ingela Blomberg, Roger Bernow, Maria Pleiborn, Jan Paulsson, Lars Birver, Björn Hårsman, Inga Britt Werner, Jan Eriksson, Ola Nylander, Tomas Lauri, Thomas Hellquist, Tomas Wikström, Jonas E Andersson, Johanna Holm Bodin, Sören Olsson, Hans Ingvar Hanson, Gunilla Svensson, Eva Kristensson, Ingbritt Liljekvist, Jonas Berglund, Fredrik von Platen, Olle Stahle, Per Kraft, Mikaela Eckerred, Stefan Alenius. 2007.

Bostaden och kunskapen. Arkus.